

READ-IN-CLUB:

READ-ING for CuLtUres across Borders

IO1 – Ερευνητική Έκθεση Του READ-IN-CLUB

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Αυτή η έκδοση δημιουργήθηκε από 6 συνεργαζόμενους οργανισμούς κατά τη διάρκεια του προγράμματος Erasmus+ READ-IN-CLUB: READ-INg for CuLtUres across Borders:

CulturePolis

Κέρκυρα, Ελλάδα

HELLENIC
FOUNDATION FOR
CULTURE

Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού

Αθήνα, Ελλάδα

institute of
Entrepreneurship
Development

A.B. Institute of
Entrepreneurship
Development Ltd.

Πόλη Χρυσοχούς, Κύπρος

ITStudy Hungary
Educational and
Research Centre for
Information and
Technology Ltd.

Gödöllő, Hungary

Društvo slovenskih pisateljev
Slovene Writers' Association

Slovene Writers' Association

Ljubljana, Slovenia

Sandorf

Sandorf Publishing

Ζάγκρεμπ, Κροατία

Ημερομηνία Έκδοσης: Νοέμβριος 2021

Ελληνική εκδοχή

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Η υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην παραγωγή της παρούσας έκδοσης δεν συνιστά αποδοχή του περιεχομένου, το οποίο αντικατοπτρίζει αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών, και η Επιτροπή δεν μπορεί να αναλάβει την ευθύνη για οποιαδήποτε χρήση των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτήν.

Συντάκτες:

Αναθεωρητική Έκθεση: Ηλίας Πολυμενίδης, Κωνσταντίνα Αργειτάκου (Ελλάδα)

Ευρωπαϊκές Πολιτικές και Στρατηγικές

για την ανάκαμψη του πολιτιστικού τομέα μετά τον COVID-19: Λουίζα Ντούρου (Ελλάδα)

Έρευνα READ-IN-CLUB:

Έρευνα στην Ελλάδα: Λουίζα Ντούρου, Ξανθήπη Κοντογιάννη, Κωνσταντίνα Αργειτάκου

Έρευνα στην Κύπρο: Αναστάσιος Βασιλειάδης

Έρευνα στην Ουγγαρία: Kacsur Annamária

Έρευνα στην Σλοβενία: Andrej Blatnik, Lija Gantar

Έρευνα την Κροατία: Ivan Sršen, Sandra Karić

Αναφορά έρευνας: Andrej Blatnik (Σλοβενία)

Επιπλέον συντελεστές:

Culture Polis: Ξανθήπη Κοντογιάννη

Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού: Αφροδίτη Καφέτση

A.B. Institute of Entrepreneurship Development Ltd: Αναστάσιος Βασιλειάδης

ITStudy: Kacsur Annamária

Slovene Writers' Association: Maja Kavzar Hudej, Nataša Čebular

Sandort Publishing: Marijana Jurčević

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	5
Επισκόπηση του έργου.....	5
Επισκόπηση του IO1 – Η Ερευνητική Έκθεση του READ-IN-CLUB	6
Έκθεση Βιβλιογραφικής Ανασκόπησης	7
Εισαγωγή	7
Α. Σκοπός και στόχοι	7
Αναλύοντας το αντίκτυπο του COVID-19 στις λέσχες ανάγνωσης.	7
Β. Η υφιστάμενη κατάσταση.....	7
Γ. Οι επιπτώσεις	8
Συμπεράσματα και εκτιμήσεις.....	11
Βιβλιογραφία	12
Ευρωπαϊκές πολιτικές και στρατηγικές για την ανάκαμψη του πολιτιστικού τομέα μετά τον COVID-19	13
Εισαγωγή	13
Ο αντίκτυπος του COVID-19 στον τομέα του βιβλίου	15
Η απάντηση της Ευρώπης για την ανάκαμψη του πολιτιστικού τομέα: Βασικοί Στρατηγικοί Άξονες.....	17
Άμεσοι Τρόποι.....	18
Έμμεσοι τρόποι.....	20
Η απάντηση της Ευρώπης στην ανάκαμψη του τομέα του βιβλίου.....	22
Συμπέρασμα.....	24
Λίστα Βιβλιογραφικών Αναφορών.....	28
Η Ερευνητική Έκθεση του READ-IN-CLUB	30
Ο σκοπός της ερευνητικής έκθεσης.....	30
Η μεθοδολογία.....	30
Ορολογία της έρευνας	30
Αποτελέσματα – Το ερωτηματολόγιο.....	33
1. Δημογραφικά στοιχεία των ερωτηθέντων.....	33
2. Οι συνήθειες της λέσχης ανάγνωσης.....	35
3. Δημογραφικά στοιχεία της λέσχης ανάγνωσης.....	37
4. Συντονισμός.....	39
5. Συνήθειες.....	42
6. Επιλογή βιβλίων	43
7. Προτιμήσεις.....	50
Αποτελέσματα – Οι συνεντεύξεις	54
Σύνοψη.....	57

Τελικές προτάσεις	59
Παράρτημα: 5 Εθνικές συλλογές δεδομένων	61

Εισαγωγή

Επισκόπηση του έργου

Ο δημιουργικός και πολιτιστικός τομέας ανήκει σε εκείνα τα τμήματα της κοινωνίας που πλήττονται περισσότερο από τη νέα κρίση COVID-19 του 2020 που προκαλεί τεράστιες κοινωνικές αναταράξεις στην ευρωπαϊκή κοινωνία – οι πολίτες της Ε.Ε. βιώνουν τη «νέα κανονικότητα» της παραμονής στο σπίτι και της απομόνωσης. Ενώ η ανθρώπινη αλληλεπίδραση έχει πληγεί σοβαρά κάτω από αυτές τις κρίσιμες συνθήκες, οι αξίες της ΕΕ για κοινωνική συνοχή, ένταξη, διαπολιτισμικό διάλογο, κοινοτική δέσμευση, κατανόηση του «άλλου» και ανεκτικότητα –όλα αυτά που μεταδίδονται από τις τέχνες και τον πολιτισμό– έχουν αντιμετωπίσει μια μεγάλη πρόκληση.

Το πρόγραμμα READ-IN-CLUB—READ-ING for CultUres Over Borders— περιλαμβάνει 6 εταιρούς (CulturePolis, Hellenic Foundation for Culture, iTStudy, Slovene Writers' Association, Sršen Ivan—Sandorf Publishing, and iED) από 5 διαφορετικές χώρες (Ελλάδα, Ουγγαρία, Σλοβενία, Κροατία και Κύπρο) και δημιουργήθηκε από την ανάγκη να εφοδιαστεί η κοινωνία μας, με εκείνες τις δεξιότητες και ικανότητες που είναι απαραίτητες για τη διασφάλιση της γρήγορης αλλά ταυτόχρονα ομαλής ανάκαμψης από την κρίση του COVID-19. Στο READ-IN-CLUB, η τέχνη της λογοτεχνίας και ο θεσμός των λεσχών ανάγνωσης, μαζί με την δύναμη της ψηφιακής τεχνολογίας, γίνονται ισχυροί παράγοντες διευκόλυνσης της άτυπης μάθησης και του διαλόγου και δημιουργούν ένα περιβάλλον πολιτισμού και δια βίου εκπαίδευσης που υποστηρίζει την ανάπτυξη καινοτόμας και δημιουργικής σκέψης στους ενήλικες.

Στο πλαίσιο αυτό, το READ-IN-CLUB απευθύνεται σε επαγγελματίες του κλάδου του βιβλίου οι οποίοι οργανώνουν και συντονίζουν τη λειτουργία λεσχών ανάγνωσης ή άλλων εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τη λογοτεχνία, όπως: συγγραφείς, μεταφραστές, διευθυντές και εκπρόσωποι ιδιωτικών και δημόσιων βιβλιοθηκών, συντονιστές λεσχών ανάγνωσης/λεσχών βιβλίου, διαχειριστές εκδοτικών οίκων και λογοτεχνικών οργανισμών, συντάκτες και εκδότες. Οι στόχοι του READ-IN-CLUB είναι:

- α) Η ανάπτυξη διακρατικής και διατομεακής συνεργασίας - βασισμένη στις αξίες της ΕΕ που δημιουργούνται και μεταδίδονται από την τέχνη της λογοτεχνίας.
- β) Η ενίσχυση της εκπαιδευτικής αξίας που έχουν οι λέσχες ανάγνωσης για την κοινωνική ενσωμάτωση και τον διαπολιτισμικό διάλογο, ιδιαίτερα μετά την εποχή της πανδημίας COVID 19.
- γ) Η ενίσχυση των επαγγελματικών δεξιοτήτων των συντονιστών λεσχών ανάγνωσης και η κινητοποίηση τους να γίνουν «Μέντορες Λογοτεχνίας» (διαμεσολαβητές) για τον διαπολιτισμικό διάλογο και τέλος,
- δ) Η ανάπτυξη μιας πλατφόρμας που θα ψηφιοποιεί τις λειτουργίες των λεσχών ανάγνωσης, με καινοτόμα εκπαιδευτικά εργαλεία και περιεχόμενο, για την επιτυχή ικανοποίηση των αναγκών των συντονιστών των λεσχών ανάγνωσης και των κοινοτήτων τους, ενδυναμώνοντάς τους έτσι, σε όλα τα επίπεδα.

Επισκόπηση του IO1 – Η Ερευνητική Έκθεση του READ-IN-CLUB

Η Ερευνητική Έκθεση του READ-IN-CLUB παρουσιάζει θέματα τα οποία σχετίζονται με την αξία της λογοτεχνίας για τον διαπολιτισμικό διάλογο, την ισότητα, την ποικιλομορφία και την ένταξη, καθώς και τις δυνατότητες των λεσχών ανάγνωσης για την ανάπτυξη των ενηλίκων. Δημιουργήθηκε στο πλαίσιο του έργου READ-IN-CLUB: READ-INg for CuLtUres across Borders, ως το πρώτο πνευματικό προϊόν (Intellectual Output 1 – IO1).

Η έρευνα διεξήχθη από όλα τα μέλη του εταιρικού σχήματος για την σκιαγράφηση της «τρέχουσας κατάστασης» σχετικά με τους στόχους του έργου και για την καλύτερη κατανόηση των επιπτώσεων της κρίσης COVID-19 στο οικοσύστημα της τέχνης και του πολιτισμού.

Η Ερευνητική Έκθεση του READ-IN-CLUB παρέχει μια περίληψη επιστημονικών και ακαδημαϊκών άρθρων σχετικά με τον αντίκτυπο της κρίσης COVID-19 στις λέσχες ανάγνωσης στην Ευρώπη. Επιπλέον, η έκθεση επισημαίνει τον νέο αντίκτυπο του COVID-19 στον δημιουργικό και πολιτιστικό τομέα στην Ευρώπη, και πιο συγκεκριμένα στον τομέα του βιβλίου, παρουσιάζοντας τις πολιτικές και στρατηγικές της ΕΕ για την ανάκαμψη του πολιτιστικού τομέα μετά την πανδημία, με μεγαλύτερη έμφαση στον τομέα του βιβλίου (εκδόσεις). Η έκθεση ενσωματώνει 5 Συλλογές Δεδομένων από τις χώρες εταίρους – Ελλάδα, Κύπρο, Ουγγαρία, Σλοβενία και Κροατία – προκειμένου να αναδείξει τις ανάγκες των λεσχών ανάγνωσης καθώς και να εντοπίσει το κενό εκπαίδευσης των συντονιστών λεσχών ανάγνωσης στην ερμηνεία της λογοτεχνίας από την άποψη του διαπολιτισμικού διαλόγου, της ισότητας, της διαφορετικότητας και της ένταξης. Τέλος, με βάση αυτές τις πληροφορίες, η έκθεση διατυπώνει επίσης συγκεκριμένες συστάσεις για την ανάπτυξη των επόμενων πνευματικών προϊόντων αυτού του έργου – τα Εικονικά Εκπαιδευτικά Σεμινάρια για «Μέντορες Λογοτεχνίας» και την ηλεκτρονική πλατφόρμα.

Έκθεση Βιβλιογραφικής Ανασκόπησης

Εισαγωγή

A. Σκοπός και στόχοι

Στο πλαίσιο του IO1, το Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού ολοκλήρωσε την Έκθεση Βιβλιογραφικής Ανασκόπησης σχετικά με τις επιπτώσεις του COVID-19 στις λέσχες ανάγνωσης. Η βιβλιογραφία που χρησιμοποιήθηκε για την διεξαγωγή αυτής της έκθεσης προέρχεται από ιστότοπους με επίσημα άρθρα και από διαδικτυακή έρευνα επίσημων οργανισμών της Ε.Ε. και τις αντίστοιχες επιστημονικές εκθέσεις.

Στο πλαίσιο αυτής της έρευνας, το πρώτο συμπέρασμα είναι ότι δεν έχουν πραγματοποιηθεί πολλές έρευνες για τις λέσχες ανάγνωσης στην Ε.Ε.

Αναλύοντας το αντίκτυπο του COVID-19 στις λέσχες ανάγνωσης.

B. Η υφιστάμενη κατάσταση

Με σκοπό την καλύτερη κατανόηση του αντίκτυπου της πανδημίας σε ένα τόσο συγκεκριμένο τομέα, είναι χρήσιμο να ανατρέξουμε σε πληροφορίες γενικού περιεχομένου για τον κλάδο του βιβλίου.

Όπως αναφέρεται στο europa.eu, ο τομέας των εκδόσεων είναι ένας από τους μεγαλύτερους πολιτιστικούς κλάδους στην Ευρώπη, με συνολική την αγοραία αξία του να εκτιμάται στα 36-38 δισεκατομμύρια ευρώ. Ολόκληρη η αγοραία αξία του τομέα του βιβλίου (συμπεριλαμβανομένων των συγγραφέων, βιβλιοπωλών, τυπογράφων, σχεδιαστών κτλ.) σύμφωνα με την έκθεση της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Εκδοτών το 2018, υπολογίζεται ότι απασχολεί περισσότερο από μισό εκατομμύριο ανθρώπους. Με περισσότερους από 500,000 τίτλους να εκδίδονται ανά έτος, ο Ευρωπαϊκός τομέας του βιβλίου είναι ιδιαίτερα πλούσιος και ποικιλόμορφος.

Από τη μία μεριά, στο πρόσφατο παρελθόν, ο τομέας του βιβλίου επηρεάστηκε σε μεγάλο βαθμό από την κρίση, η οποία ήταν αποτέλεσμα την πανδημίας, και τα μέτρα που πάρθηκαν για τον περιορισμό της εξάπλωσής της. Από την άλλη μεριά, τα τελευταία στοιχεία υποδηλώνουν ότι υπήρξε μία αναγνωστική «έκρηξη» το 2020, καθώς οι περιορισμοί του COVID-19 είχαν αποτέλεσμα την εργασία από το σπίτι (ως αποτέλεσμα της απαγόρευσης των δραστηριοτήτων αναψυχής) και περισσότερο διαθέσιμο χρόνο, σύμφωνα με την Ένωση των Εκδοτών. Πιο συγκεκριμένα:

- Οι καταναλωτικές εκδόσεις- οι οποίες περιλαμβάνουν την μυθοπλασία, μη μυθοπλασία και παιδικούς τίτλους – είχαν μία αύξηση της τάξεως του 7% στα 2,1€ δισ., συμπεριλαμβανομένης μίας αύξησης 9% στο Ηνωμένο Βασίλειο στο 1,5€ δισ.

- Παρατηρήθηκε μεγάλη πτώση στα βιβλία του τομέα της εκπαίδευσης αλλά αύξηση της προσφοράς των ακαδημαϊκών τίτλων.

- Οι πωλήσεις μυθοπλασίας είχαν μία αύξηση της τάξεως του 16% στα 688 εκατομμύρια £, όμως ο τομέας της μη μυθοπλασίας σημείωσε και πάλι περισσότερες πωλήσεις, με αύξηση 4% στο 1 δισεκατομμύριο £, και τα παιδικά βιβλία σημείωσαν αύξηση 2% στα 396 εκατομμύρια £.

Ο Stephen Lotinga, Διευθύνων Σύμβουλος της Ένωσης Εκδοτών, δήλωσε: «Ο τομέας των εκδόσεων αποδείχθηκε απίστευτα ανθεκτικός σε όλες τις σημαντικές προκλήσεις του 2020».

Σε ό,τι αφορά τις ομάδες ανάγνωσης, η ιστορία τους χρονολογείται από την εποχή του Μεσαίωνα, όταν μία κοινότητα συγκεντρωνόταν για να ακούσει ένα από τα μέλη της να πραγματοποιεί ανάγνωση ενός βιβλίου. Στην σημερινή τους μορφή, οι λέσχες ανάγνωσης υπάρχουν από τον 19ο αιώνα αλλά έγιναν ιδιαίτερα δημοφιλείς την δεκαετία του 1990 και ύστερα.

Μέχρι και σήμερα, ο παραδοσιακός σχεδιασμός μίας λέσχης ανάγνωσης είχε να κάνει με μία άτυπη, μη ακαδημαϊκή ομάδα ανάγνωσης, η οποία συναντάτε συχνά (γενικά μία με δύο φορές ανά μήνα) με σκοπό να συζητήσει ένα βιβλίο, το οποίο έχει επιλεγεί από την πλειοψηφία των μελών, να ακούσει τις λογοτεχνικές εμπειρίες των μελών και να διερευνηθούν πιθανές ερμηνείες. Οι συναντήσεις πραγματοποιούνται στο σπίτι ενός από τα μέλη, σε κάποιο βιβλιοπωλείο, σε μία βιβλιοθήκη ή όπου αποφασίσει η ομάδα. Η έρευνα του Jenny Hartley's (2001) έδειξε ότι οι λέσχες ανάγνωσης συχνά αποτελούνται από μεσαίας τάξης, μέσης ή μεγαλύτερης ηλικίας, καλά μορφωμένες γυναίκες, οι οποίες προτιμούν να διαβάσουν μυθοπλασία και θέλουν αν εμπλουτίσουν το διάβασμά τους και με γνώμες άλλων.

Γ. Οι επιπτώσεις

Μία από τις πρώτες επιπτώσεις της πανδημίας ήταν η ακύρωση πολλών προγραμματισμένων νέων τίτλων- που με την σειρά τους επηρέασαν περαιτέρω τα έσοδα, όπως επισημαίνει ο Enrico Turpin. Κάποιοι εκδότες επηρεάστηκαν επίσης από την διακοπή της αλυσίδας εφοδιασμού και από τη μείωση των εξαγωγών. Μόνο στο δεύτερο μισό του Μαρτίου, οι Γάλλοι εκδότες ανέβαλαν τις εκδόσεις 5.236 νέων τίτλων και νέων εκδόσεων, και μέχρι τα μέσα του Μαΐου σχεδίαζαν να αναβάλουν κατά μέσο όρο το 18% των τίτλων που είχαν προγραμματιστεί για το 2020 συνολικά. Η παραγωγή τίτλων μειώθηκε κατά 75% μέχρι το τέλος του Μαρτίου στην Ελλάδα, και οι προβλέψεις για το σύνολο του έτους είναι μείωση περίπου στο 1/5 του συνόλου. Οι Τσέχοι εκδότες έχουν αναβάλει περίπου το 15% των τίτλων τους έως τώρα. Το πιο εντυπωσιακό είναι ότι στην Ιταλία έως το τέλος του Μαρτίου περίπου 23.200 είχαν ακυρωθεί ή αναβληθεί (περίπου το 1/3 της ετήσιας παραγωγής), που αντιστοιχούν σε 48,9 εκατομμύρια λιγότερα αντίτυπα που τυπώθηκαν, και κατά τη διάρκεια της περιόδου του lockdown η παραγωγή μειώθηκε κατά 2/3. Σχεδόν όλες οι χώρες αντιμετώπισαν κάποιου είδους αναστάτωση στο εκδοτικό πλάνο τους.

Οι διαδικτυακές πωλήσεις των ηλεκτρονικών και των ηχητικών βιβλίων αυξήθηκαν σημαντικά σε πολλές χώρες, σύμφωνα με την Ομοσπονδία των Ευρωπαϊκών Χωρών. Αυξήθηκαν κατά 52% το Μάρτιο και 180% τον Απρίλιο στην Φλάνδρα. Πολλές διαδικτυακές πλατφόρμες διπλασίασαν ή τριπλασίασαν τις πωλήσεις στην Γαλλία στις αρχές Απριλίου, κατά το έτος μέχρι τα μέσα του Απριλίου, οι διαδικτυακές πωλήσεις στην Ιταλία, για πρώτη φορά, ξεπέρασαν τις πωλήσεις των φυσικών καταστημάτων, φτάνοντας το 47%. Έως τον Ιούνιο είχαν γίνει το 40% των συνολικών πωλήσεων βιβλίων στη Ρουμανία. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, τον Απρίλιο, οι πωλήσεις του WH Smith στα φυσικά καταστήματα μειώθηκε κατά 85%, ενώ οι διαδικτυακές πωλήσεις αυξήθηκαν κατά 400%. Οι πωλήσεις των ηλεκτρονικών και ηχητικών βιβλίων επίσης αυξήθηκαν σημαντικά με πολλές χώρες, και σε μερικά σημεία, οι εκδότες επέλεξαν να εκδώσουν συγκεκριμένους τίτλους μόνο σε ψηφιακή μορφή.

Ωστόσο, σε καμία από τις χώρες στις οποίες τα βιβλιοπωλεία έκλεισαν, οι διαδικτυακές ή οι ψηφιακές πωλήσεις δεν αντιστάθμισαν την απώλεια των πωλήσεων στα φυσικά καταστήματα. Στην Γαλλία, για παράδειγμα, ο κύκλος εργασιών τους μειώθηκε κατά 30% το Μάρτιο και κατά 50% τον Απρίλιο. Οι πωλήσεις αυξήθηκαν ως ένα βαθμό όταν ξανάνοιξαν τα βιβλιοπωλεία, αλλά στις περισσότερες περιπτώσεις παρέμειναν χαμηλότερες από τις πωλήσεις προ κρίσεως. Έτσι, για παράδειγμα, ο κύκλος εργασιών στην Αυστρία μειώθηκε τον Μάιο κατά 5% και οι πωλήσεις μειώθηκαν κατά 20% στη Γαλλία και κατά 2,2% στη Γερμανία (-6% στη λιανική πώληση των βιβλιοπωλείων). Ο κύκλος εργασιών στα βιβλιοπωλεία μειώθηκε μεταξύ 10%-50% στην Ουγγαρία. Κατά την πρώτη εβδομάδα του «αποκλεισμού», οι πωλήσεις υπερδιπλασιάστηκαν στη Γαλλία σε σύγκριση με την προηγούμενη εβδομάδα, και ήταν επίσης υψηλότερες από πέρσι κατά 2,7%. Παρόλα αυτά την επόμενη εβδομάδα έπεσαν κατά 8%, όντας ήδη χαμηλότερα από το προηγούμενο έτος. Την πρώτη εβδομάδα της πλήρους επαναλειτουργίας, οι πωλήσεις αυξήθηκαν κατά 0,5% στη Γερμανία, μέσω όλων των καναλιών, αλλά και πάλι στο -6,8% στα βιβλιοπωλεία. Την πρώτη εβδομάδα του Ιουνίου, οι πωλήσεις στα βιβλιοπωλεία αυξήθηκαν κατά 37,5% στην Ισπανία σε σύγκριση με την προηγούμενη εβδομάδα, αλλά και πάλι μειωμένη κατά 5,2% σε σύγκριση με το 2019. Την εβδομάδα κατά την οποία τα βιβλιοπωλεία άνοιξαν πάλι στο Ηνωμένο Βασίλειο, οι πωλήσεις αυξήθηκαν κατά 30,4% σε ετήσια βάση σε αξία και 9,3% την ερχόμενη εβδομάδα- μία μείωση/ εβδομάδα της τάξεως του 14,1% . Μέχρι το τέλος του Ιουνίου, αυτή η αργή διαδικασία ανάκαμψης είχε ως αποτέλεσμα την μείωση κατά 8,3% στις πωλήσεις της Γερμανίας σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος (-13,9% στα βιβλιοπωλεία).

Μία ενθαρρυντική ένδειξη είναι ότι οι άνθρωποι παγκοσμίως διάβασαν και άκουσαν περισσότερα βιβλία όντας στο σπίτι κατά την διάρκεια της κρίσης. Ως αποτέλεσμα των ερευνών της Διεθνούς Εκθέσεως Εκδοτών (IPA), πολλοί εκδότες έλαβαν βοήθεια από διεθνείς οργανισμούς εκδοτών ώστε ν' αναπτύξουν ηλεκτρονικά και ηχητικά βιβλία, καθώς οι καταναλωτές «μεταπήδησαν» στις διαδικτυακές αγορές και αναζητούν νέες ψηφιακές μορφές. Επειδή ο COVID-19 μας κράτησε περιορισμένους στα σπίτια μας, μια ηλιαχτίδα αισιοδοξίας (προφανώς ανεπαρκής αλλά παρόλα αυτά ευπρόσδεκτη) είναι ότι μας έδωσε την ευκαιρία να «δώσουμε χώρο» στην ανάγνωση. Επειδή η ανάγνωση γίνεται κατά κύριο λόγο «μοναχικά» και σε κάποιον εσωτερικό χώρο, είναι μία από τις λίγες δραστηριότητες, η οποία δεν έχει αλλάξει σε αυτό το νέο περιβάλλον, δίνοντάς μας παράλληλα την ευκαιρία να

αλληλοεπιδρούμε και με άλλους ανθρώπους. Με δεδομένο ότι η κάθε μορφή συνδεδεμένης τεχνολογίας μπορεί να λειτουργεί ως πηγή άγχους, ίσως δεν υπήρξε ποτέ πιο σημαντική η απόδραση στην έντυπο κόσμο. Αρκετοί άνθρωποι στράφηκαν στην ανάγνωση ως μέσο σύνδεσης και επικοινωνίας με φίλους και συχνά με αγνώστους, κατά τη διάρκεια της πανδημίας και του διευρυμένου lockdown.

Όσον αφορά τις λέσχες ανάγνωσης, το γεγονός ότι αυξήθηκαν κατά τη διάρκεια της πανδημίας του COVID-19 είναι ενθαρρυντικό. Από τη μία μεριά έχουμε την αύξηση μελών στις ήδη υπάρχουσες λέσχες και από την άλλη τον σχηματισμό νέων λεσχών ανάγνωσης.

Καθώς ο κόσμος μπήκε σε lockdown οι διαδικτυακές λέσχες ανάγνωσης άρχισαν να στρέφονται στις πλατφόρμες Zoom, Twitter, Instagram, Skype ή Microsoft Teams με σκοπό να φέρουν κοντά τα μέλη.

Ένα από τα θετικά στοιχεία των διαδικτυακών λεσχών ανάγνωσης είναι ότι τα μέλη δεν βρίσκονται στον ίδιο φυσικό τόπο. Αυτό τους δίνει τη δυνατότητα να επικοινωνήσουν με άλλα μέλη, τα οποία ζουν σε διαφορετικές πόλεις ή και χώρες. Οι ψηφιακές πλατφόρμες δίνουν την ευκαιρία στους ανθρώπους οι οποίοι δεν έχουν μόνιμη κατοικία, ταξιδεύουν πολύ λόγω εργασίας ή έχουν θέματα υγείας να συναντώνται πιο εύκολα. Μπορούν να μετακινούνται από μία πόλη/χώρα σε άλλη και πάλι να μπορούν να συμμετάσχουν σε συγκεκριμένη λέσχη ανάγνωσης. Επίσης, οι αναγνώστες οι οποίοι αντιμετώπιζαν δυσκολία στο να συνεχίσουν την ανάγνωση ή να διατηρήσουν την προσοχή τους ως αποτέλεσμα του άγχους λόγω της πανδημίας βοηθήθηκαν στην επίτευξη του στόχου τους. Επίσης, οι διαδικτυακές κοινότητες ανάγνωσης μπορεί να είναι πιο δημοκρατικές, ποικιλόμορφες και μη ιεραρχικές σε σχέση με τις μη διαδικτυακές ομάδες, καθώς τα μέλη είναι διασκορπισμένα και συχνά διατηρούν την ανωνυμία τους στο διαδικτυακό περιβάλλον, η κοινωνική θέση και η πολιτισμική διαφοροποίηση είναι λιγότερο εμφανείς σε γραπτές συζητήσεις.

Σύμφωνα με μία έκθεση σχετικά με την Ρωσόφωνη Λέσχη Ανάγνωσης, ένα γεγονός το οποίο άλλαξε προς το καλύτερο κατά τη διάρκεια των διαδικτυακών συναντήσεων είναι ότι τα μέλη σεβόντουσαν περισσότερο τους υπόλοιπους συμμετέχοντες και δεν τους διέκοπταν όταν εξέφραζαν την άποψή τους αλλά περίμεναν την σειρά τους ώστε να πουν την άποψή τους. Οι διαδικτυακές συζητήσεις τείνουν να μην έχουν μία τόσο "χαλαρή" ροή. Ορισμένοι το θεωρούν ως πλεονέκτημα, καθώς θεωρούν ότι οι συζητήσεις των βιβλίων τους είναι πιο εστιασμένες και περιεκτικές λόγω λιγότερων παράπλευρων συζητήσεων όμως σε άλλους λείπει η φυσική ροή μίας πρόσωπο με πρόσωπο συνάντησης.

Ενώ η λογοτεχνία μπορεί να προσφέρει άνεση και απόσπαση από μόνη της, μπορεί επίσης να χρησιμεύσει και ως θεμέλιο μίας κοινωνίας. Πολλές ψηφιακές λέσχες ανάγνωσης έχουν "ταξιδέψει" σε όλο τον κόσμο κατά τη διάρκεια της πανδημίας, επιτρέποντας στους αναγνώστες να συνομιλήσουν με τους αγαπημένους τους συγγραφείς, να συζητήσουν για δύσκολα ηθικά ζητήματα, ή απλώς να αντικρίσουν άλλους ανθρώπους. Ο Mike Monteiro, συνιδρυτής του Quarantine Book Club, αναφέρει: "Είναι σχεδόν σαν το βιβλίο να είναι μία δικαιολογία για τους ανθρώπους να συνδέουν και να κοιτάξουν άλλα άτομα".

"Η λογοτεχνία επιδρούσε πάντα στο να προκαλεί τη συζήτηση - δεν μου προκαλεί έκπληξη ότι ιδιαίτερα τώρα (στην πανδημία) το κάνει τόσο έντονα" λέει ο Robert Macfarlane.

Πολλές λέσχες ανάγνωσης κατά διαστήματα προσκαλούν συγγραφείς είτε για να αναγνώσουν το βιβλίο τους είτε για να συναντηθούν με τα μέλη της λέσχης. Για τους συγγραφείς είναι πολύ πιο εύκολο να συμμετάσχουν σε διαδικτυακές συναντήσεις, ιδιαίτερα εάν βρίσκονται κατά τη διάρκεια περιόδους του επερχόμενου βιβλίου τους ή απλώς επειδή μένουν μακριά και τέτοιες λέσχες ανάγνωσης δεν μπορούν να καλύψουν οικονομικά μία φυσική συνάντηση. Επομένως, οι λέσχες ανάγνωσης οι οποίες απολαμβάνουν τέτοιου είδους συναντήσεις, τείνουν να προσκαλούν συγγραφείς πιο συχνά.

Κάποια πρώην μέλη λεσχών ανάγνωσης αναφέρουν ότι κατά τη διάρκεια της πανδημίας ανέπτυξαν "διαδικτυακή κόπωση". Αυτό συνέβη διότι η μεγαλύτερη πλειοψηφία εργαζόταν - και ορισμένοι συνεχίζουν να το κάνουν- από το σπίτι και κατά τη διάρκεια της ημέρας έπρεπε να πάρουν μέρος σε πολλές διαδικτυακές συναντήσεις. Ως αποτέλεσμα αναζητούν δραστηριότητες οι οποίες δεν περιλαμβάνουν την χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή.

Ακόμη, πολλοί αναφέρουν ότι τους λείπει η προσωπική επαφή με τα υπόλοιπα μέλη της λέσχης και την συζήτηση η οποία ακολουθούσε τη συνάντηση της λέσχης. Αυτό αφήνει λιγότερες πιθανότητες να δεθούν σε κοινωνικό επίπεδο.

Συμπεράσματα και εκτιμήσεις

Καθώς η πανδημία φαίνεται να φτάνει προς το τέλος της, έχουμε την τάση να ξεετάζουμε πώς - και εάν- τα πράγματα θα επανέλθουν στην προπανδημική κατάστασή τους. Όσον αφορά τις λέσχες ανάγνωσης, οι απόψεις δίστανται. Οι λέσχες ανάγνωσης οι οποίες δημιουργήθηκαν κατά την περίοδο του COVID-19 είναι πιο πιθανό να συνεχίσουν αν συναντώνται διαδικτυακά. Οι λέσχες ανάγνωσης οι οποίες προϋπήρχαν είναι πιο πιθανό να επιστρέψουν στις φυσικές συναντήσεις, αλλά ταυτόχρονα θα δώσουν στα μέλη τη δυνατότητα να συμμετέχουν διαδικτυακά.

Μία εξ ολοκλήρου διαδικτυακή ή υβριδικής μορφής λέσχη θα ήταν μία ελκυστική επιλογή για τα μέλη της λέσχης ανάγνωσης. Σύμφωνα με τα ευρήματα των ερευνών, οι διαδικτυακές λέσχες ανάγνωσης, έχουν ξαναβρεί μέλη τα οποία είχαν αλλάξει τόπο μόνιμης κατοικίας ή που ζουν σε διαφορετικό μέρος για ένα διάστημα του χρόνου. Επίσης, κάποιες λέσχες έχουν προσελκύσει νέα μέλη λόγω της ευελιξίας της διαδικτυακής μορφής.

Αυτό που πρέπει να μας απασχολήσει στο μέλλον είναι εάν οι λέσχες ανάγνωσης θα συνεχίσουν να συναντώνται διαδικτυακά, θα επιστρέψουν στις φυσικές συναντήσεις ή θα δώσουν την δυνατότητα συμμετοχής και με τους δύο τρόπους. Αυτό είναι ένα θεμελιώδες ερώτημα, το οποίο θα απαντηθεί σύντομα, καθώς επιστρέφουμε σταδιακά στην κανονικότητα.

Βιβλιογραφία

<https://ec.europa.eu/culture/sectors/books-and-publishing> <http://www.aldusnet.eu/k-hub/impact-pandemic-publishing-europe/> https://www.sne.fr/app/uploads/2020/12/UIE-Post-COVID_Action_Plan_Report2.pdf

https://thegaragejournal.org/files/04/493_518783e68ca4339c2e05e13ef914cb1c30726560.pdf <https://news.sky.com/story/covid-19-fiction-sales-up-16-as-people-rediscover-love-of-reading-12288526> <https://www.theguardian.com/books/2020/mar/26/the-perfect-time-to-start-how-book-clubs-are-enduring-and-flourishing-during-covid-19>

Dar, M. (2020). Through COVID-19 Closures, Libraries Take Book Clubs Virtual. Retrieved 5 November 2021, from <https://www.libraryjournal.com/?detailStory=through-covid19-closures-libraries-take-book-clubs-virtual>

Hunt, E. (2020, July 1). 'The perfect time to start': how book clubs are enduring and flourishing during COVID-19. The Guardian. <https://www.theguardian.com/books/2020/mar/26/the-perfect-time-to-start-how-book-clubs-are-enduring-and-flourishing-during-covid-19>

Cumming, S. (2021, September 12). Book clubs see 'massive' increase as readers search for escape from COVID-19. ABC News. <https://www.abc.net.au/news/2021-09-13/book-club-boom-during-covid-19/100446242>

Ευρωπαϊκές πολιτικές και στρατηγικές για την ανάκαμψη του πολιτιστικού τομέα μετά τον COVID-19

Εστίαση στον τομέα του βιβλίου

«Η λογοτεχνία, ο πολιτισμός, οι τέχνες ενισχύουν την κοινή μας ευρωπαϊκή αίσθηση του ανήκειν. Όχι μόνο συμβάλλουν στην κοινωνική συνοχή των κοινωνιών μας, των δημοκρατιών και των οικονομιών μας, αλλά αντικατοπτρίζουν επίσης την ευρωπαϊκή μας ποικιλομορφία, αξίες και ιστορία, τον τρόπο ζωής μας».

David Sassoli, Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (2021)

Εισαγωγή

Η παρούσα έκθεση διεξήχθη στο πλαίσιο του έργου READ-IN-CLUB: READ-INg for the CULTures over Borders που χρηματοδοτείται από το πρόγραμμα Erasmus+. Στόχος του είναι να περιγράψει τις συνέπειες του COVID-19 στις πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες στην Ευρώπη, με ιδιαίτερη έμφαση στη λογοτεχνία και τη βιομηχανία του βιβλίου. Ανιχνεύει, επίσης, τις πολιτικές και τις στρατηγικές που ξεκίνησε η ΕΕ για την ανάκαμψη του τομέα και υπογραμμίζει την αξία της τέχνης, της ανάγνωσης και τη δύναμη των αναγνωστικών κοινοτήτων που σε συνδυασμό με τις ψηφιακές τεχνολογίες θα μπορούσαν να δημιουργήσουν ένα υποστηρικτικό πολιτιστικό περιβάλλον που ενθαρρύνει την καινοτομία και την δια βίου μάθηση.

Ο πολιτιστικός και δημιουργικός τομέας είναι από τους ταχύτερα αναπτυσσόμενους τομείς στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Υπολογίζεται ότι αντιπροσωπεύει έως και το 4% του ΑΕΠ της ΕΕ και απασχολεί περίπου 7,6 εκατομμύρια άτομα. Όταν η υγειονομική κρίση του COVID-19 έφτασε στην Ευρώπη, οι περισσότερες χώρες επέβαλαν lockdown και περιορισμούς μετακίνησης, οι οποίοι είχαν δραματική επίδραση στη δημιουργική βιομηχανία, γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα την απώλεια πολλών θέσεων εργασίας και τη σημαντική πτώση της δημιουργικής παραγωγής. Η ετήσια έκθεση για την ενιαία αγορά (2021) επιβεβαίωσε ότι αυτό το οικοσύστημα ήταν ένα από τα βιομηχανικά οικοσυστήματα που επλήγησαν περισσότερο στην ΕΕ. Σύμφωνα με την συγκεκριμένη έκθεση, αυτή η απότομη πτώση παρατηρήθηκε ιδιαίτερα σε δραστηριότητες που βασίζονται σε χώρους εκδηλώσεων και επισκέψιμους χώρους. Για παράδειγμα, οι κινηματογραφιστές στην ΕΕ αναφέρουν πτώση 70% στις πωλήσεις εισιτηρίων το 2020, οι μουσικοί χώροι αναφέρουν πτώση 76% στη συμμετοχή (64% στα έσοδα) και τα μουσεία έχασαν έσοδα έως και 75-80% (σε δημοφιλή τουριστικές περιοχές). Αυτός ο αντίκτυπος απόδεικνύεται περαιτέρω από τη μείωση περίπου 35% των δικαιωμάτων εκμετάλλευσης που εισπράττουν οι οργανισμοί συλλογικής διαχείρισης για δημιουργούς και καλλιτέχνες, των οποίων τα έσοδα αναμένεται να συνεχίσουν να μειώνονται το 2021 και το 2022.

Την ίδια στιγμή, είναι δύσκολο να εκτιμηθεί ο συνολικός οικονομικός αντίκτυπος στην αλυσίδα αξίας των της Πολιτιστικής και Δημιουργικής Βιομηχανίας και των υποτομέων της, κυρίως λόγω του γεγονότος ότι, πρώτον, οι εκτιμήσεις του κλάδου ποικίλλουν ως προς τη μεθοδολογία και το περιεχόμενο και, δεύτερον, οι επιπτώσεις της πανδημίας για την Πολιτιστική και Δημιουργική Βιομηχανία διαφέρει σημαντικά μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών μελών. Επιπλέον, οι αβέβαιες μελλοντικές συνθήκες απαιτούν συνεχή παρακολούθηση, ώστε να γίνει μια σοβαρή αξιολόγηση της κατάστασης. Ωστόσο, ορισμένες εκτιμήσεις παρέχουν μία ουσιαστική απεικόνιση της σοβαρότητας της ζημίας που υπέστη ο κλάδος. Για παράδειγμα, οι χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης είναι από τις χώρες που επηρεάστηκαν περισσότερο, με τάσεις εσόδων ανά έτος που κυμαίνονται από -36% στη Λιθουανία έως -44% στη Βουλγαρία και την Εσθονία. Η Ουγγαρία, η Λετονία, η Πολωνία και η Ρουμανία βρίσκονται επίσης στην ίδια κατηγορία. Σε όλες αυτές τις χώρες, οι τέχνες που σχετίζονται με παραστάσεις και οι εικαστικές τέχνες αντιπροσωπεύουν μεγαλύτερο μερίδιο της εθνικής δημιουργικής οικονομίας από ό,τι στην υπόλοιπη ΕΕ. Για παράδειγμα, στην Ουγγαρία, οι τέχνες του θεάματος (με μια αγορά που αναμένεται να συρρικνωθεί κατά 90%) αντιπροσωπεύουν περίπου το 10% της συνολικής Πολιτιστικής και Δημιουργικής Βιομηχανίας, ενώ ο μέσος όρος της ΕΕ είναι περίπου 4%. Σε χώρες όπως η Αυστρία, το Βέλγιο, η Τσεχική Δημοκρατία, η Γαλλία, η Ολλανδία και η Σλοβενία, η Πολιτιστική και Δημιουργική Βιομηχανία εξακολουθεί να αντιμετωπίζει σημαντική μείωση του τζίρου (μεταξύ -30% και -35% σε σύγκριση με το 2019). Αντίθετα, μια ομάδα δυτικών και σκανδιναβικών ευρωπαϊκών χωρών (όπως η Φινλανδία, η Γερμανία και η Σουηδία) παρουσίασαν ελαφρώς λιγότερο σοβαρή μείωση του κύκλου εργασιών (με μέγιστη μείωση 30%) είτε λόγω της προσαρμοστικότητας του κοινού στις παρεχόμενες ψηφιακές υπηρεσίες είτε λόγω των πολιτικών που ακολούθησε κάθε χώρα για την υποστήριξη της Πολιτιστικής και Δημιουργικής Βιομηχανίας.

Η ΕΕ ανταποκρίθηκε σε αυτήν την άνευ προηγουμένου κρίση υγείας εισάγοντας μια σειρά προγραμμάτων και πρωτοβουλιών που θα υποστήριζαν άμεσα ή έμμεσα ολόκληρη την πολιτιστική αξιακή αλυσίδα. Η Δημιουργική Ευρώπη είναι το σημαντικότερο υποστηρικτικό μέσο για την υποστήριξη του πολιτιστικού τομέα και ενισχύθηκε περαιτέρω για την περίοδο 2021–2027 διπλασιάζοντας σχεδόν τον συνολικό προϋπολογισμό της για τον πολιτισμό. Εκτός από το πρόγραμμα Δημιουργική Ευρώπη, η Πολιτιστική και Δημιουργική Βιομηχανία υποστηρίζεται έμμεσα από προγράμματα όπως το Erasmus+ με διπλασιασμένο προϋπολογισμό για την περίοδο 2021–2027, το Horizon Europe, μια επιστημονική ερευνητική πρωτοβουλία με προϋπολογισμό 2,4 δισεκατομμυρίων ευρώ αποκλειστικά για το νέο cluster «Πολιτισμός, Δημιουργικότητα και Συμμετοχική Κοινωνία», καθώς και προγράμματα όπως το Digital Europe και το InvestEU. Η ΕΕ έχει επίσης ενεργοποιήσει, κατά τη διάρκεια της κρίσης, βραχυπρόθεσμα μέτρα που θα βοηθήσουν τους πολιτιστικούς και δημιουργικούς κλάδους να διατηρήσουν την απασχόληση με «ρευστή» προσφορά, κεφάλαια, επιχορηγήσεις και αποζημιώσεις για αυτοαπασχολούμενους και μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις.

Μαζί με τις διάφορες μορφές τέχνης που υποστηρίζονται από τα νέα μέτρα της ΕΕ, έχει δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στον τομέα του βιβλίου ως έναν από τους μεγαλύτερους κλάδους της ευρωπαϊκής οικονομίας. Η λογοτεχνία διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο, όχι μόνο για την προώθηση των ευρωπαϊκών αξιών, αλλά και για την οικοδόμηση μιας πιο κοινωνικής και χωρίς αποκλεισμούς Ευρώπης, η οποία θα έχει ως αποτέλεσμα την καλύτερη κατανόηση του Άλλου εντός και εκτός των ευρωπαϊκών συνόρων. Τα εγκαίνια του Reader τον Ιούλιο του 2021, μια πλατφόρμα που ενθαρρύνει τη δημιουργία δημόσιων χώρων αφιερωμένων στην ανάγνωση και την ανταλλαγή ιδεών για τον κόσμο του μέλλοντος, είναι η εμβληματική πρωτοβουλία της σλοβενικής Προεδρίας του Συμβουλίου της ΕΕ και δίνει ελπίδα για το μέλλον της λογοτεχνίας στη μετά τον COVID-19 εποχή.

Ο αντίκτυπος του COVID-19 στον τομέα του βιβλίου

Με το ξέσπασμα της πανδημίας, η βιομηχανία του βιβλίου μαζί με τους πολιτιστικούς και δημιουργικούς τομείς σε όλη την Ευρώπη έχουν επηρεαστεί σοβαρά. Ξαφνικά, είδαμε το κλείσιμο βιβλιοπωλείων, το πάγωμα νέων εκδόσεων, την ακύρωση εκδηλώσεων και εκθέσεων βιβλίου καθώς και την απώλεια θέσεων εργασίας για πολλούς συγγραφείς, μεταφραστές και προσωπικό που εργάζεται στη βιομηχανία του βιβλίου. Ο ζωτικός τομέας της έκδοσης βιβλίων για την ευρωπαϊκή οικονομία και την ευημερία των πολιτών φαινόταν να έχει πληγεί σημαντικά και οι συνολικές συνέπειες είναι δύσκολα αξιολογίσιμες επί του παρόντος.

Ο εκδοτικός τομέας είναι ένας από τους μεγαλύτερους κλάδους βιομηχανίας στην Ευρώπη, με συνολική αξία αγοράς 36–38 δισεκατομμυρίων ευρώ. Υπολογίζεται ότι απασχολεί, σύμφωνα με την έκθεση της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Εκδοτών (2018), πάνω από μισό εκατομμύριο άτομα. Όταν η πανδημία έφτασε στην Ευρώπη, οι περισσότερες χώρες επέβαλαν μέτρα lockdown και υγειονομικούς περιορισμούς, οι οποίοι οδήγησαν σε μερικό ή πλήρες κλείσιμο των βιβλιοπωλείων. Αυτό είχε δραματική επίδραση στις πωλήσεις βιβλίων. Παρόλο που τα μέτρα και οι περίοδοι περιορισμών διέφεραν στις ευρωπαϊκές χώρες, η μείωση των πωλήσεων των βιβλίων έφτασε μεταξύ 75% και 95% την άνοιξη του 2020, σύμφωνα με την έκθεση της Ομοσπονδίας Ευρωπαϊκών Εκδοτών (2020). Πιο συγκεκριμένα, τον Μάρτιο του 2020, κατά τη διάρκεια του lockdown, οι πωλήσεις μειώθηκαν κατά 50% στη Γαλλία, στη Γερμανία οι λιανικές πωλήσεις μειώθηκαν κατά 30% και η Ιταλία σημείωσε πτώση 75%, με ζημιές 20 εκατ. ευρώ. Την ίδια περίοδο, οι πωλήσεις συρρικνώθηκαν κατά 78% στην Πορτογαλία, 80% στην Ισπανία και 82% στη Ρουμανία. Τα εκτεταμένα lockdown είχαν επίσης δραματικό αντίκτυπο στη δημοσίευση νέων τίτλων. Για να αναφέρουμε μόνο μερικούς, Γάλλοι εκδότες ανέβαλαν τις δημοσιεύσεις 5.236 νέων τίτλων και εκδόσεων μόνο για το δεύτερο μέρος του Μαρτίου. Μέχρι το τέλος Μαρτίου, οι Ιταλοί εκδότες ακύρωσαν ή ανέβαλαν περίπου 23.000 επερχόμενους τίτλους, το 75% των νέων τίτλων ακυρώθηκαν επίσης στην Ελλάδα και οι Τσέχοι εκδότες ανέβαλαν το 15% των νέων εκδόσεων τους. Παρόλο που, λόγω έλλειψης στατιστικών στοιχείων, είναι δύσκολο να έχουμε μια σαφή εικόνα των συνολικών απωλειών σε ολόκληρη την λογιστική αλυσίδα αξίας, αξίζει να σημειωθεί ότι οι χώρες και οι κυβερνήσεις, που θεωρούσαν τα βιβλία ως βασικά αγαθά, είδαν σημαντικά λιγότερες απώλειες στην εγχώρια αγορά τους σε σύγκριση με χώρες που

θεωρούσαν τα βιβλία ως μη βασικά αγαθά και επέβαλαν αυστηρό lockdown στα βιβλιοπωλεία.

Η δραματική μείωση των πωλήσεων βιβλίων στις ευρωπαϊκές χώρες την άνοιξη του 2020 αντισταθμίστηκε με τη σημαντική αύξηση των διαδικτυακών πωλήσεων, καθώς και των πωλήσεων ηλεκτρονικών και ακουστικών βιβλίων. Αυτή η μετάβαση από τις φυσικές πωλήσεις προς τις διαδικτυακές και τις υπηρεσίες «click & collect» εξομαλύνει την κατάρρευση των πωλήσεων βιβλίων σε όλη την Ευρώπη. Η έκθεση της Ομοσπονδίας Ευρωπαίων Εκδοτών δείχνει αύξηση 50% των διαδικτυακών πωλήσεων σε όλη την Ευρώπη με την Πορτογαλία να σημειώνει αύξηση 50%, την Ολλανδία 40%, τη Σουηδία 19% και την Ιταλία 16%. Σύμφωνα με την ίδια έκθεση, η συνολική απώλεια στις πωλήσεις βιβλίων σε όλη την Ευρώπη ήταν 2% έως 5%, με μεγάλες διαφορές μεταξύ χωρών και ειδών.

Παρά το γεγονός ότι οι αρνητικές επιπτώσεις του COVID-19 στην ευρωπαϊκή αγορά βιβλίου αποδείχθηκαν λιγότερο δραματικές με την ολοκλήρωση του 2020, η έκθεση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Συγγραφέων προέβλεπε ανησυχητικά στοιχεία σχετικά με την απώλεια εισοδήματος για συγγραφείς και μεταφραστές σε όλη την Ευρώπη (2020). Σύμφωνα με μια έρευνα που διεξήχθη από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Επιχειρήσεων την άνοιξη του 2020, το 97% των συγγραφέων και των μεταφραστών παρουσίασαν απώλεια εισοδήματος, κυρίως λόγω διαλέξεων και εργαστηρίων που είχαν ανασταλεί (συχνά μέχρι τον Σεπτέμβριο του 2020), το 64% αναμένει απώλειες λόγω αναβολής δημοσιεύσεων νέων τίτλων και σχεδόν 40% αναμένει ζημιές λόγω αναβληθέντων συμβολαίων, καθυστέρησης στις προκαταβολές δικαιωμάτων εκμετάλλευσης ή ακυρωμένων δεσμεύσεων. Ιδιαίτερη αναφορά έχει γίνει στον αντίκτυπο της κρίσης του COVID-19 στους μεταφραστές. Η αναβολή νέων εκδόσεων και η ακύρωση διαλέξεων και εργαστηρίων έχει επηρεάσει σημαντικά τα εισοδήματά τους. Επιπλέον, η στροφή των εκδοτών σε ψηφιακές εκδόσεις και ηλεκτρονικά βιβλία, καθώς και οι ακραίες εκπτώσεις που προσφέρονται οδήγησαν σε σημαντικά λιγότερα δικαιώματα για τους συγγραφείς και τους μεταφραστές.

Συνολικά, ολόκληρη η αλυσίδα αξίας της βιβλιοπαραγωγής στην Ευρώπη, ανεξάρτητα από τις περιοδικές αρνητικές επιδόσεις ή την ανάκαμψη που παρατηρείται μετά το ξέσπασμα της πανδημίας, φαίνεται να αντιμετωπίζει αρκετά στοιχεία ευαισθησίας, τα οποία δεν είναι πλήρως προβλέψιμα. Κατά τη διάρκεια αυτής της κρίσης, προέκυψαν επίσης μακροχρόνιες προκλήσεις σχετικά με την αγορά του βιβλίου και εμφανίστηκαν, επίσης, νέες. Ζητήματα όπως τα πνευματικά δικαιώματα, η φορολογία, ο γεωγραφικός αποκλεισμός και η προσβασιμότητα βρίσκονται ξανά στο προσκήνιο και απαιτούν καινοτόμες λύσεις ευθυγραμμισμένες με τις νέες ευρωπαϊκές στρατηγικές για την περίοδο 2021–2027, καθώς εισερχόμαστε σε μια νέα εποχή για τον ευρωπαϊκό πολιτισμό.

Η απάντηση της Ευρώπης για την ανάκαμψη του πολιτιστικού τομέα: Βασικοί Στρατηγικοί Άξονες

Από τα μέσα Μαρτίου 2020, όλα τα ευρωπαϊκά κράτη μέλη έχουν λάβει μέτρα για τον περιορισμό της εξάπλωσης του ιού COVID-19. Ο αντίκτυπος αυτής της κρίσης ήταν εξαιρετικά σοβαρός για όλους τους οικονομικούς και κοινωνικούς τομείς σε όλη την Ευρώπη, αλλά έχει επηρεάσει σοβαρά το ήδη εύθραυστο οικοσύστημα των πολιτιστικών και δημιουργικών βιομηχανιών. Με κλειστούς κινηματογράφους και θέατρα, ακύρωση φεστιβάλ, συναυλιών και εκθέσεων βιβλίου, η ζημιά για την Πολιτιστική και Δημιουργική Βιομηχανία έφτασε τα 199 δισεκατομμύρια ευρώ ή το 31% των συνολικών εσόδων του το 2020, δημιουργώντας ανησυχητική κατάσταση σε όλη την Ευρώπη.

Ο πολιτιστικός και δημιουργικός τομέας αντιπροσωπεύει το 5,3% του Παγκόσμιου Πιστοποιητικού Θησαυροφυλακίου (GDR- Global Depositary Receipt) της Ευρώπης και υποστηρίζει 12 εκατομμύρια θέσεις πλήρους απασχόλησης που αποτελούν το 7,5% της απασχόλησης της ΕΕ και τον τρίτο μεγαλύτερο τομέα εργοδοτών στην ΕΕ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018). Επιπλέον, ο πολιτισμός αποδεικνύεται πολύτιμος για την ευημερία και την ψυχική υγεία των ανθρώπων. Κατά τη διάρκεια του lockdown και των περιορισμών μετακίνησης, οι Πολιτιστικές και Δημιουργικές Βιομηχανίες έπαιξαν ζωτικό ρόλο στη δημιουργικότητα, τη δέσμευση, την κοινή χρήση και την προσέγγιση κοινού σε καινοτόμα εικονικά περιβάλλοντα. Από την άποψη αυτή, η ΕΕ απελευθέρωσε κεφάλαια έκτακτης ανάγκης που διατίθενται στα κράτη μέλη προκειμένου να υποστηρίξει τις πληττόμενες Πολιτιστικές και Δημιουργικές Βιομηχανίες και να διευκολύνει την ασφαλή επανέναρξη των δραστηριοτήτων του κλάδου. Εκτός από τη χρηματοδοτική υποστήριξη, τα αποδεσμευμένα κεφάλαια έπρεπε να εκπληρώσουν τους βασικούς στόχους που είχε θέσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την περίοδο 2021–2027. Αυτό περιλαμβάνει προγράμματα και πρωτοβουλίες που θα διευκολύνουν τη μετάβαση προς μια πιο ψηφιακή, πιο πράσινη, καινοτόμο και πιο κοινωνική, συνεργατική και χωρίς αποκλεισμούς Ευρώπη.

Μεταξύ των νέων μέτρων που δρομολόγησε η ΕΕ, υπάρχουν προγράμματα που ενισχύουν άμεσα τη δημιουργική βιομηχανία καθώς και μη άμεσες πρωτοβουλίες που στοχεύουν στη βιωσιμότητα της ευρωπαϊκής οικονομίας, συμπεριλαμβανομένης της πολιτιστικής και δημιουργικής βιομηχανίας. Αυτή η έκθεση θα σκιαγραφήσει ορισμένους από τους άμεσους τρόπους που εισήγαγε η ΕΕ για την ενίσχυση της πολιτιστικής αγοράς, όπως το νέο πρόγραμμα Δημιουργική Ευρώπη, η επανέναρξη του προγράμματος Πολιτιστικές Πρωτεύουσες της Ευρώπης και οι νέες πλατφόρμες πολιτιστικών ανταλλαγών που προέκυψαν κατά τη διάρκεια της κρίσης του COVID-19. Θα σκιαγραφήσει, επίσης, ορισμένα έμμεσα μέτρα που ξεκίνησε η ΕΕ για να στηρίξει την ευρωπαϊκή οικονομία γενικά και που επέτρεψαν σε ολόκληρη την αλυσίδα αξίας της δημιουργικής βιομηχανίας να επωφεληθεί – μεταξύ αυτών, το European Guarantee Fund, το Sure και το Temporary Framework for State Aid Measures.

Άμεσοι Τρόποι

Δημιουργική Ευρώπη

Η Δημιουργική Ευρώπη (Creative Europe), η οποία ξεκίνησε τον Ιανουάριο του 2014, είναι ένα βασικό πρόγραμμα που υποστηρίζει τους δημιουργικούς, πολιτιστικούς και οπτικοακουστικούς τομείς σε όλη την Ευρώπη. Το πρόγραμμα υποστηρίζει την κινητικότητα ευρωπαϊκών δημιουργικών έργων πέρα από τα εθνικά σύνορα, με στόχο να προσεγγίσει νέο κοινό στις ευρωπαϊκές χώρες. Με το ξέσπασμα της πανδημίας και μετά από μακρές συζητήσεις για τον προϋπολογισμό της ΕΕ, το πρόγραμμα ενισχύθηκε περαιτέρω με ένα σύνολο περίπου 2,4 δισεκατομμυρίων ευρώ που διατέθηκαν στα κράτη μέλη για δημιουργικά έργα. Οι προσαρμογές ήταν ευπρόσδεκτες και προσφέρθηκε μέγιστη ευελιξία για την υλοποίηση των έργων, ώστε το πρόγραμμα να μπορέσει να ανταποκριθεί στις νέες προκλήσεις που επιβάλλονται από την κρίση COVID-19 και τους περιορισμούς μετακίνησης που επιβάλλονται στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες.

Το πρόγραμμα περιλαμβάνει τρία σκέλη: τον Πολιτισμό, τα ΜΜΕ και ένα διατομεακό σκέλος που υποστηρίζει έργα, τα οποία καλύπτουν πολλούς πολιτιστικούς και δημιουργικούς τομείς. Δίπλα στους μακροχρόνιους στόχους του προγράμματος για την καλλιέργεια νέων ταλέντων και τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, οι νέες προσκλήσεις υπό τις τρέχουσες συνθήκες της κρίσης έδωσαν ιδιαίτερη έμφαση στη διακρατική συνεργασία, την καινοτομία και τον ψηφιακό μετασχηματισμό. Η Δημιουργική Ευρώπη (Creative Europe) υποστηρίζει έργα που στοχεύουν στην ενίσχυση της διακρατικής δημιουργίας και κυκλοφορίας ευρωπαϊκών έργων. Η προτεραιότητα που δίνεται στη συνεργασία μεταξύ καλλιτεχνών και οργανισμών σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες μπορεί να απεικονιστεί, για παράδειγμα, στον τομέα του βιβλίου, στη συγχρηματοδότηση έργων συνεργασίας η οποία έχει αυξηθεί στο 80% του συνολικού προϋπολογισμού ενός έργου ύψους 200.000 € και 60% για μεγαλύτερες επιχορηγήσεις.

Στον τομέα των τεχνών του θεάματος, η ΕΕ έχει χαράξει νέες κατευθύνσεις προς έναν ψηφιακό μετασχηματισμό, ο οποίος όχι μόνο επιτρέπει την υλοποίηση των έργων σε εικονικό περιβάλλον, καθιστώντας τα ταυτόχρονα προσβάσιμα σε ένα ευρύ κοινό σε όλη την Ευρώπη, αλλά και εξαλείφει το αποτύπωμα άνθρακα του κλάδου. Καθώς οι τέχνες του θεάματος έχουν πληγεί εξαιρετικά από τους περιορισμούς της κίνησης στην Ευρώπη, οι καινοτόμες πρακτικές προς μια ψηφιακή μετάβαση φαίνονται τώρα πιο ευπρόσδεκτες από ποτέ, συγκεκριμένα, μέσω των νέων προσκλήσεων του προγράμματος «Creative Europe». Επιπλέον, μια εμβληματική πρωτοβουλία για την ανάκαμψη του πολιτιστικού τομέα ήταν η ανάπτυξη ψηφιακών πλατφορμών, οι οποίες διευκολύνουν την ανταλλαγή δημιουργικών έργων και έργων τέχνης μεταξύ καλλιτεχνών και οργανισμών σε όλη την Ευρώπη.

Πολιτιστικές Πρωτεύουσες της Ευρώπης

Οι Πολιτιστικές Πρωτεύουσες της Ευρώπης είναι μια πρωτοβουλία που χρονολογείται από το 1985 και έκτοτε προσφέρει την ευκαιρία σε περισσότερες από 60 επιλεγμένες ευρωπαϊκές πόλεις να επωφεληθούν από τις τεράστιες ευκαιρίες που έχει να προσφέρει αυτή η

επιχορήγηση. Στόχος αυτής της πρωτοβουλίας είναι να προωθήσει τη συμβολή του πολιτισμού στην ανάπτυξη των πόλεων, να αυξήσει την αίσθηση του «ανήκειν» στους ευρωπαϊούς πολίτες σε έναν κοινόχρηστο χώρο και να αναδείξει τον πλούτο και την ποικιλομορφία των πολιτισμών στην Ευρώπη. Οι επιλεγμένες πόλεις γιορτάζουν και προβάλλουν την πολιτιστική κληρονομιά της περιοχής τους με εκθέσεις, καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, φεστιβάλ και εργαστήρια.

Αυτή η μακροχρόνια πρωτοβουλία πάγωσε το 2021 λόγω της κρίσης υγείας του COVID-19 και το ημερολόγιο για τις επερχόμενες Πολιτιστικές Πρωτεύουσες της Ευρώπης τροποποιήθηκε τον Δεκέμβριο του 2020. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έδωσε την ευκαιρία στις Ευρωπαϊκές Πρωτεύουσες του 2020 (Ριέκα & Γκάλγκουεϊ) να κρατήσουν τον τίτλο αυτό μέχρι τον Απρίλιο του 2021. Αν και οι χώρες που θα φιλοξενήσουν τις επόμενες Πολιτιστικές Πρωτεύουσες της Ευρώπης έχουν οριστεί έως το 2027, έγιναν περιορισμένες ενέργειες όσον αφορά τις πολιτικές για τις ανάγκες «εδώ και τώρα» των σημερινών Πολιτιστικών Πρωτευουσών ή για τον σχεδιασμό εναλλακτικών τρόπων για τις δραστηριότητες και εκδηλώσεις που ακυρώθηκαν ή αναβλήθηκαν.

Πλατφόρμες για γνώση και ανταλλαγή

Στον απόηχο της υγειονομικής κρίσης του COVID-19, κατά τη διάρκεια της Κροατικής προεδρίας, όταν η πολιτιστική βιομηχανία είχε ήδη πληγεί σοβαρά, η Επιτροπή πρότεινε την έναρξη δύο νέων καινοτόμων πλατφορμών που θα διευκόλυναν τις ανταλλαγές όσον αφορά τις προκλήσεις, τις λύσεις και τις ευκαιρίες στην δημιουργικό τομέα σε όλα τα ευρωπαϊκά κράτη μέλη. Οι δύο ψηφιακές πλατφόρμες που, ταυτόχρονα, ανταποκρίνονται στον ευρύτερο στόχο της ΕΕ προς μια ψηφιακή μετάβαση και επιτρέπουν τη βαθύτερη διασύνδεση μεταξύ των κρατών μελών θα ήταν επωφελής τόσο για τους ευρωπαϊούς φορείς χάραξης πολιτικής όσο και για όλους τους ανθρώπους που εργάζονται στην πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες στην Ευρώπη.

Η πρώτη πλατφόρμα, που ξεκίνησε στις 24 Απριλίου 2020, ανταποκρίνεται σε επίπεδο χάραξης πολιτικής και ενθαρρύνει την ανταλλαγή επιτυχημένων πρωτοβουλιών και πρακτικών στον δημιουργικό τομέα μεταξύ όλων των Υπουργείων Πολιτισμού στα ευρωπαϊκά κράτη μέλη. Η δεύτερη πλατφόρμα, «Creatives Unite», η οποία κυκλοφόρησε στις 5 Μαΐου 2020 και υλοποιήθηκε από την ομάδα του έργου «Creative Flip», απευθύνεται άμεσα σε όλα τα άτομα που εργάζονται στην Πολιτιστική και Δημιουργική Βιομηχανία και προσφέρει πρόσβαση στον τεράστιο όγκο των τομεακών πόρων και πρωτοβουλιών που προέκυψε στην ΕΕ ως απάντηση στην κρίση του COVID-19. Ο στόχος αυτού του έργου είναι να φιλοξενήσει έναν εικονικό χώρο που όχι μόνο θα παρέχει πληροφορίες και δίκτυα για δημιουργικές ευκαιρίες που προέκυψαν κατά τη διάρκεια της πανδημίας, αλλά και έναν χώρο στον οποίο οι άνθρωποι που εργάζονται στον πολιτιστικό κλάδο θα μπορούν να συνδημιουργούν, να ανταλλάσσουν ιδέες, να προτείνουν και υλοποιούν μαζί λύσεις. Στη νέα πραγματικότητα που διαμορφώθηκε από την πανδημία, αυτό το έργο στοχεύει να φέρει κοντά τους ευρωπαϊούς «δημιουργούς» σε ένα ψηφιακό «σπίτι» που είχε θέσει τα θεμέλια

για την επανεφεύρεση νέων μεθοδολογιών και πρακτικών στον πολιτιστικό και δημιουργικό τομέα.

Έμμεσοι τρόποι

Το Προσωρινό Πλαίσιο για Μέτρα Κρατικής Βοήθειας

(Temporary Framework for State Aid Measures)

Εκτός από τα μέτρα που έλαβε η ΕΕ για την άμεση υποστήριξη του Πολιτιστικού και Δημιουργικού τομέα, μια σειρά πρόσθετων έμμεσων μεταρρυθμίσεων σχετικά με την ανάκαμψη και τη βιωσιμότητα των οικονομιών των κρατών μελών, συμβάλλουν στην προσπάθεια. Στις 19 Μαρτίου 2020, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εισήγαγε το πρόγραμμα Προσωρινό Πλαίσιο - Temporary Framework for State Aid Measures - για να στηρίξει την ευρωπαϊκή οικονομία. Στόχος του προγράμματος είναι η υποστήριξη πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων, αυτοαπασχολούμενων και καταναλωτών που έχουν πληγεί από την ακύρωση των υπηρεσιών. Περιλαμβάνει μέτρα όπως επιχορηγήσεις, επιλεκτικά φορολογικά πλεονεκτήματα, προκαταβολές, κρατικές εγγυήσεις για δάνεια που λαμβάνουν εταιρείες από τράπεζες, επιδοτούμενα δημόσια δάνεια σε εταιρείες, διασφαλίσεις για τράπεζες που διοχετεύουν κρατική ενίσχυση στην πραγματική οικονομία και βραχυπρόθεσμη ασφάλιση εξαγωγικών πιστώσεων.

Το Προσωρινό Πλαίσιο είναι ένα πρόγραμμα που υιοθετήθηκε για πρώτη φορά από την ΕΕ το 2008 κατά τη διάρκεια της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης. Με το ξέσπασμα της πανδημίας, το πρόγραμμα ενεργοποιήθηκε ξανά και από τον Μάρτιο του 2020 έχει επανειλημμένα τροποποιηθεί προκειμένου να διευρυνθεί το πεδίο εφαρμογής αυτού του είδους βοήθειας. Με την τελευταία παράταση αυτού του προγράμματος, τα κράτη μέλη μπορούν να υποστηριχθούν από αυτό το πρόγραμμα έως τα τέλη Δεκεμβρίου 2021. Αν και υπήρξαν φωνές που εξέφραζαν αμφιβολίες σχετικά με την αποτελεσματικότητα αυτού του μέτρου για την ευρωπαϊκή οικονομία και κατά πόσον οι αρχές πολιτικής εφαρμόστηκαν σωστά στην πράξη από κάθε κράτος μέλος, εξακολουθεί να παραμένει ένα πολύτιμο εργαλείο που έχει συμβάλει στη βιωσιμότητα των πολιτιστικών και δημιουργικών βιομηχανιών. Για παράδειγμα, μόνο στην Ελλάδα, η Επιτροπή ενέκρινε (Ιούνιος 2021) ένα πρόγραμμα 8 εκατομμυρίων ευρώ για την υποστήριξη των διανομέων ταινιών και των κινηματογράφων που επλήγησαν από την επιδημία του κορωνοϊού και ένα άλλο σχέδιο 14 εκατομμυρίων ευρώ (Ιούλιος 2021) για τη στήριξη εταιρειών που δραστηριοποιούνται στους τομείς των τεχνών και της ψυχαγωγίας, ιδιαίτερα στη διαχείριση θεάτρων και πολιτιστικών χώρων.

Ευρωπαϊκό Ταμείο Εγγυήσεων

Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Εγγυήσεων (ETE) ιδρύθηκε από τον όμιλο Europe Investment Bank και τα κράτη μέλη της ΕΕ τον Δεκέμβριο του 2020 για να προσφέρει προστασία σε εταιρείες που έχουν πληγεί σοβαρά από την κρίση του COVID-19. Το Συμβούλιο Περιβαλλοντικής

Βελτίωσης (ΣΠΒ) έχει διαθέσει 25 δισεκατομμύρια ευρώ ως απάντηση στην τρέχουσα κρίση υγείας και αναμένεται να δημιουργήσει άλλα 93,9 δισεκατομμύρια ευρώ σε χρηματοδότηση για την οικονομία της ΕΕ. Τα διαθέσιμα κεφάλαια απευθύνονται κυρίως σε μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις (65%) και το 23% κατ' ανώτατο όριο θα διατεθούν σε εταιρείες με 250 ή περισσότερους εργαζομένους, με περιορισμούς για μεγαλύτερες επιχειρήσεις. Το πέντε τοις εκατό θα είναι διαθέσιμο για εταιρείες που ευθυγραμμίζονται με τον δημόσιο τομέα και οργανισμούς που επικεντρώνονται στην έρευνα για την υγεία. Περίπου το 7% του ΕΤΕ προορίζεται για τη χρηματοδότηση έργων επιχειρηματικών κεφαλαίων.

Προτεραιότητα του ταμείου είναι η παροχή οικονομικής βοήθειας σε εταιρείες που είναι βιώσιμες μακροπρόθεσμα, αλλά “παλεύουν” στην τρέχουσα κρίση. Πάνω από το ήμισυ του στόχου του έχει ήδη προσφερθεί σε ευάλωτες μικρομεσαίες επιχειρήσεις και εταιρείες του δημιουργικού κλάδου. Για παράδειγμα, τον Μάρτιο του 2021 το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων υπέγραψε συμφωνία εγγύησης με τη Magyar Vállalkozásfejlesztési Alapítvány για την παροχή 8,2 εκατομμυρίων ευρώ σε συγγκικές μικρομεσαίες επιχειρήσεις στον πολιτιστικό και δημιουργικό τομέα, προκειμένου να διατηρηθούν θέσεις εργασίας και να επιταχυνθεί η οικονομική ανάκαμψη. Η Βουλγαρία έλαβε 10 εκατομμύρια ευρώ κατόπιν συμφωνίας με το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων για τη στήριξη των μικρομεσαίων ιδιωτικών και δημόσιων επιχειρήσεων στον πολιτιστικό και δημιουργικό τομέα. Η συμφωνία παρέχει δάνεια με καλύτερους όρους και προϋποθέσεις σε μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, βοηθώντας τις να διατηρήσουν θέσεις εργασίας.

[Υποστήριξη για τον περιορισμό των κινδύνων ανεργίας σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης \(SURE\)](#)

Το πρόγραμμα για τον περιορισμό των κινδύνων ανεργίας σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης (SURE) είναι ένα μακροπρόθεσμο εργαλείο που προτάθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και εγκρίθηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης τον Σεπτέμβριο του 2020 κατόπιν συμφωνίας με τα κράτη μέλη. Διαθέτοντας 100 δισεκατομμύρια ευρώ, το SURE έχει σχεδιαστεί για να μετριάσει τους κινδύνους ανεργίας σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης και να προστατεύσει τις θέσεις εργασίας και τα εισοδήματα των ευρωπαίων πολιτών που πλήττονται από την πανδημία. Τα χορηγούμενα δάνεια αποσκοπούν στην υποστήριξη των κρατών μελών για την κάλυψη των δαπανών που σχετίζονται άμεσα με τη δημιουργία ή την επέκταση εθνικών προγραμμάτων βραχυχρόνιας εργασίας και άλλα παρόμοια μέτρα που έχουν θεσπίσει για τους αυτοαπασχολούμενους.

Λόγω της κρίσης του COVID, πολλές επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν δυσκολίες και έχουν αναγκαστεί να συρρικνώσουν μέρος των δραστηριοτήτων τους. Ως αποτέλεσμα, πολλοί εργαζόμενοι αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τη δουλειά τους ή να μειώσουν τις ώρες εργασίας. Τα δάνεια έκτακτης ανάγκης που προσφέρει η SURE στα κράτη μέλη τους δίνουν την ευκαιρία να αποφύγουν τέτοιες σπάταλες απολύσεις. Η πρώτη έκθεση που δημοσιεύθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή τον Μάρτιο του 2021 δείχνει ότι το μέσο SURE υποστήριξε μεταξύ 25 και 30 εκατομμύρια άτομα το 2020. Η ζήτηση από τα κράτη μέλη ήταν μεγάλη, με το 90% του συνολικού κονδυλίου να έχει ήδη διατεθεί από το Συμβούλιο σε 18

κράτη μέλη. Για παράδειγμα, σύμφωνα με την έκθεση, η Ισπανία έχει λάβει δάνεια 21,324 δισ. ευρώ, η Τσεχική Δημοκρατία έχει λάβει 2 δισ. ευρώ και η Ουγγαρία 504 εκατ. ευρώ. Αν και αυτή τη στιγμή υπάρχουν περιορισμένα στοιχεία από τα κράτη μέλη σχετικά με τους τομείς που έχουν υποστηριχθεί περισσότερο από το SURE, υπονοείται ότι η πολιτιστική βιομηχανία, μαζί με τη φιλοξενία, την ψυχαγωγία και τον τουρισμό, ήταν ένας από τους κύριους ωφελούμενους.

Η απάντηση της Ευρώπης στην ανάκαμψη του τομέα του βιβλίου

Εκτός από τη στήριξη που παρέχεται στον πολιτιστικό και δημιουργικό κλάδο, ο τομέας του βιβλίου έχει επωφεληθεί από τα νέα μέτρα αντιμετώπισης που δρομολόγησε η ΕΕ. Το νέο πρόγραμμα "Δημιουργική Ευρώπη" 2021-2027, ως η κύρια πηγή στήριξης της βιομηχανίας του βιβλίου, έχει να προσφέρει νέες ευκαιρίες και πολύ μεγαλύτερο προϋπολογισμό σε σύγκριση με εκείνο της περιόδου 2014-2020, όπως ανακοίνωσε η Επιτροπή τον Ιανουάριο του 2021. Η Δημιουργική Ευρώπη διαθέτει πλέον συνολικά περίπου 2,4 δισ. ευρώ για την προώθηση της πολιτιστικής και γλωσσικής πολυμορφίας και κληρονομιάς.

Οι προσκλήσεις για έργα στη νέα προγραμματική περίοδο της Δημιουργικής Ευρώπης για τον τομέα του βιβλίου συνδέονται με τις πολιτικές προτεραιότητες της ΕΕ για μια πράσινη και ψηφιακή μετάβαση, για τη διακρατική συνεργασία και την καινοτομία και τέλος για μια Ευρώπη με κοινωνικό πνεύμα και χωρίς αποκλεισμούς. Ειδικότερα, τα σχέδια συνεργασίας φαίνεται να αποτελούν την κύρια προτεραιότητα αυτού του νέου προγράμματος με στόχο την εμβάθυνση των δεσμών μεταξύ των κρατών μελών και μεταξύ διαφόρων οργανισμών και δημιουργών. Η καινοτομία αποτελεί επίσης πρωταρχικό μέλημα για την ΕΕ, καθώς θα επιφέρει βελτιώσεις προς την κατεύθυνση του ψηφιακού μετασχηματισμού. Θα αυξήσει επίσης την ανταγωνιστικότητα και θα συμβάλει στην αποτελεσματικότερη κυκλοφορία των λογοτεχνικών έργων. Ως αποτέλεσμα, θα επιτρέψει στον κλάδο του βιβλίου να προσεγγίσει νέα ακροατήρια, ανοίγοντας το δρόμο για μια πιο ποικιλόμορφη και χωρίς αποκλεισμούς Ευρώπη. Το νέο πρόγραμμα "Δημιουργική Ευρώπη 2021-2027" θα διατηρήσει τα ίδια υποστηρικτικά εργαλεία με την προηγούμενη έκδοση, αλλά με ορισμένες βελτιώσεις που θα προσαρμόζονται στους νέους στόχους της ΕΕ υπό τις νέες συνθήκες που επιβάλλει η υγειονομική κρίση. Αυτό περιλαμβάνει εργαλεία όπως η Υποστήριξη της Λογοτεχνικής Μετάφρασης, η συνεργασία και οι πλατφόρμες για την προώθηση έργων καθώς και το Βραβείο Λογοτεχνίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Υποστήριξη της Λογοτεχνικής Μετάφρασης

Η πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος για το *More than a language* στην Ευρώπη ξεκίνησε για πρώτη φορά τον Σεπτέμβριο του 2008 σε ένα συνέδριο για την πολυγλωσσία στο Παρίσι. Ήταν μια έκκληση για ένα ευρείας κλίμακας ευρωπαϊκό πρόγραμμα που θα αναδείκνυε τη σημασία της πολυγλωσσίας και της μετάφρασης στον ευρωπαϊκό πολιτισμό, αλλά και θα στήριζε οικονομικά τις μεταφραστικές προσπάθειες προς αυτή την κατεύθυνση. Έκτοτε, το πρόγραμμα "Δημιουργική Ευρώπη" έχει ενσωματώσει την *Υποστήριξη της Λογοτεχνικής*

Μετάφρασης, ένα εργαλείο που παρέχει συγχρηματοδότηση σε εκδότες για την ενθάρρυνση της μετάφρασης και της έκδοσης βιβλίων, ιδίως από λιγότερο εκπροσωπούμενες γλώσσες.

Το νέο πρόγραμμα "Δημιουργική Ευρώπη" θα διατηρήσει αυτό το εργαλείο για την περίοδο 2021-2027 με προϋπολογισμό 5 εκατ. ευρώ. Υποστηρίζει τους εκδότες προσφέροντας το 50% του συνολικού κόστους της μετάφρασης τουλάχιστον 5 έργων, καθώς και πρόσθετη υποστήριξη για τη διανομή και την προώθηση σε ένα ευρύτερο κοινό. Η καινοτομία του νέου προγράμματος είναι ότι θα υπάρχει η δυνατότητα για εκδότες είτε από την ίδια χώρα είτε από διαφορετικές χώρες της ΕΕ να υποβάλουν από κοινού αίτηση για έργα μεγαλύτερης κλίμακας. Ως αποτέλεσμα, περισσότεροι εκδοτικοί οίκοι σε όλη την Ευρώπη θα επωφεληθούν από το πρόγραμμα, ενισχύοντας με αυτόν τον τρόπο τις δραστηριότητες ολόκληρης της αλυσίδας αξίας (value chain) της αγοράς βιβλίου και εμπλουτίζοντας την ποικιλομορφία σε όλη την Ευρώπη.

Συνεργασία και πλατφόρμες για την προώθηση των έργων

Ο τομέας του βιβλίου θα ενισχυθεί επίσης από μια σειρά πλατφορμών και έργων που αποσκοπούν όχι μόνο στην ενίσχυση ολόκληρης της αλυσίδας αξίας του βιβλίου, αλλά και στην πρόσβαση σε ένα ευρύτερο ευρωπαϊκό αναγνωστικό κοινό. Παλαιά έργα θα συνεχιστούν και νέα έχουν δρομολογηθεί με σκοπό την προώθηση της συνεργασίας και της δικτύωσης νέων ευρωπαϊκών δημιουργών και οργανισμών, την προώθηση νέων ταλέντων, την ανάπτυξη νέων δεξιοτήτων και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας και του επαγγελματισμού στον κλάδο του βιβλίου. Πλατφόρμες όπως οι CELA, ALDUS, Versopolis, SILO και READ ON είναι έργα με κοινωνικό προσανατολισμό που προωθούν διάφορα είδη λογοτεχνίας, από τη μυθοπλασία και τα κόμικς μέχρι την ποίηση και την επιστήμη. Κάθε μία, με τη μοναδική της εξειδίκευση, φέρνει στο προσκήνιο τον ζωτικό ρόλο της λογοτεχνίας στην ευρωπαϊκή κοινωνία. Προωθούν τις μικρότερες γλώσσες στην εκδοτική βιομηχανία, διεξάγουν δράσεις κοινωνικής ενσωμάτωσης για περιθωριοποιημένα άτομα, ενισχύουν την ευρωπαϊκή αίσθηση του "κοινού τόπου" μέσω της λογοτεχνίας και προσελκύουν το ενδιαφέρον των νέων μέσω των ψηφιακών τους δεξιοτήτων.

Στις 14 Ιουλίου, η υπουργός Εξωτερικών Anže Logar εγκαινίασε μια νέα πλατφόρμα, την "Europe Readr". Ως το εμβληματικό πολιτιστικό έργο της σλοβενικής Προεδρίας του Συμβουλίου της ΕΕ, η πλατφόρμα υλοποιήθηκε σε συνεργασία με την EUNIC. Το "Europe Readr" έχει ως στόχο να προωθήσει τον προβληματισμό για τη ζωή στο μέλλον, χρησιμοποιώντας ως αφετηρία ένα πρόγραμμα επιμελημένων δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τον πολιτισμό της ανάγνωσης και τις λογοτεχνικές πρακτικές. Το έργο εξετάζει τη διασταύρωση της λογοτεχνίας, της βιωσιμότητας, της αρχιτεκτονικής, της πολεοδομίας και της ψηφιοποίησης και αποτελεί άλλη μια προσπάθεια της ΕΕ να συνδέσει την ευρωπαϊκή κοινωνία με τη λογοτεχνία. Με ολόκληρη την πολιτιστική βιομηχανία να έχει πληγεί σοβαρά από την κρίση COVID-19 για περισσότερο από ένα χρόνο τώρα, φαίνεται αρκετά ελπιδοφόρο για το μέλλον της βιομηχανίας του βιβλίου να βλέπουμε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο να θέτει στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος τη λογοτεχνία ως αφετηρία για την ευρωπαϊκή πολιτιστική και οικονομική ανάκαμψη.

Το Βραβείο Λογοτεχνίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Το Βραβείο Λογοτεχνίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι μια πρωτοβουλία που ξεκίνησε το 2008 με στόχο να αναδείξει τον πλούτο και την ποικιλομορφία της ευρωπαϊκής λογοτεχνίας στον τομέα της μυθοπλασίας. Το βραβείο υποστηρίζεται από το πρόγραμμα "Δημιουργική Ευρώπη" και ο διαγωνισμός είναι ανοικτός σε 41 χώρες. Η κοινοπραξία του Βραβείου αποτελείται από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Συγγραφέων, την Ομοσπονδία Ευρωπαϊκών Εκδοτών και την Ευρωπαϊκή και Διεθνή Ομοσπονδία Βιβλιοπωλών. Κάθε χρόνο, οι εθνικές κριτικές επιτροπές στο ένα τρίτο των χωρών που συμμετέχουν προτείνουν τους νικητές συγγραφείς τους, καθιστώντας δυνατή την εκπροσώπηση όλων των χωρών και των γλωσσικών περιοχών σε έναν τριετή κύκλο. Από την πρώτη του έκδοση, έχουν επιλεγεί 135 ανερχόμενοι συγγραφείς από 41 ευρωπαϊκές χώρες, καθιστώντας δυνατή τη μετάφραση του έργου τους σε πολλές γλώσσες και την πρόσβαση σε νέες αγορές στην Ευρώπη και πέραν αυτής.

Πρωταρχική προτεραιότητα του βραβείου είναι να προσφέρει ίσες ευκαιρίες σε συγγραφείς και νέα ταλέντα των οποίων η γλώσσα υποεκπροσωπείται στην ευρωπαϊκή αγορά βιβλίου, προκειμένου να εμπλουτίσει την πολιτιστική και γλωσσική ποικιλομορφία στην Ευρώπη. Εκτός από τον αριθμό των ευκαιριών που προσφέρονται στους βραβευθέντες συγγραφείς για την καριέρα τους, το Βραβείο Λογοτεχνίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης στοχεύει στον εμπλουτισμό της πολιτιστικής ποικιλομορφίας στην Ευρώπη. Η κυριαρχία της αγγλικής γλώσσας, μαζί με τη γαλλική, την ισπανική και την ιταλική, στην Ευρώπη δεν επέτρεψε την εύκολη πρόσβαση στη λογοτεχνία άλλων χωρών με λιγότερο δημοφιλείς γλώσσες. Με το Βραβείο, οι Ευρωπαίοι αναγνώστες έχουν πλέον τη δυνατότητα να ανακαλύψουν νέους συγγραφείς από όλη την Ευρώπη, να γνωρίσουν νέους πολιτισμούς εντός των ευρωπαϊκών συνόρων και να κατανοήσουν καλύτερα τον Άλλο μέσα από τη λογοτεχνία. Το νέο πρόγραμμα "Δημιουργική Ευρώπη" 2021-2027 θα συνεχίσει να στηρίζει την πρωτοβουλία αυτή, καθιστώντας δυνατό για τους Ευρωπαίους συγγραφείς, τους εκδότες και ολόκληρη την αλυσίδα αξίας του βιβλίου να επωφεληθούν από τις πολύτιμες ευκαιρίες που προσφέρει, ιδίως υπό τις σημερινές συνθήκες της κρίσης COVID-19.

Συμπέρασμα

Η παρούσα έκθεση είχε ως στόχο αφενός να περιγράψει τις επιπτώσεις της υγειονομικής κρίσης της COVID-19 στον πολιτιστικό και δημιουργικό τομέα στην Ευρώπη, με ιδιαίτερη έμφαση στον κλάδο του βιβλίου, και αφετέρου να εντοπίσει ορισμένα από τα μέτρα που δρομολόγησε η ΕΕ για την ανάκαμψη του τομέα. Ενώ η ΕΕ ανταποκρίθηκε άμεσα σε αυτή την πρωτοφανή κρίση που έφτασε στην Ευρώπη το 2020, η πανδημία άφησε τον τομέα αυτό σοβαρά πληγωμένο και έφερε στο προσκήνιο μακροχρόνια ζητήματα που αντιμετωπίζει. Τώρα, το 2021, η κρίση του COVID-19 είναι ακόμη εδώ και αυτό δημιουργεί μια σειρά από προκλήσεις για την ευρωπαϊκή οικονομία γενικά, και ιδιαίτερα για αυτόν τον ήδη εύθραυστο τομέα.

Η ΕΕ προσπάθησε να ενισχύσει τη δημιουργική βιομηχανία εισάγοντας μια σειρά από πολιτικές και πρακτικές για να βοηθήσει τους δημιουργούς, τους ελεύθερους επαγγελματίες και τους καταναλωτές να διατηρήσουν την απασχόληση και την παραγωγή. Σε αυτά περιλαμβάνονται βραχυπρόθεσμα μέτρα, όπως ευκαιρίες δημόσιας χρηματοδότησης, φορολογικές ελαφρύνσεις, επιδόματα ανεργίας, επιχορηγήσεις και επιδοτήσεις για μεμονωμένους καλλιτέχνες και εταιρείες της πολιτιστικής και δημιουργικής βιομηχανίας, αντιστάθμιση ζημιών, παροχή δανείων, εγγυήσεις και επενδυτικά κίνητρα για δημιουργικές εταιρείες, συστήματα διατήρησης θέσεων εργασίας που βοηθούν τις εταιρείες να διασφαλίσουν την απασχόληση και διαδικαστική ευελιξία για την υλοποίηση έργων. Επίσης, ενέκρινε μια σειρά μακροπρόθεσμων μέτρων που συνδέονται με το στρατηγικό σχέδιο της ΕΕ. Το νέο πρόγραμμα "Δημιουργική Ευρώπη 2021-2027", το οποίο αποτελεί το σημαντικότερο υποστηρικτικό μέσο για τον πολιτισμό, δρομολογεί πολιτικές διαρθρωτικών αλλαγών για την πολιτιστική και δημιουργική βιομηχανία που επικεντρώνονται στην κατάρτιση και την απασχόληση εργαζομένων, τη διακρατική δημιουργία και συνεργασία, την καινοτομία και τον ψηφιακό μετασχηματισμό με στόχο να θέσει τα θεμέλια για μια Ευρώπη με λιγότερο κοινωνικό αποκλεισμό, περισσότερο ανταγωνιστική και πράσινη.

Ο κύριος στόχος του νέου προγράμματος είναι να ενισχύσει την ψηφιακή μετάβαση στη δημιουργική βιομηχανία. Καθώς οι ψηφιακές τεχνολογίες κέρδισαν σημαντικό έδαφος κατά τη διάρκεια της πανδημίας όσον αφορά την αλληλεπίδραση των ανθρώπων, την πολιτιστική ενασχόληση, την ψυχαγωγία, τις πωλήσεις και άλλες παραδοσιακά φυσικές δραστηριότητες και υπηρεσίες, οι νέες μεταρρυθμίσεις της ΕΕ αποσκοπούν στην απελευθέρωση του ψηφιακού αναπτυξιακού δυναμικού και στην ανάπτυξη καινοτόμων λύσεων για τις δημιουργικές και πολιτιστικές εταιρείες και τους δημιουργούς. Οι Ευρωπαίοι μεταρρυθμιστές βλέπουν στη συνεργασία του πολιτισμού και των ψηφιακών τεχνολογιών ευκαιρίες για μια Ευρώπη με περισσότερο κοινωνικό χαρακτήρα και χωρίς αποκλεισμούς. Η διατομεακή συνεργασία και συνεννόηση μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών μελών στον τομέα του πολιτισμού αποτελεί μια από τις πρώτες προτεραιότητες της ΕΕ. Μέσω των ευκαιριών για κινητικότητα και ανάπτυξη δεξιοτήτων για τους δημιουργούς, την ανάπτυξη του κοινού και τη συνεργασία μεταξύ καλλιτεχνών και οργανισμών, στόχος της ΕΕ είναι να ενισχύσει τον διαπολιτισμικό διάλογο και να επιτύχει μια πιο κοινωνική και χωρίς αποκλεισμούς Ευρώπη, προωθώντας, δηλαδή, την ποικιλομορφία της και δημιουργώντας έναν ευρωπαϊκό κοινό τόπο με ίσες ευκαιρίες για όλους. Οι νέες μεταρρυθμίσεις ενισχύουν επίσης την πράσινη μετάβαση και συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας.

Στον απόηχο της ανακοίνωσης των νέων πολιτιστικών πολιτικών της ΕΕ, άνοιξε μια κριτική συζήτηση σχετικά με τα κενά των νέων μεταρρυθμίσεων και τις πρόσθετες πολιτικές και στρατηγικές που πρέπει να εισαγάγει η ΕΕ για την ανάκαμψη του πολιτιστικού τομέα. Μετά το ξέσπασμα της πανδημίας και την κρίση που αντιμετώπισαν οι πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες, το σύνθημα που ακούστηκε από πολλούς εργαζόμενους στον πολιτισμό, ακτιβιστές, ερευνητές και εμπειρογνώμονες είναι: «Δεν θα επιστρέψουμε στην κανονικότητα, γιατί η κανονικότητα ήταν το πρόβλημα». Γίνεται έκκληση για διαρθρωτικές αλλαγές και μεταρρυθμίσεις που θα επιτρέψουν στον κλάδο του πολιτισμού και της δημιουργικότητας να αποτελέσει μοχλό και παράγοντα που θα διευκολύνει τη βιώσιμη

ανάπτυξη. Αυτό περιλαμβάνει, πρωτίστως, μια καλύτερη συλλογή στοιχείων σχετικά με τις οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις της πανδημίας στο κλάδο. Τα αξιόπιστα δεδομένα επιτρέπουν την καλύτερη κατανόηση των πραγματικών προβλημάτων που αντιμετωπίζει ο τομέας και μπορούν να ευαισθητοποιήσουν τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής, τους πολίτες και τους παρόχους εκπαίδευσης και κατάρτισης σχετικά με την αξία του πολιτιστικού και δημιουργικού τομέα. Με βάση τα αποτελέσματα από έγκυρες συλλογές δεδομένων, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής της ΕΕ μπορούν επίσης να οικοδομήσουν ένα σύστημα δίκαιης εργασίας που ο πολιτιστικός τομέας χρειάζεται επειγόντως. Η δημιουργική απασχόληση πολύ συχνά λαμβάνει μη παραδοσιακές και ποικίλες μορφές και οι εργαζόμενοι στον τομέα του πολιτισμού και της δημιουργικότητας συχνά αποκλείονται από τη λήψη παροχών, εκτός εάν οι προσαρμογές παροχών για τέτοιες μη παραδοσιακές μορφές εργασίας αποτελούν μέρος μιας γενικότερης δέσμης μέτρων. Η κρίση του COVID-19 ανέδειξε πώς τέτοιου είδους θέσεις εργασίας συχνά βυθίζονται στις ρωγμές της δημόσιας στήριξης. Κατά συνέπεια, η απλούστευση των κριτηρίων επιλεξιμότητας και η προσβασιμότητά σε υβριδικές μορφές απασχόλησης ατόμων που εργάζονται στην πολιτιστική και δημιουργική βιομηχανία, θα διευκόλυνε την αντιμετώπιση αυτών των «ρωγμών» της δημόσιας στήριξης και θα ήταν σημαντικά πολύτιμη για τον κλάδο.

Η δημόσια χρηματοδότηση είναι επίσης ζωτικής σημασίας για τη βιωσιμότητα της δημιουργικής βιομηχανίας. Ωστόσο, ο κλάδος χρειάζεται περισσότερη οικονομική ενίσχυση ευθυγραμμισμένη με τις ανάγκες του. Για παράδειγμα, οι συχνά παραμελημένοι χώροι λαϊκής έκφρασης, τα ανεξάρτητα βιβλιοπωλεία και οι μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί, οι οποίοι αποτελούν εξαιρετικά σημαντική πηγή ανεξάρτητου πειραματισμού και πολιτιστικής ποικιλομορφίας τόσο στις αγροτικές όσο και στις αστικές περιοχές, έχουν κινδυνέψει κατά τη διάρκεια της κρίσης, καθώς συχνά δεν έχουν την απαραίτητη νομική μορφή που θα τους επιτρέψει να λάβουν στήριξη. Κατά συνέπεια, υπάρχει ανάγκη για ριζικές διαρθρωτικές αλλαγές για την ανάκαμψη του πολιτιστικού και δημιουργικού τομέα και αυτό θα μπορούσε να επιτευχθεί με πιο στοχευμένη δημόσια χρηματοδότηση και μακροπρόθεσμες προσεγγίσεις στη χάραξη πολιτικής.

Όσον αφορά την ψηφιακή μετάβαση, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής της ΕΕ καλούνται να δημιουργήσουν ένα ψηφιακό πλαίσιο που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες του πολιτιστικού και δημιουργικού τομέα. Τα ψηφιακά οικοσυστήματα για τον πολιτιστικό και δημιουργικό τομέα παραμένουν κατακερματισμένα και απαιτούν περαιτέρω κριτικό προβληματισμό σχετικά με την ψηφιοποίηση και τη δημοκρατία. Πολλές μικρομεσαίες επιχειρήσεις, για παράδειγμα, δυσκολεύονται να επιτύχουν ψηφιακή μετάβαση λόγω έλλειψης κεφαλαίων και υποδομών. Η ΕΕ θα πρέπει να διασφαλίσει έναν ποικιλόμορφο και χωρίς αποκλεισμούς ψηφιακό χώρο τον οποίο θα μπορούν να ανακαλύψουν και να έχουν πρόσβαση σ' αυτόν όλα οι πολιτιστικοί φορείς της Ευρώπης, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που εδρεύουν σε αγροτικές και απομακρυσμένες περιοχές. Εν κατακλείδι, είναι ζωτικής σημασίας για την ΕΕ να ευαισθητοποιηθεί σχετικά με τις πολιτιστικές διαστάσεις της κοινωνικής ένταξης. Η αναγνώριση της διασύνδεσης της πολιτιστικής συμμετοχής και της κοινωνικής ένταξης και η προώθηση των θετικών επιπτώσεων της πολιτιστικής και δημιουργικής βιομηχανίας στον διαπολιτισμικό διάλογο και την ευρωπαϊκή πολυμορφία θα έχει ως αποτέλεσμα μια πιο

δημοκρατική, ανταγωνιστική και κοινωνική Ευρώπη. Με αυτές τις μεταρρυθμίσεις οι πολιτιστικοί και δημιουργικοί τομείς μπορούν να αποδειχθούν σημαντικός επιταχυντής για τις κοινωνικές, κοινωνιακές και περιβαλλοντικές μεταβάσεις στην Ευρώπη.

Λίστα Βιβλιογραφικών Αναφορών

Federation of European Publishers (2020) *One year after. Consequences of the COVID-19 Crisis on the Book Market*. Διαθέσιμο στο file:///C:/Users/x_an_/Downloads/202103_-_brochure_covid_update_digital_only.pdf (Τελευταία πρόσβαση στις 30/08/2021)

Federation of European Publishers (2021) *Report of Activities, 2020-2021*. Διαθέσιμο στο file:///C:/Users/x_an_/Downloads/fepreport_of_activities_20_21_c.pdf (Τελευταία πρόσβαση στις 30/08/2021)

ΚΕΑ, EUROPEAN AFFAIRS (2020) *The Impact of the COVID-19 Pandemic on the Cultural and Creative Sector: Report for the Council of Europe*. Διαθέσιμο στο https://keanet.eu/wp-content/uploads/Impact-of-COVID-19-pandemic-on-CCS_COE-KEA_26062020.pdf.pdf (Τελευταία πρόσβαση στις 30/08/2021)

European Cultural Foundation (2020) *The Future of the Cultural and Creative Sectors in the post-COVID-19 Europe*. Διαθέσιμο στο <https://cultureactioneurope.org/files/2020/05/CAE-ECFstatementPost-COVID-19Europe.pdf> (Τελευταία πρόσβαση στις 30/08/2021)

European Commission (2021) *EU guidelines for the safe resumption of activities in the cultural and creative sectors - COVID-19*. Διαθέσιμο στο <https://ec.europa.eu/culture/news/eu-guidelines-safe-resumption-activities-cultural-and-creative-sectors> (Τελευταία πρόσβαση στις 30/08/2021)

European Parliament's Committee on Culture and Education (2021) *Cultural and Creative Sectors in the post-COVID Europe*. Διαθέσιμο στο [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/652242/IPOL_STU\(2021\)652242_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/652242/IPOL_STU(2021)652242_EN.pdf) (Τελευταία πρόσβαση στις 30/08/2021)

OECD (2020) *Culture Shock: COVID-19 and the cultural and creative sectors*. Διαθέσιμο στο <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/culture-shock-covid-19-and-the-cultural-and-creative-sectors-08da9e0e/> (Τελευταία πρόσβαση στις 08/09/2021)

European Commission (2020) *European Cultural and Creative Cities in COVID-19 times: Jobs at risk and the Policy Response*. JRC Science for Policy Report, Διαθέσιμο στο <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC120876> (Τελευταία πρόσβαση στις 30/08/2021)

Echebarria Fernández, J. ORCID (2021). *A Critical Analysis on the European Union's Measures to Overcome the Economic Impact of the COVID-19 Pandemic*. European Papers - A Journal on Law and Integration, 5(3), pp. 1399- 1423. Διαθέσιμο στο https://openaccess.city.ac.uk/id/eprint/26345/1/EP_EF_2020_I_046_Jonatan_Echebarria_Fernandez_00437.pdf (Τελευταία πρόσβαση στις 30/08/2021)

EY (2021) *Rebuilding Europe: The cultural and creative economy before and after the COVID-19 crisis*. Διαθέσιμο στο file:///C:/Users/x_an_/Downloads/ey-panorama-des-icc-2021.pdf (Τελευταία πρόσβαση στις 30/08/2021)

European Writers' Council Survey (2020) *The Economic Impact of COVID-19 on Writers and Translators in the European Book Sector*. Διαθέσιμο στο http://europeanwriterscouncil.eu/wp-content/uploads/2020/06/EWC-Survey-Economic-Impact-of-Covid19_11062020.pdf (Τελευταία πρόσβαση στις 30/08/2021)

Η Ερευνητική Έκθεση του READ-IN-CLUB

Ο σκοπός της ερευνητικής έκθεσης

Η έρευνα του READ-IN-CLUB συγκέντρωσε δεδομένα σχετικά με τις μορφές και τις μεθόδους εργασίας διαφόρων υφιστάμενων λεσχών ανάγνωσης, ιδίως μετά το ξέσπασμα της πανδημίας COVID-19, σε πέντε ευρωπαϊκές χώρες: Κροατία, Κύπρο, Ελλάδα, Ουγγαρία και Σλοβενία. Στόχος της έρευνας ήταν η προετοιμασία για την ανάπτυξη χρήσιμων εργαλείων που θα διευκολύνουν διάφορες λειτουργίες και πρακτικές των λεσχών ανάγνωσης.

Η μεθοδολογία

Η έρευνα READ-IN-CLUB διεξήχθη μεταξύ 1ης και 30ης Σεπτεμβρίου 2021 στις πέντε συμμετέχουσες χώρες του έργου. Το ερωτηματολόγιο με 41 ερωτήσεις οργανωμένες σε 7 ομάδες διανεμήθηκε και συγκεντρώθηκαν συνολικά 156 απαντημένα ερωτηματολόγια, που κυμαίνονταν από 20 έως 48 σε διάφορες χώρες. Παρόλο που οι αριθμοί αυτοί είναι πολύ μικροί για να δώσουν μια εικόνα εκ βάθους των πρακτικών των λεσχών ανάγνωσης σε διάφορες χώρες, δείχνουν κάποια κοινά σημεία καθώς και κάποιες διαφορές στον τομέα της έρευνάς μας.

Επιπλέον, οι συντονιστές των λεσχών ανάγνωσης σε διάφορες χώρες κλήθηκαν να συμμετάσχουν σε δομημένες συνεντεύξεις που περιλάμβαναν επτά ερωτήσεις σχετικά με το ιστορικό της οργάνωσης, την οικονομική υποστήριξη, τους στόχους, τα εμπόδια και τις πιθανές βελτιώσεις. Οι απαντήσεις αυτές προήλθαν από τουλάχιστον πέντε συντονιστές σε κάθε συμμετέχουσα χώρα.

Ορολογία της έρευνας

Αρχικά, έπρεπε να ορίσουμε σαφώς το αντικείμενο της έρευνάς μας. Στην υπάρχουσα πρακτική, παρόμοιοι όροι όπως **λέσχη ανάγνωσης**, λέσχη βιβλίου, ομάδα ανάγνωσης και άλλοι χρησιμοποιούνται εναλλακτικά, χωρίς ακριβή ορισμό σε τι αναφέρονται, γεγονός που μερικές φορές οδηγεί σε σύγχυση. Για λόγους αποσαφήνισης, ξεκινήσαμε με τη βασική ονομαστική διάκριση μεταξύ της λέσχης ανάγνωσης (όπου η έμφαση δίνεται, τουλάχιστον ονομαστικά, στην πράξη της ανάγνωσης) και της λέσχης βιβλίου (όπου η έμφαση δίνεται, και πάλι τουλάχιστον ονομαστικά, στο αντικείμενο του βιβλίου).

Οι δραστηριότητες των οποίων το πρωταρχικό κίνητρο αποσκοπεί στην τόνωση του εμπορίου βιβλίων με οποιαδήποτε μορφή (πρωτίστως βέβαια με την πώληση συγκεκριμένων βιβλίων) αποκλείστηκαν από το φάσμα του ενδιαφέροντος μας. Ως εκ τούτου, αφήσαμε εκτός πολλές μορφές προώθησης βιβλίων που αναφέρονται αόριστα ως "λέσχη βιβλίου" ή, σε ορισμένες περιπτώσεις, ακόμη και ως "λέσχη ανάγνωσης", ξεκινώντας από την πιο διάσημη ίσως από όλες, τη *λέσχη βιβλίου της Oprah*.

Η ασαφής χρήση του όρου καταδεικνύεται επίσης από τη *Wikipedia*, η οποία δεν διαθέτει λήμμα σχετικό με την "λέσχη ανάγνωσης". Μια αναζήτηση για τον όρο αυτό παραπέμπει τον αναγνώστη στο άρθρο για τη "[λέσχη συζήτησης βιβλίων](#)" (στα αγγλικά – book discussion club):

"Η **λέσχη συζήτησης βιβλίων** είναι μια ομάδα ανθρώπων που συναντιούνται για να συζητήσουν ένα βιβλίο ή βιβλία που έχουν διαβάσει και να εκφράσουν τις απόψεις τους, όσα τους άρεσαν και δεν τους άρεσαν διάβαζοντας το κ.λπ. Συχνότερα αποκαλείται απλώς **λέσχη βιβλίου**, όρος που χρησιμοποιείται επίσης για να περιγράψει μια [λέσχη πώλησης βιβλίων](#), γεγονός που μπορεί να προκαλέσει σύγχυση. Άλλοι όροι που χρησιμοποιούνται συχνά για να περιγράψουν μια λέσχη συζήτησης βιβλίων είναι η **ομάδα ανάγνωσης**, η **ομάδα βιβλίου** και η **ομάδα συζήτησης βιβλίων**. Τα μέλη των λέσχων συζήτησης βιβλίων μπορεί να συναντώνται σε ιδιωτικά σπίτια, βιβλιοθήκες, βιβλιοπωλεία, διαδικτυακά φόρουμ, παμπ και σε καφετέριες ή εστιατόρια με γεύματα ή ποτά".

Το λεξικό *Collins* επίσης δεν έχει λήμμα για την "λέσχη ανάγνωσης"- ωστόσο, έχει το λήμμα "[λέσχη βιβλίου](#)" ('book club') με τον ακόλουθο διπλό ορισμό:

1. Η λέσχη βιβλίου είναι μια οργάνωση που προσφέρει βιβλία σε μειωμένες τιμές στα μέλη της.
2. Η λέσχη βιβλίου είναι μια ομάδα ανθρώπων που συναντιούνται για να μιλήσουν για ένα βιβλίο ή βιβλία που έχουν όλοι διαβάσει.

Ένας παρόμοιος ορισμός εμφανίζεται στο *Oxford Learner's Dictionary*:

1. μια οργάνωση που πουλά βιβλία φθηνά στα μέλη της
2. (επίσης ομάδα βιβλίου, ομάδα ανάγνωσης) μια ομάδα ανθρώπων που συναντιούνται τακτικά για να συζητήσουν ένα βιβλίο που όλοι έχουν διαβάσει

Ο ορισμός του λεξικού *Cambridge Dictionary*, από την άλλη πλευρά, ορίζει [τη λέσχη βιβλίου](#) ως "μια ομάδα ανθρώπων που συναντιούνται τακτικά για να μιλήσουν για ένα βιβλίο που όλοι έχουν διαβάσει" και παραλείπει την πρώτη έννοια (αυτή της πώλησης βιβλίων).

Η λέσχη ανάγνωσης παραλείπεται ως όρος και από την *Encyclopedia Britannica*, όπου [το άρθρο για τη λέσχη βιβλίου](#) αναφέρεται κυρίως σε συγκεκριμένη ρύθμιση διανομής βιβλίων στο εμπόριο βιβλίων.

Για τους σκοπούς της έρευνάς μας, ορίσαμε τη λέσχη ανάγνωσης ως **μια ομάδα ανθρώπων που συναντιούνται τακτικά για να συζητήσουν ένα βιβλίο που έχουν διαβάσει**.

1. *Μια ομάδα ανθρώπων* – δεν απαιτήσαμε ελάχιστο ή μέγιστο αριθμό συμμετεχόντων. Ωστόσο, ο όρος "ομάδα" υπονοεί μια συνάντηση τουλάχιστον πέντε ατόμων που προέρχονται από διαφορετικές οικογένειες.
2. *συναντιούνται*–αντιλαμβανόμαστε τον όρο αυτό ως φυσική συνάντηση σε συγκεκριμένο χώρο καθώς και ως εικονική συνάντηση με τη βοήθεια

ηλεκτρονικής επικοινωνίας, εφόσον η συνάντηση πραγματοποιείται σε πραγματικό χρόνο - σε συγκεκριμένο χρονικό πλαίσιο που έχει καθοριστεί εκ των προτέρων. Επομένως, ένα λογοτεχνικό φόρουμ όπου οι άνθρωποι αναρτούν τις αναγνωστικές τους εμπειρίες στο διαδίκτυο (όπως το www.bookcrossing.com) δεν πληροί τις προϋποθέσεις.

3. *τακτικά* – οι συναντήσεις αυτές μπορούν να πραγματοποιούνται σε εβδομαδιαία, μηνιαία ή λιγότερο συχνή βάση. Θεωρήσαμε ως "τακτικές" τις συναντήσεις που πραγματοποιούνται τουλάχιστον τέσσερις φορές το χρόνο.
4. *να συζητήσουν* – η ανταλλαγή αναγνωστικής εμπειρίας πρέπει να είναι ένα γεγονός πολλαπλών κατευθύνσεων, οπότε οι διαλέξεις για ένα συγκεκριμένο βιβλίο ή οι συνεντεύξεις με τον συγγραφέα δεν πληρούν τις προϋποθέσεις. Και πάλι, πρέπει να εκφραστούν τουλάχιστον τέσσερις αναγνωστικές εμπειρίες για να χαρακτηριστούν ως συζήτηση.
5. *ένα βιβλίο που έχουν διαβάσει* – παραλείψαμε τη λέξη "όλοι" ("έχουν όλοι διαβάσει") που χρησιμοποιείται σε ορισμένους από τους ορισμούς. Είναι αδύνατο να εξακριβωθεί αν όλοι οι συμμετέχοντες έχουν διαβάσει το βιβλίο που αποτελεί το θέμα της συζήτησης - από την άλλη πλευρά, η παρουσία τους στη συζήτηση εκφράζει το ενδιαφέρον τους για το συζητούμενο βιβλίο, οπότε μπορεί να γίνουν μελλοντικοί αναγνώστες του υπό συζήτηση τίτλου βιβλίου.

Δεν κάνουμε καμία διάκριση ως προς τον τόπο διεξαγωγής της λέσχης ανάγνωσης (φυσικοί ή εικονικοί χώροι αντιμετωπίζονται ισάξια) ή ως προς την ιδιότητα των οργανωτών της συνάντησης, αρκεί οι διοργανωτές αυτοί να μην έχουν πρωτίστως εμπορικό σκοπό και συνεπώς η συμμετοχή τους να μην αποτελεί μέρος της αλυσίδα προμήθειας βιβλίων.

Οι συναντήσεις σε δημόσιες βιβλιοθήκες πληρούν τις προϋποθέσεις - οι συναντήσεις σε βιβλιοπωλεία όχι. Οι συναντήσεις σε ιδιωτικές κατοικίες πληρούν τις προϋποθέσεις, εφόσον δεν αποσκοπούν κυρίως στην πώληση ενός συγκεκριμένου τίτλου βιβλίου ή μιας σειράς βιβλίων. Οι συναντήσεις σε καφετέριες και εστιατόρια πληρούν τις προϋποθέσεις, υπό τον όρο ότι το κατάστημα δεν πετυχαίνει το μεγαλύτερο μέρος του εισοδήματός του από την πώληση βιβλίων - μπορεί όμως να εμπορεύεται βιβλία ως δευτερεύουσα δραστηριότητα. Τέλος, αναλύουμε μόνο τις λέσχες ανάγνωσης όπου η πλειοψηφία των αναγνωστών είναι ενήλικες - 18 ετών και άνω.

Ορίσαμε τον **συντονιστή της λέσχης ανάγνωσης** ως το άτομο που φροντίζει για τις πρακτικές λεπτομέρειες της λέσχης ανάγνωσης: συντονίζει τον χρόνο και τον χώρο/το διαδικτυακό μέσο συνάντησης, ενημερώνει τα μέλη για την επιλογή των βιβλίων που θα συζητηθούν, τα ενημερώνει για τις δραστηριότητες της λέσχης... Το άτομο αυτό μπορεί επίσης να συντονίζει τη συζήτηση, αλλά αυτό δεν αποτελεί προϋπόθεση για να θεωρηθεί συντονιστής. Δεν είναι απαραίτητο να αναλαμβάνονται όλες οι εργασίες που αναφέρθηκαν από τον συντονιστή, αλλά το πρόσωπο αυτό θα πρέπει να είναι η πρώτη επιλογή εάν τα μέλη αναζητούν απαντήσεις σε πρακτικά θέματα σχετικά με τις δραστηριότητες της λέσχης ανάγνωσης.

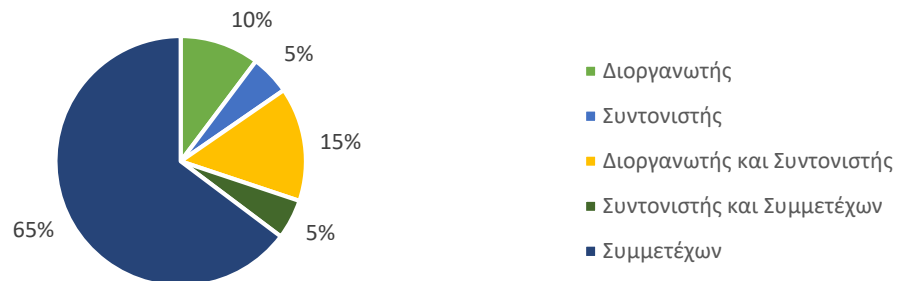

Αποτελέσματα – Το ερωτηματολόγιο

1. Δημογραφικά στοιχεία των ερωτηθέντων

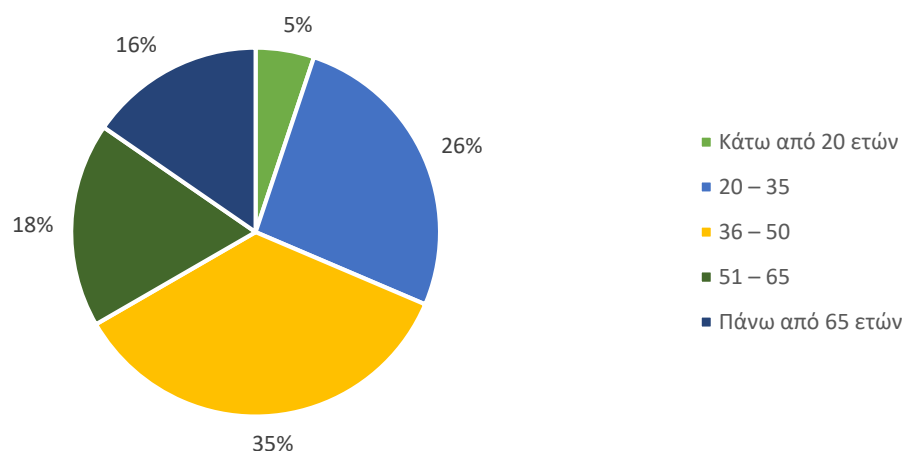
Από τις 156 απαντήσεις, 16 συμμετέχοντες στην έρευνα επέλεξαν να παρουσιάσουν τον εαυτό τους ως διοργανωτές, 6 ως συντονιστές, 23 ως διοργανωτές και συντονιστές και 8 ως συντονιστές και συμμετέχοντες. 101 επέλεξαν να αυτό-προσδιοριστούν ως "συμμετέχοντες". Τα στοιχεία αυτά δείχνουν ένα υψηλό επίπεδο αυτό-οργάνωσης στις υπάρχουσες λέσχες ανάγνωσης - περισσότεροι από ένας στους τρεις ερωτηθέντες έχουν επίσης καθήκοντα οργάνωσης ή/και συντονισμού.

1. 1. Ποια θέση έχετε στην λέσχη ανάγνωσής σας;

Όσον αφορά την ηλικία, σημαντικό ποσοστό συμμετεχόντων ήταν κάτω των 35 ετών, 36-50 ετών και άνω των 51 ετών, γεγονός που μας οδήγησε στο συμπέρασμα ότι οι λέσχες ανάγνωσης αντιπροσωπεύουν όλες τις ηλικιακές ομάδες του ενήλικου πληθυσμού σε σχεδόν ίσο βαθμό. (Το ίδιο αντικατοπτρίστηκε και στην εκτίμηση που έδωσαν οι συμμετέχοντες σχετικά με τη διαφορά ηλικίας και τη μέση ηλικία των συμμετεχόντων στη λέσχη τους - οι περισσότερες λέσχες είχαν διαφορά ηλικίας που κυμαινόταν από 10 έως 30 έτη).

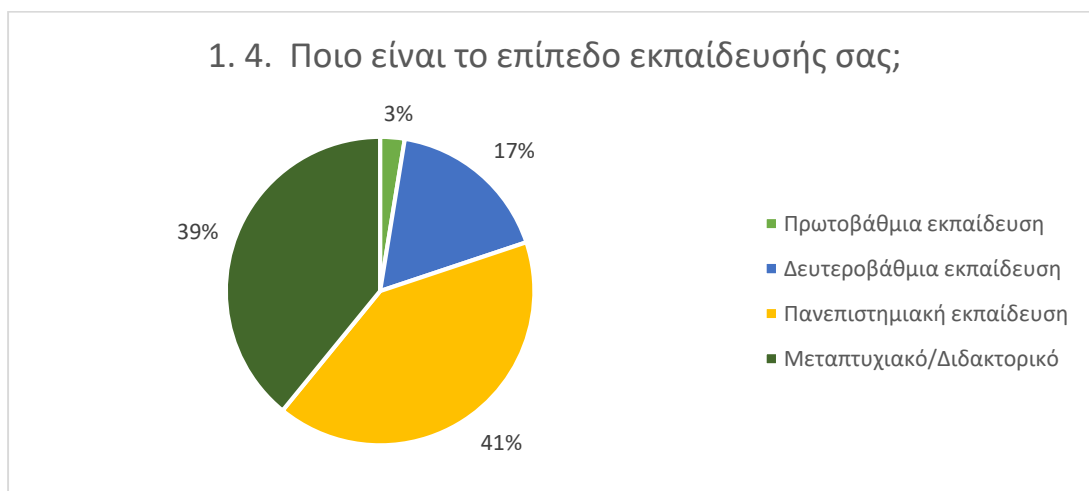
1. 2. Ποια είναι η ηλικία σας;

Πολύ κοντινά ποσοστά εμφανίζονται σε ό,τι αφορά την επαγγελματική κατάσταση των ερωτηθέντων - το ένα τρίτο απασχολείται στον ιδιωτικό τομέα, συμπεριλαμβανομένων των αυτοαπασχολούμενων, το ένα τρίτο στον δημόσιο τομέα και το ένα τρίτο αποτελείται από φοιτητές, ανέργους και συνταξιούχους.

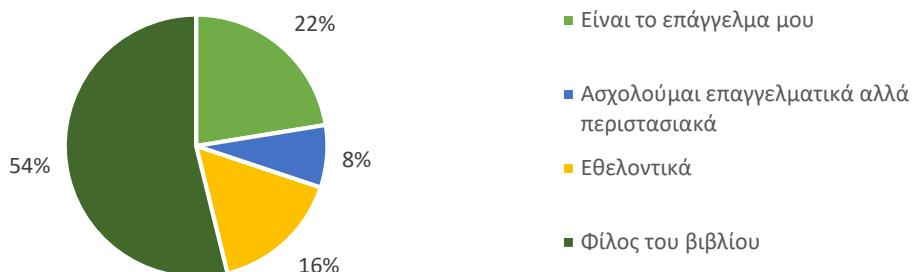
Μια εντελώς διαφορετική εικόνα έχουμε σε αναφορικά με το επίπεδο της εκπαίδευσης που έχουν λάβει οι ερωτηθέντες: οι περισσότεροι από αυτούς έχουν πανεπιστημιακή εκπαίδευση (125 συνολικά) και ένας εκπληκτικά μεγάλος αριθμός από αυτούς έχει μεταπτυχιακό ή διδακτορικό. Υπάρχουν πολύ λίγοι συμμετέχοντες (κανένας στις περισσότερες χώρες) των οποίων το υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης είναι το δημοτικό σχολείο. Ο αριθμός των συμμετεχόντων των οποίων το υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης είναι το λύκειο είναι σχεδόν ίσος σε όλες τις συμμετέχουσες χώρες.

Επίσης, η έρευνα έδειξε ότι ένας σημαντικός αριθμός συμμετεχόντων έχει επαγγελματικές ή εθελοντικές διασυνδέσεις με τον τομέα του βιβλίου.

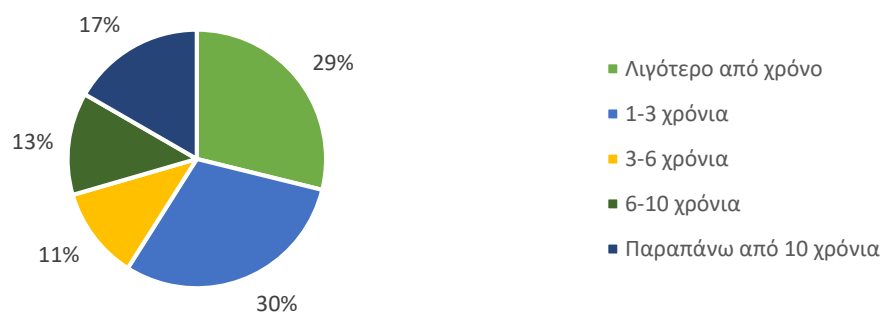

1. 5. Ποια είναι η σχέση σας με τον τομέα του βιβλίου (εκδόσεις, βιβλιοθήκες μέσα επικοινωνίας...)

Καθώς επίσης, πως αρκετά μέλη είναι ενεργά στις λέσχες ανάγνωσης για μεγάλο χρονικό διάστημα.

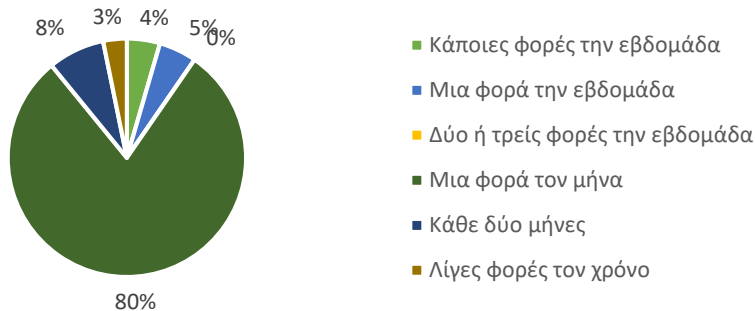
1. 6. Πόσο καιρό συμμετέχετε σε λέσχη ανάγνωσης;

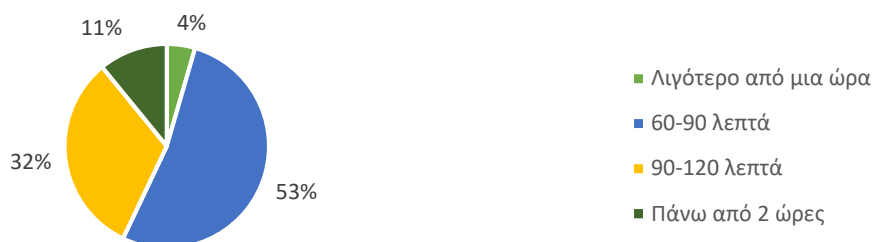
2. Οι συνήθειες της λέσχης ανάγνωσης

Η συντριπτική πλειονότητα των λεσχών ανάγνωσης (80%) συνεδριάζει μία φορά το μήνα και η πλειονότητα των συναντήσεων διαρκεί 60 έως 90 λεπτά (82 απαντήσεις), ενώ ορισμένες φτάνουν τις δύο ώρες (50 απαντήσεις) ή και περισσότερο (17 απαντήσεις). Πολύ σπάνια οι συναντήσεις είναι μικρότερες από μία ώρα (7 απαντήσεις).

2. 1. Πόσο συχνά συναντιούνται τα μέλη της λέσχης;

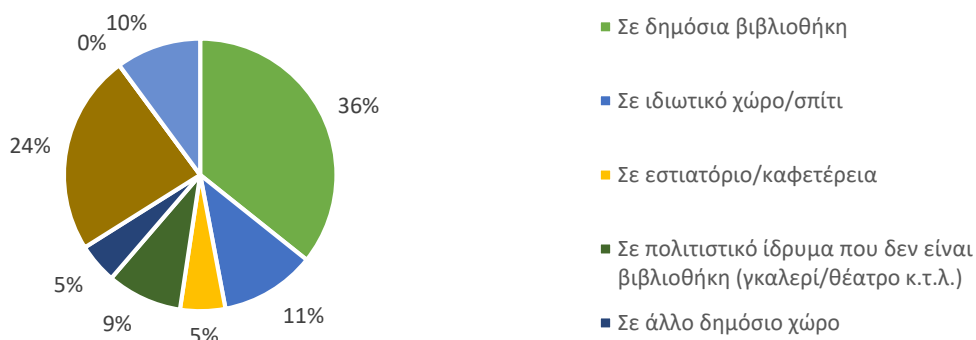

2. 2. Πόσο διαρκεί μια συνάντηση;

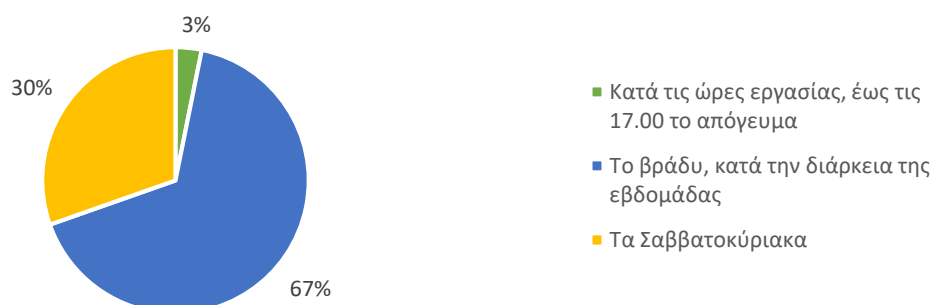
Οι περισσότερες συνεδριάσεις πραγματοποιούνται σε δημόσια βιβλιοθήκη, ενώ ακολουθούν συνεδριάσεις που πραγματοποιούνται διαδικτυακά μέσω Zoom.¹

2. 3. Πού γίνονται οι συναντήσεις;

Περίπου τα δύο τρίτα των συνεδριάσεων πραγματοποιούνται το βράδυ, κατά τη διάρκεια της εβδομάδας. Περίπου το ένα τρίτο των συναντήσεων πραγματοποιείται τα Σαββατοκύριακα. Πολύ σπάνια τα μέλη μιας λέσχης συναντώνται κατά τις κανονικές εργάσιμες ώρες, δηλαδή πριν από τις πέντε το απόγευμα.

2. 4. Πότε πραγματοποιούνται οι συναντήσεις;

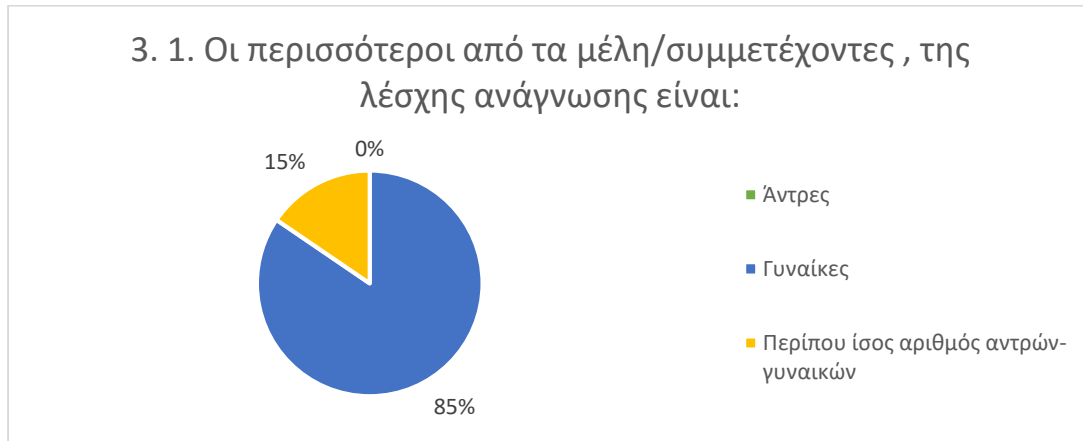

¹ Παρόμοια έρευνα που διεξήχθη από το BookBrowse το 2020, Bookclubs in Lockdown, όπου το 90% των ερωτηθέντων ήταν στις ΗΠΑ, έδειξε ότι το 54% των μελών της λέσχης ανάγνωσης συναντιούνται σε ιδιωτικό σπίτι και το 15% στη βιβλιοθήκη. Όσοι συναντώνται εξ αποστάσεως χρησιμοποιούσαν το Zoom στο 96% των περιπτώσεων.

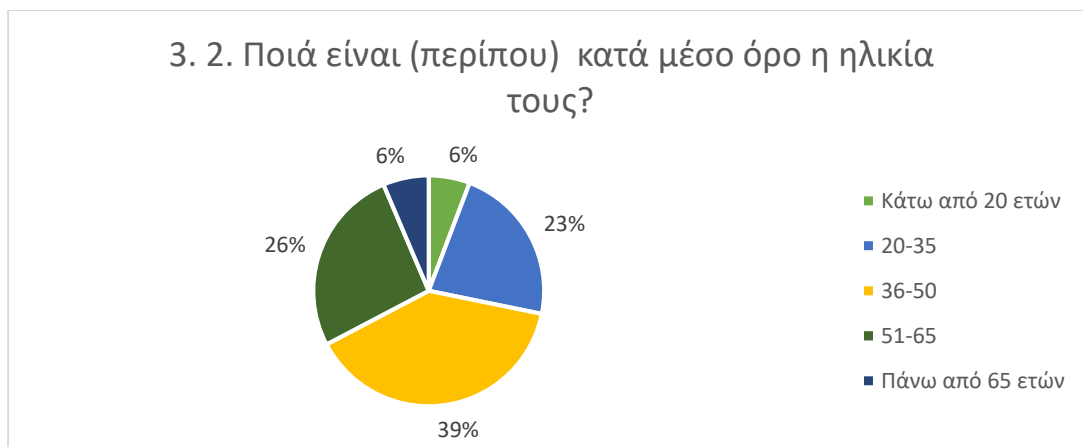

3. Δημογραφικά στοιχεία της λέσχης ανάγνωσης

Καμία από τις λέσχες ανάγνωσης δεν είχε πλειοψηφία ανδρών μελών. Σε πάνω από το 80% των απαντήσεων, τα περισσότερα μέλη είναι γυναίκες. (Αυτό βρίσκεται σε αντιστοιχία με τα γενικά δεδομένα της έρευνας ανάγνωσης, όπου οι γυναίκες αναγνώστριες υπερτερούν).

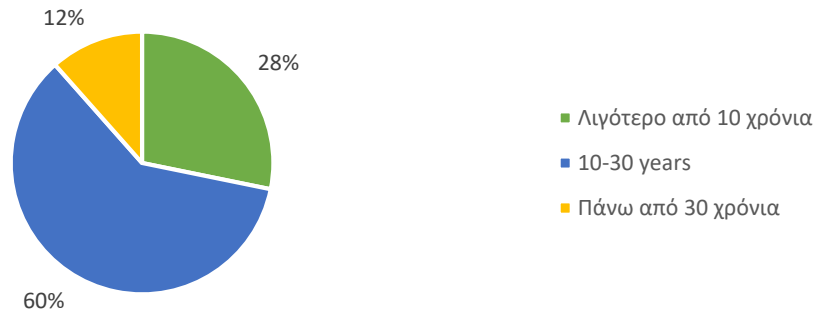
Ο κατά προσέγγιση μέσος όρος ηλικίας ήταν μεταξύ 36 και 50 ετών.

Σε γενικές γραμμές, οι περισσότεροι σύλλογοι παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλία ηλικιακών ομάδων και, ως εκ τούτου, διευκολύνουν την ανάπτυξη διαλόγου μεταξύ των γενεών.

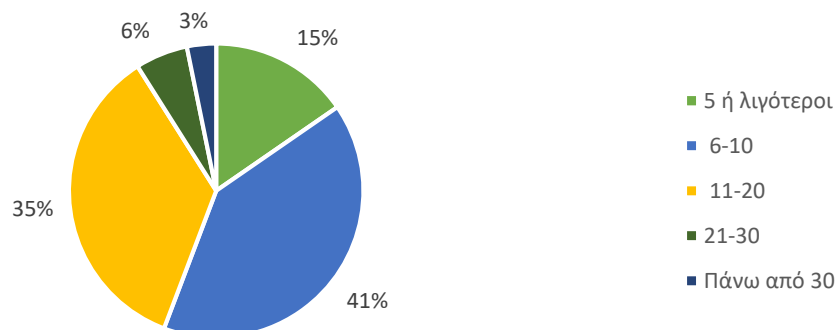

3. 3. Ποια είναι η ηλικιακή διαφορά μεταξύ του μεγαλύτερου και του μικρότερου;

Πολύ λίγοι σύλλογοι έχουν περισσότερους από 20 συμμετέχοντες- η πλειοψηφία έχει λιγότερους από 11, ενώ αρκετοί ερωτηθέντες (συγκεκριμένα 24) συμμετείχαν σε συναντήσεις με πέντε ή λιγότερα μέλη. Δεδομένου ότι θέσαμε το όριο της έρευνας στους συλλόγους με τουλάχιστον πέντε μέλη, αυτό σημαίνει ότι το 15% των ερωτηθέντων συμμετείχε σε μικρο-λέσχες που αποτελούνταν από πέντε μέλη.

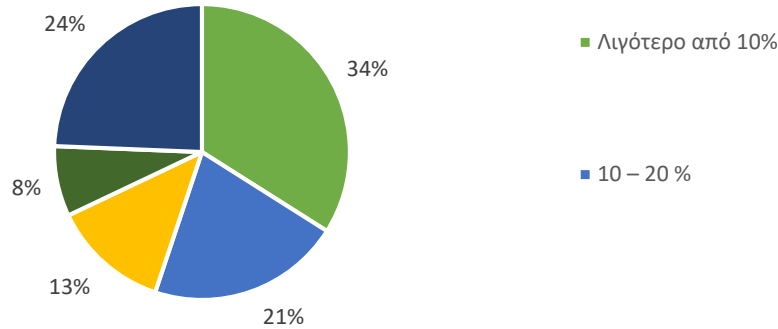
3. 4. Πόσα άτομα συμμετέχουν σε μία συνάντηση;

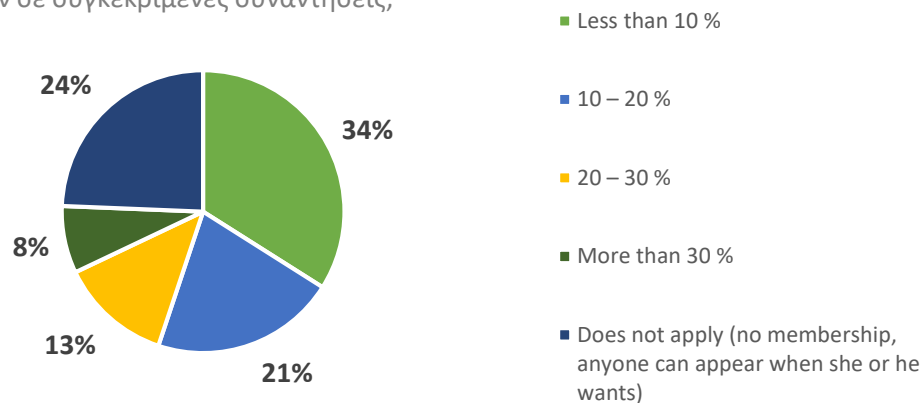
Η αφοσίωση στις λέσχες ήταν αρκετά υψηλή: το ένα τρίτο των ερωτηθέντων δήλωσε ότι το ποσοστό εγκατάλειψης ήταν μικρότερο από 10% σε μία μόνο συνάντηση, γεγονός που, σε συνδυασμό με τον μέσο αριθμό των μελών, δείχνει ότι τα μέλη, τουλάχιστον στις μικρότερες λέσχες ανάγνωσης, συμμετέχουν ανελλιπώς σε κάθε συνάντηση.

3. 5. Ποιό είναι το ποσοστό των ατόμων που δεν εμφανίζεται (μέλη που επιλέγουν να μην συμμετέχουν σε συγκεκριμένες συναντήσεις);

3. 5. Ποιο είναι το ποσοστό των ατόμων που δεν εμφανίζονται; Δηλαδή τα άτομα εκείνα που είναι μέλη της λέσχης αλλά επιλέγουν να μην συμμετέχουν σε συγκεκριμένες συναντήσεις;

4. Συντονισμός

Η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων ανέφεραν ότι έχουν τον ίδιο συντονιστή σε κάθε συνάντηση στο σύλλογό τους. Πολύ σπάνια η ομάδα λειτουργεί χωρίς τον συντονιστή.²

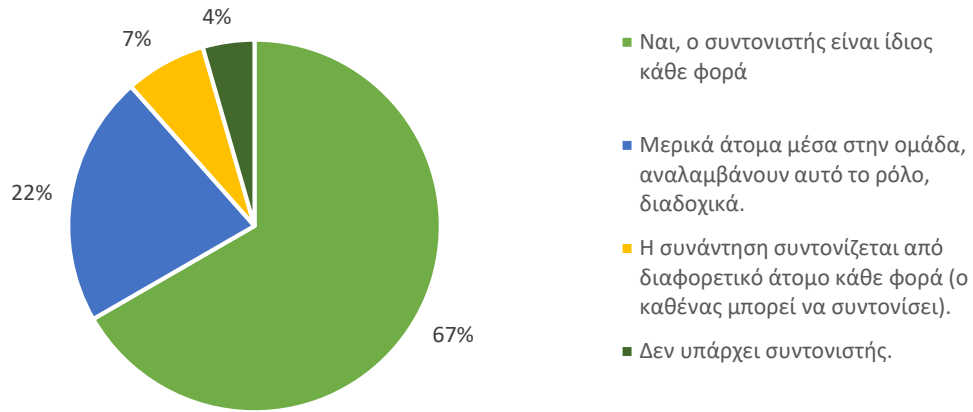
Οι περισσότεροι συντονιστές ενθαρρύνουν τα μέλη της λέσχης ανάγνωσης να εκφράσουν τη γνώμη τους - και στις περισσότερες περιπτώσεις, τα μέλη το κάνουν κάθε φορά. Ο αριθμός όσων απάντησαν πως ότι ο συντονιστής πρέπει να "φροντίζει ώστε κάποιοι από τους συμμετέχοντες να μην καταλαμβάνουν πολύ χρόνο συζήτησης" ήταν αρκετά υψηλός, γεγονός που πιθανότατα αντιστοιχεί στην επιθυμία που εκφράστηκε στις δομημένες συνεντεύξεις ότι οι συντονιστές θα ήθελαν να αποκτήσουν πρόσθετες γνώσεις σχετικά με τη δυναμική των ομάδων και την ψυχολογία.

² Στις ΗΠΑ, το 75% των ιδιωτικών λεσχών βιβλίου και το 93% των δημόσιων ομάδων συζήτησης βιβλίων έχουν κάποιον που λειτουργεί ως συντονιστής ή τουλάχιστον διευκολύνει τις συζητήσεις (είτε είναι το ίδιο άτομο κάθε φορά είτε ο ρόλος εναλλάσσεται). (<https://www.bookbrowse.com/blogs/editor/index.cfm/2019/5/20/What-to-Do-When-a-Book-Club-Member-Talks-Too-Much>).

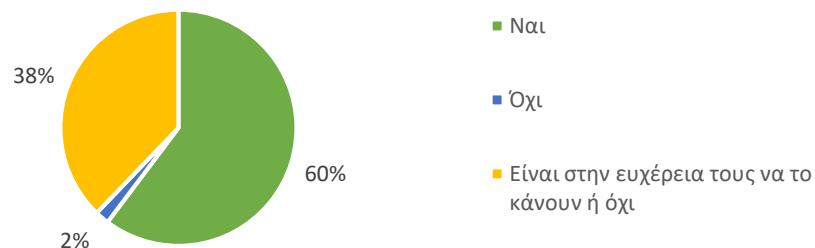

Οι περισσότερες λέσχες ανάγνωσης δεν απαιτούν από όλους τους συμμετέχοντες να έχουν διαβάσει το βιβλίο που συζητείται, αν και αυτό είναι που συστήνεται.

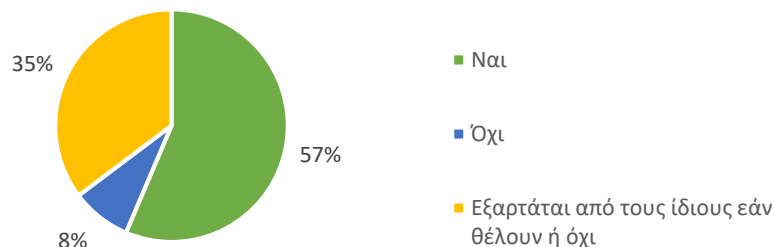
4. 1. Οι συναντήσεις έχουν τακτικό συντονιστή;

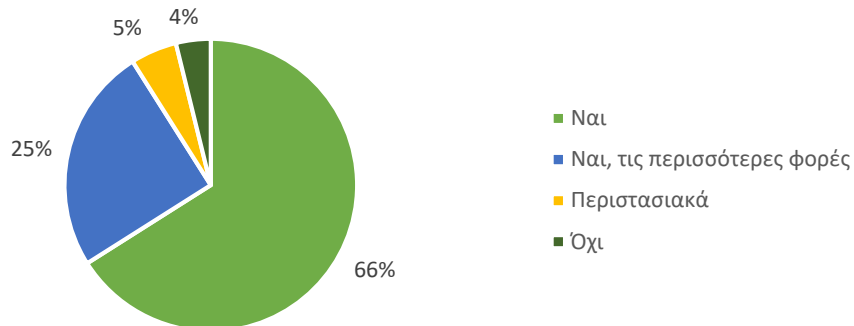
4. 2. Συνηθίζεται, όποιος διαβάζει το βιβλίο, να εκφράζει τη γνώμη του γι αυτό;

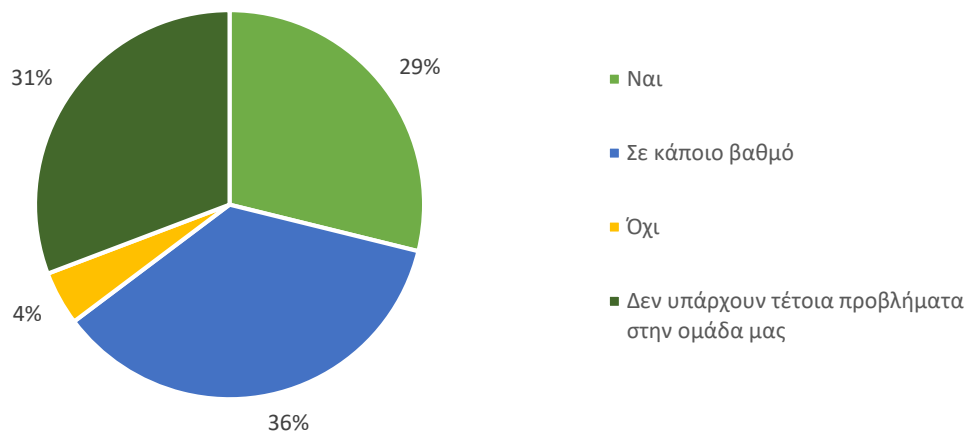
4. 3. Ο συντονιστής, καλεί τα υπόλοιπα μέλη (ακροατές – συμμετέχοντες) να εκφράσουν τις απόψεις τους;

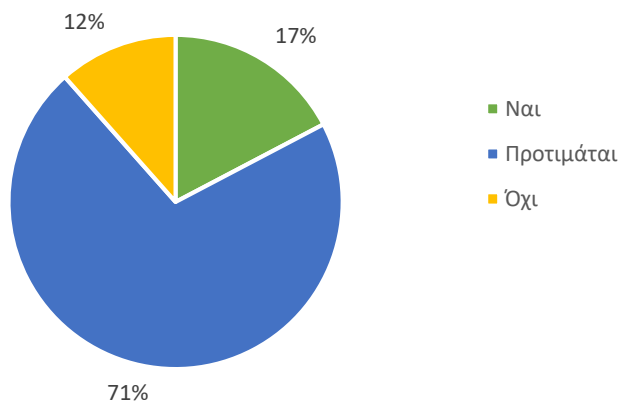
4. 4. Ο συντονιστής, φροντίζει ώστε η άποψη του κάθε μέλους να ακούγεται;

4. 5. Ο συντονιστής φροντίζει ώστε μερικοί από τους συμμετέχοντες να μην μονοπωλούν τη συζήτηση;

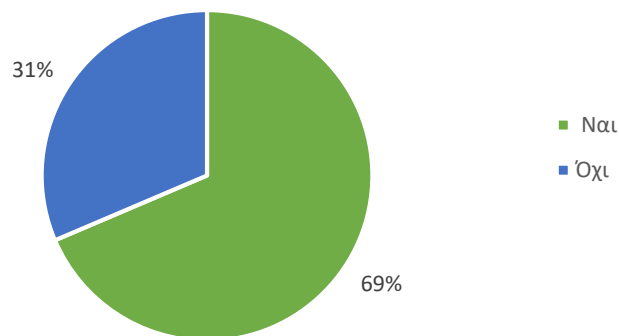
4. 6. Είναι υποχρεωτική η ανάγνωση του υπό συζήτηση βιβλίου;

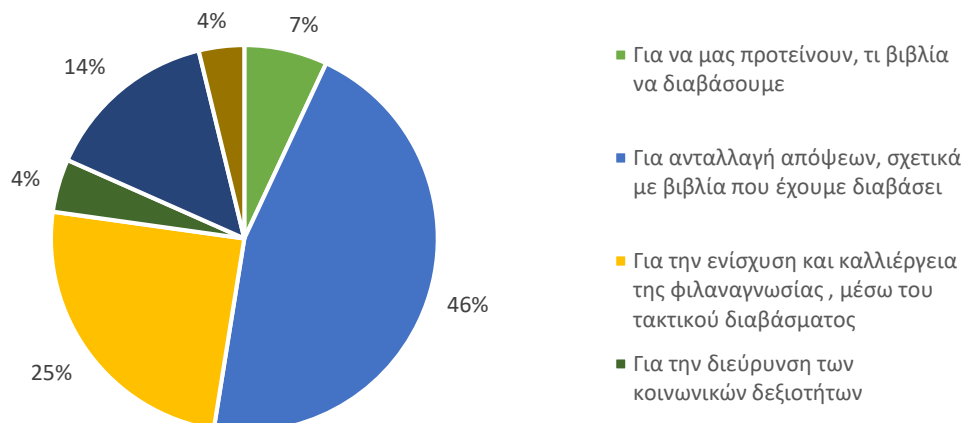
5. Συνήθειες

Οι περισσότεροι από τους συμμετέχοντες ανέφεραν ότι στις συνεδριάσεις τους είναι δυνατόν να συμμετάσχουν χωρίς να είναι παρόντες με την αποστολή σχολίων ή/και ερωτήσεων. Δεδομένου ότι η πλειονότητα των ερωτηθέντων ανέφερε ότι η ανταλλαγή απόψεων σχετικά με τα βιβλία που διαβάζονται ήταν ο ισχυρότερος λόγος για να συμμετάσχουν στη λέσχη ανάγνωσης, η πρακτική αυτή φαίνεται να ικανοποιεί τουλάχιστον εν μέρει τα κίνητρά τους. Ο επόμενος λόγος που αναφέρθηκε για την συμμετοχή τους σε λέσχη ανάγνωσης ήταν η "ενίσχυση και η καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας, μέσω του τακτικού διαβάσματος" και τέλος, ακολούθησε το κοινωνικό κίνητρο, δηλαδή "να διασκεδάσουμε σαν ομάδα". Μόνο ένα μικρό μέρος των συμμετεχόντων είχε ως κύριο κίνητρο την λήψη προτάσεων για το «τι βιβλία να διαβάσουν», την "διεύρυνση κοινωνικών δεξιοτήτων" και τη "διεύρυνση του διαπολιτισμικού διαλόγου". Προφανώς, αυτά τα οφέλη δεν έχουν ακόμη ενσωματωθεί πλήρως στην παρούσα ρουτίνα των λεσχών ανάγνωσης.

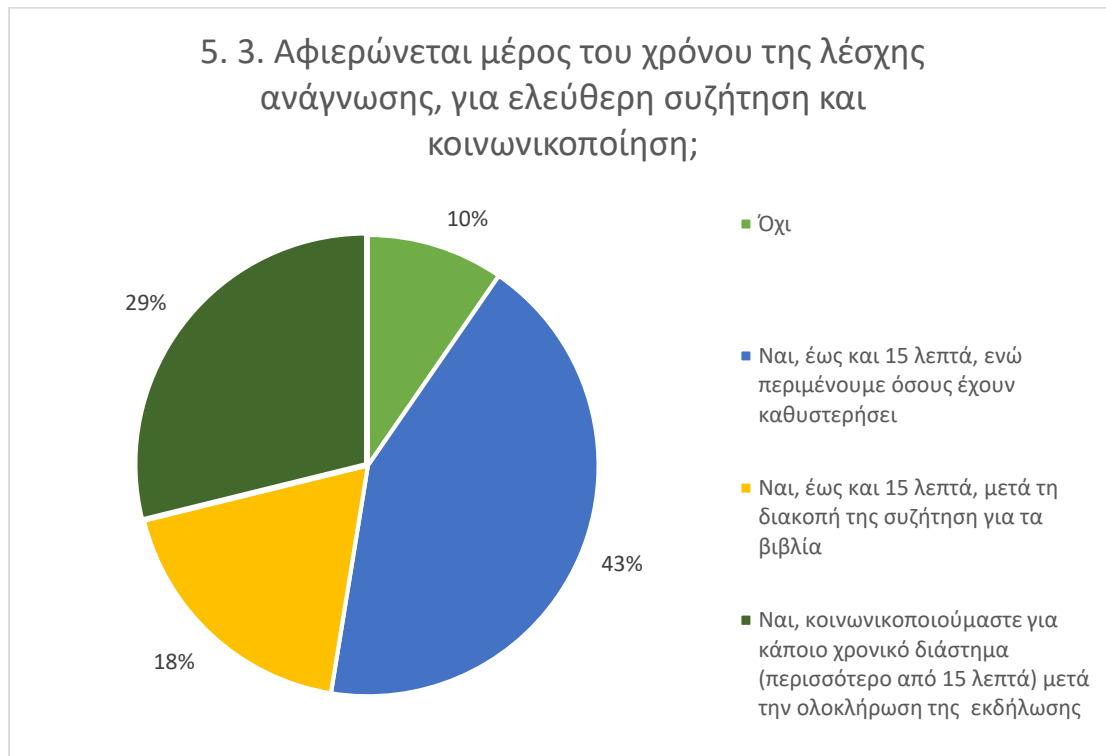
5. 1. Είναι δυνατή η αποστολή ερωτήσεων και/ή σχολίων εάν κάποιος δεν είναι παρών στη συνάντηση;

5. 2. Ποιος είναι ο κύριος λόγος για να συμμετάσχετε σε μια λέσχη ανάγνωσης?

Όσον αφορά το κοινωνικό μέρος της συνάντησης, οι περισσότεροι από τους ερωτηθέντες σημειώνουν ότι αποτελεί σημαντικό μέρος της δραστηριότητάς τους - μόνο 15 απαντήσεις (καταναμημένες σε τρεις χώρες) ανέφεραν ότι δεν υπάρχει καθόλου δραστηριότητα "γενικής συζήτησης", ενώ ένας εντυπωσιακός αριθμός συμμετεχόντων σε λέσχες ανάγνωσης ανέφεραν ότι συναναστρέφονται μετά την εκδήλωση (29 για έως 15 λεπτά και 45 για περισσότερο από αυτό).

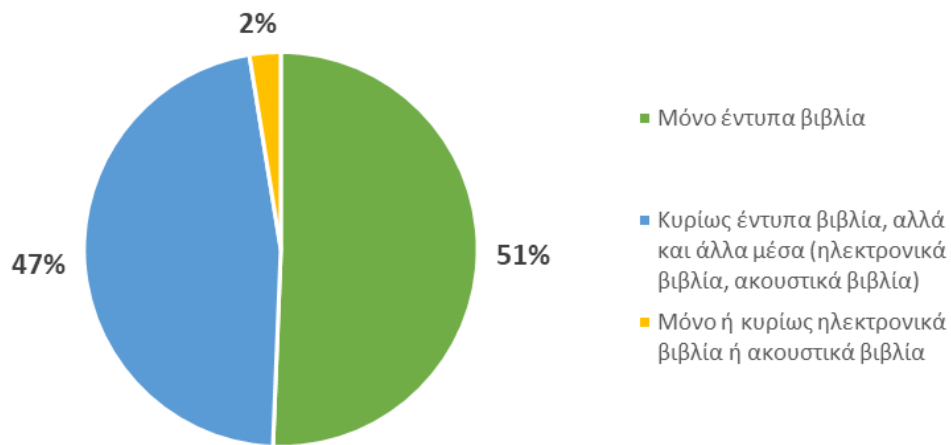

6. Επιλογή βιβλίων

Οι απαντήσεις σχετικά με τα μέσα ανάγνωσης που επιλέγονται ήταν σχεδόν ισομερώς καταναμημένες μεταξύ "μόνο έντυπα βιβλία" και "κυρίως έντυπα βιβλία, αλλά και άλλα μέσα (ηλεκτρονικά βιβλία, ακουστικά βιβλία)". Μόνο τέσσερις απαντήσεις ανήκαν στην κατηγορία "μόνο ή κυρίως ηλεκτρονικά βιβλία ή ακουστικά βιβλία".

6.1. Ποιο είναι το επιλεγμένο μέσο ανάγνωσης;

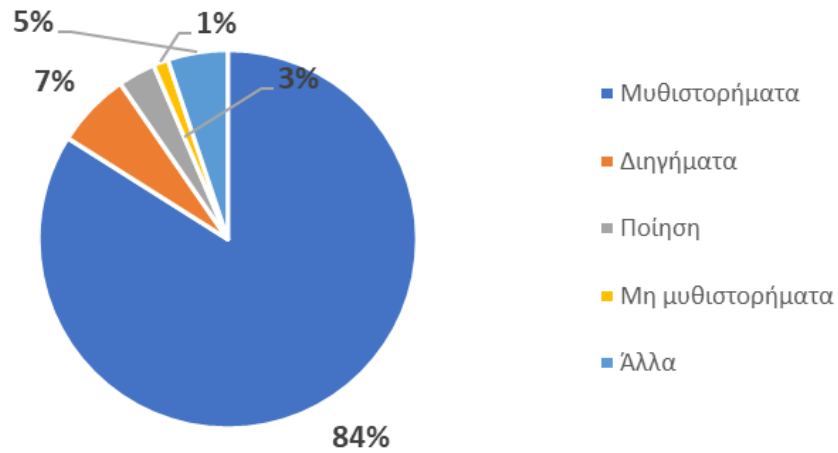

(Η έρευνα του BookBrowse από το 2020, Bookclubs in Lockdown, σημείωνε ότι "πολλές ομάδες που συναντώνται σήμερα έχουν αξιοποιήσει τη συλλογή ηλεκτρονικών βιβλίων της βιβλιοθήκης τους, συχνά για πρώτη φορά [...]. Ωστόσο, ο χειρισμός της τεχνολογίας αποτέλεσε πρόκληση για ορισμένους, οι οποίοι ανυπομονούν να επιστρέψουν στον έντυπο δανεισμό". Το 90% των ερωτηθέντων ήταν από τις ΗΠΑ, όπου η χρήση ή ηλεκτρονικών βιβλίων - ή ηλεκτρονικών βιβλίων, όπως χρησιμοποιείται στο κείμενο - είναι μερικές φορές υψηλότερη από ό,τι στην Ευρώπη).

Όσον αφορά την επιλογή του είδους ανάγνωσης, όπως αναμενόταν, τα μυθιστορήματα υπερισχύουν σημαντικά. Αντιπροσωπεύουν την πλειονότητα των βιβλίων που διαβάζονται σε όλες σχεδόν τις απαντήσεις, ακολουθούμενα από τα διηγήματα, τα μη μυθοπλαστικά έργα και την ποίηση.

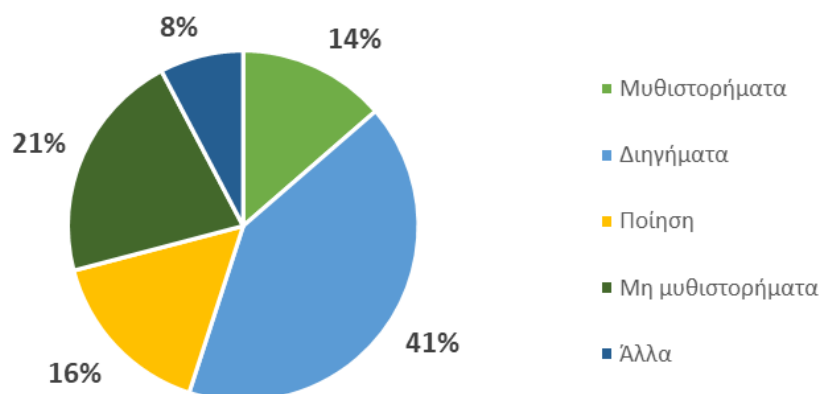

6. 2. Η πλειοψηφία των βιβλίων που συζητούνται είναι:

Όσον αφορά το δεύτερο πιο συχνά διαβασμένο είδος, τα διηγήματα φαίνεται να είναι η δεύτερη επιλογή σχεδόν σε κάθε απάντηση όπου δεν είναι η πρώτη επιλογή και τα διάφορα λογοτεχνικά είδη είναι παρόντα με την ίδια φθίνουσα σειρά όπως και προηγουμένως.

6. 3. Άλλα συμπεριλαμβανόμενα είδη είναι: (σημειώστε όλα όσα ισχύουν)

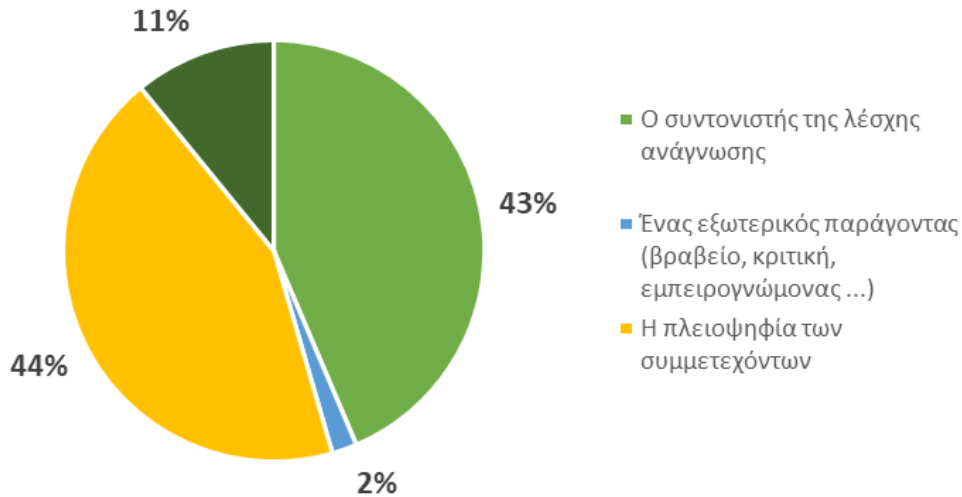

Η πρωταρχική επιλογή των βιβλίων για συζήτηση γίνεται εξίσου από τον συντονιστή και την πλειοψηφία των συμμετεχόντων- σε ορισμένες περιπτώσεις, η επιλογή γίνεται από τους πιο ενεργούς συμμετέχοντες και μόνο μία απάντηση ανέφερε έναν εξωτερικό παράγοντα που καθορίζει τις επιλογές. Είναι ξεκάθαρο ότι οι επιλογές ανάγνωσης δεν γίνονται από κάποιο κεντρικό πρόσωπο/ομάδα αλλά επηρεάζεται από διάφορους παράγοντες. Επιπλέον, κανένας

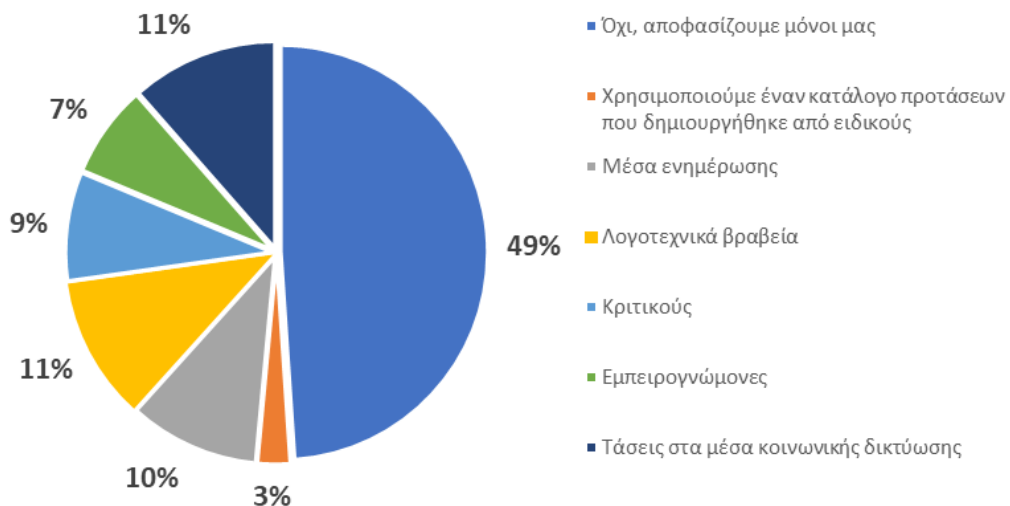

από τους εξωτερικούς παράγοντες δεν υπερισχύει όταν πρόκειται να υποδείξει ποια βιβλία πρέπει να διαβαστούν.

6. 4. Ποιος επιλέγει κυρίως το βιβλίο για συζήτηση:

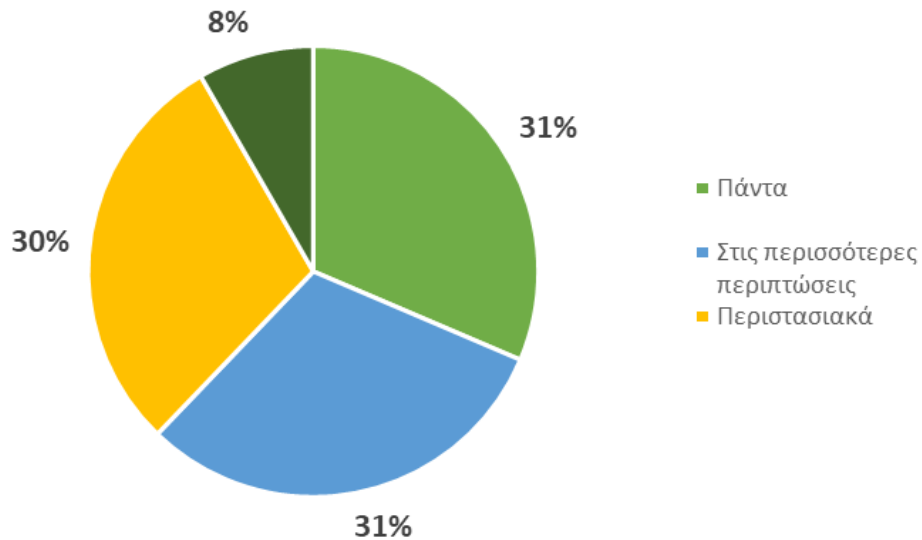
6. 5. Επηρεάζει μια εξωτερική πρόταση στην επιλογή του βιβλίου που θα διαβαστεί;

Η προηγούμενη δήλωση υποστηρίζεται επίσης από το γεγονός ότι τα μέλη της λέσχης ανάγνωσης βλέπουν τη συμμετοχή τους στην επιλογή των βιβλίων που διαβάζονται, σε σχεδόν ίσα μέρη, ως εξής: "πάντα", "στις περισσότερες περιπτώσεις" και "περιστασιακά". Οι απαντήσεις "σχεδόν ποτέ/ποτέ" ήταν πολύ λιγότερο συχνές.

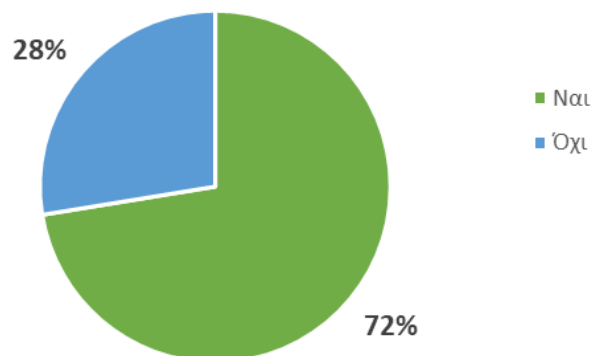

6. 6. Συμμετέχουν τα μέλη στην επιλογή των βιβλίων που συζητούνται;

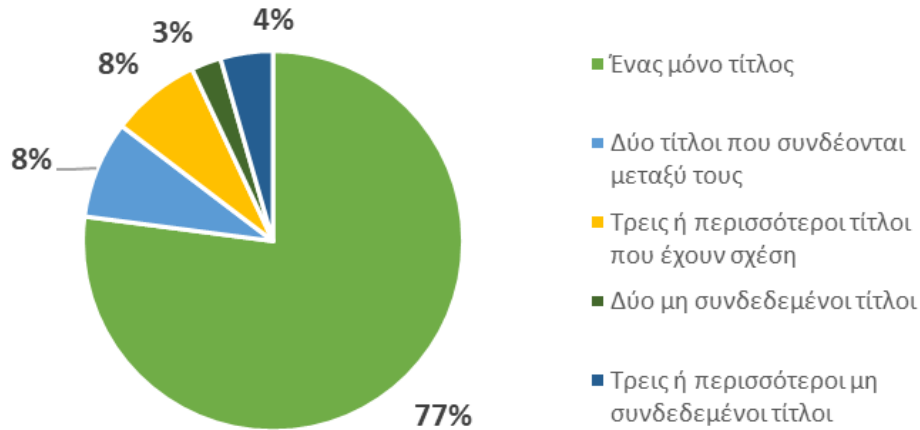

Στις περισσότερες περιπτώσεις (πάνω από το 70%), ένας μόνο τίτλος βιβλίου συζητείται σε μία μόνο συνάντηση. Μερικές φορές η συζήτηση επικεντρώνεται σε δύο ή, σε μικρότερο βαθμό, σε τρία συνδεδεμένα βιβλία. Οι μη συνδεδεμένοι τίτλοι συζητούνται σε μία μόνο συνάντηση μόνο κατ' εξαίρεση.

6. 7. Η συζήτηση γίνεται κάθε φορά για έναν μόνο τίτλο βιβλίου;

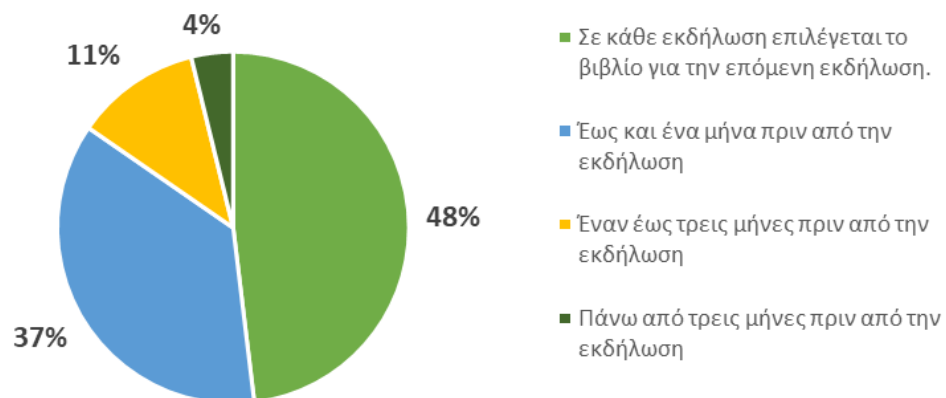

6. 8. Πόσοι τίτλοι βιβλίων συζητούνται συνήθως σε μία μόνο συνάντηση;

Σχεδόν οι μισές από τις απαντήσεις αναφέρουν ότι το βιβλίο που θα διαβαστεί επιλέγεται σε κάθε συνάντηση για την επόμενη, ενώ ακολουθεί με μικρή διαφορά η απάντηση "έως και ένα μήνα πριν από την εκδήλωση". Οι επιλογές "ένα έως τρεις μήνες πριν από την εκδήλωση" και "πάνω από τρεις μήνες πριν από την εκδήλωση" είναι πιο σπάνιες.³

6. 9. Πόσο νωρίς επιλέγονται τα βιβλία που θα συζητηθούν;

(Πρέπει να σημειωθεί ότι ο χρόνος αυτός βρίσκεται σε στενή σχέση με τη συχνότητα των συναντήσεων - φαίνεται εξαιρετικά απίθανο οι λέσχες που συναντώνται κάθε εβδομάδα να μπορούν να επιλέξουν το βιβλίο που θα διαβαστεί για την επόμενη συνάντηση στην

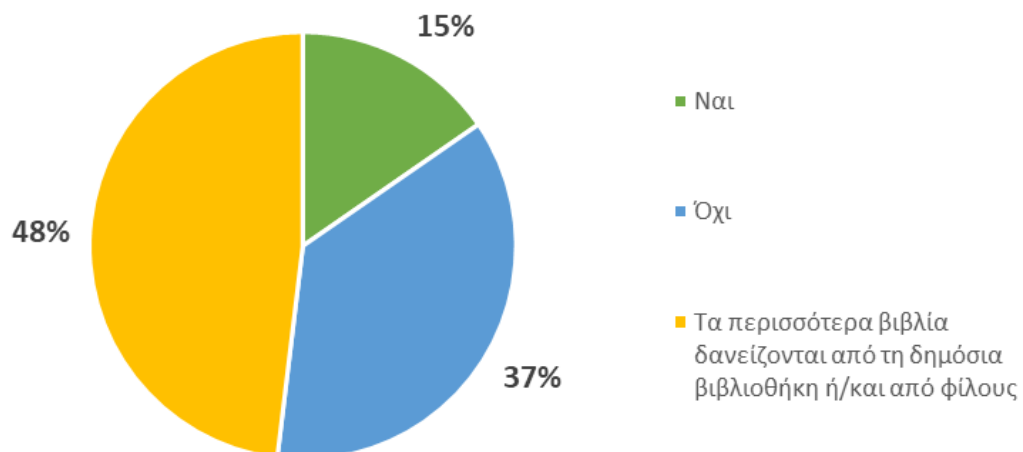
³ Αξίζει να σημειωθεί ότι η έρευνα *Bookclubs in Lockdown* αναφέρει ότι περίπου το 40% των ομάδων επιλέγουν την ανάγνωσή τους τουλάχιστον τέσσερις μήνες νωρίτερα.

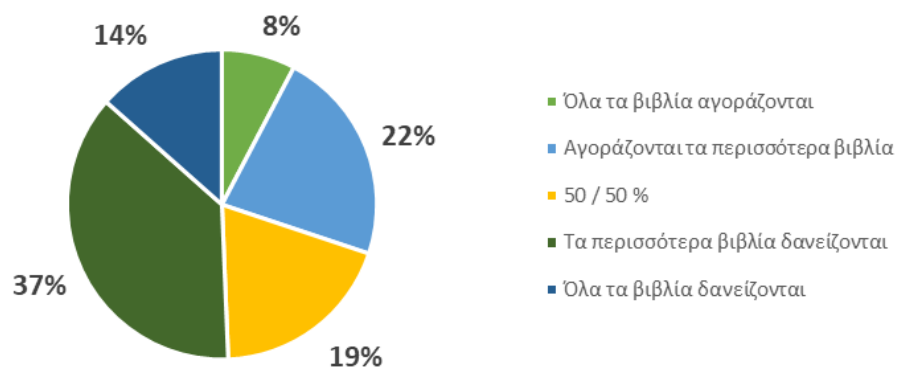
προηγούμενη συνάντηση - όχι μόνο ο χρόνος για την ανάγνωση του βιβλίου, αλλά και ο χρόνος για την απόκτηση του μπορεί να είναι πολύ μικρός σε αυτή την περίπτωση, ιδίως δεδομένου ότι ένας σημαντικός αριθμός συμμετεχόντων δανείζεται τα βιβλία που επιλέγονται από δημόσιες βιβλιοθήκες ή/και φίλους. Δεδομένου ότι η συντριπτική πλειονότητα (περίπου το 80%) των απαντήσεων δείχνει ότι οι λέσχες ανάγνωσης συναντώνται μία φορά το μήνα, αυτό αφήνει τον επαρκή χρόνο για την απόκτηση και την ανάγνωση του βιβλίου για τον επόμενο μήνα).

Η τιμή των βιβλίων δεν επηρεάζει σημαντικά την επιλογή των βιβλίων που συζητούνται, εν μέρει επειδή ένα μεγάλο ποσοστό των βιβλίων που διαβάζονται δανείζεται από δημόσιες βιβλιοθήκες ή/και φίλους.

6. 10. Η τιμή των βιβλίων επηρεάζει την επιλογή;

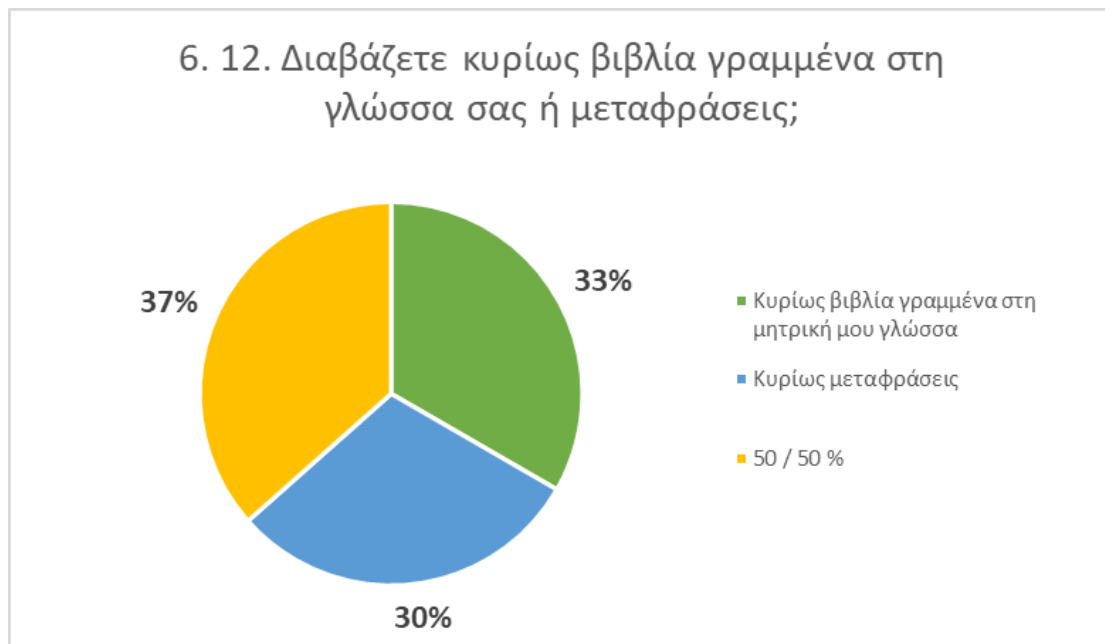

6. 11. Ποιο είναι το ποσοστό των βιβλίων που διαβάζονται στη λέσχη και αγοράζονται από τα μέλη; (έναντι του ποσοστού των δανεισμένων βιβλίων)

Στην ερώτηση "Διαβάζετε κυρίως βιβλία γραμμένα στη γλώσσα σας ή μεταφράσεις;" οι απαντήσεις ήταν σχεδόν ισομερώς κατανεμημένες μεταξύ "κυρίως βιβλία γραμμένα στη μητρική μου γλώσσα", "κυρίως μεταφράσεις" και "περίπου μισό/μισό".

(Θα πρέπει να σημειωθεί ότι στις περισσότερες χώρες, το ποσοστό των μεταφρασμένων βιβλίων έναντι των πρωτότυπων τείνει να κλίνει σε μεγάλο βαθμό προς τα πρωτότυπα βιβλία, οπότε, έχοντας αυτό κατά νου, οι μεταφράσεις φαίνεται να εκπροσωπούνται πιο έντονα στις πρακτικές των λεσχών ανάγνωσης από ό,τι στη γενική εκδοτική πρακτική. Θα χρειαζόταν, ωστόσο, μια πρόσθετη έρευνα για να διερευνηθεί η διαφορά μεταξύ των μεταφράσεων που χρησιμοποιούνται στις πρακτικές των λεσχών ανάγνωσης και του μεριδίου τους στην αγορά βιβλίων. Δεδομένου ότι τα μεταφρασμένα βιβλία υποβάλλονται σε διπλή διαδικασία επιλογής, πρώτα για έκδοση στην πρωτότυπη γλώσσα και μετά για έκδοση σε μετάφραση, δεν είναι υπερβολή, αν και απλοποίηση, να πούμε ότι τα βιβλία αυτά αποτελούν γενικά μια "ασφαλέστερη επιλογή" στην αναζήτηση ποιοτικών βιβλίων από ό,τι τα βιβλία που είναι γραμμένα στη μητρική γλώσσα).

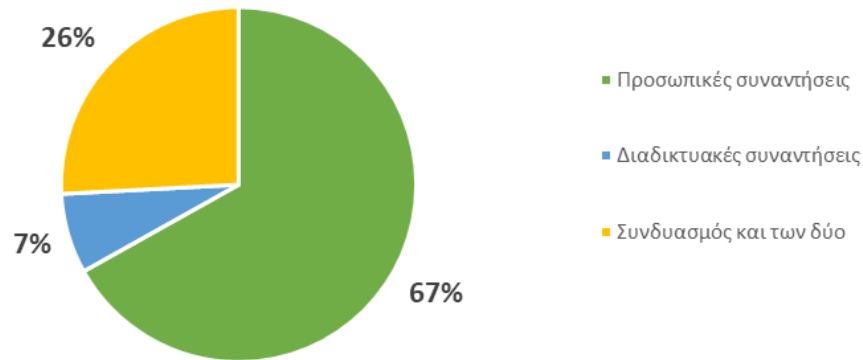

7. Προτιμήσεις

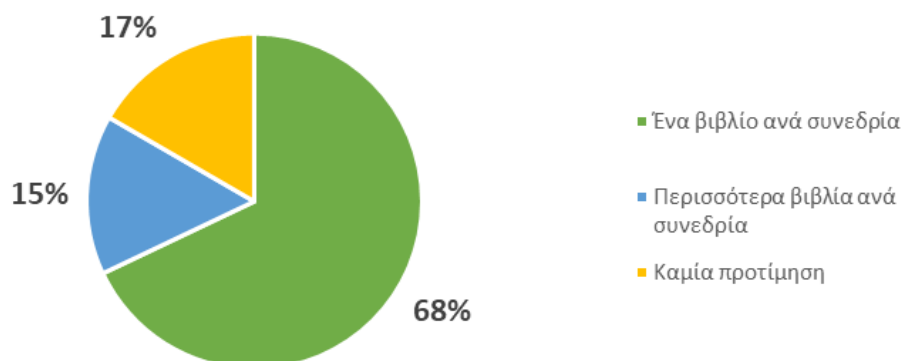
Οι περισσότεροι από τους ερωτηθέντες προτιμούν τις προσωπικές συναντήσεις από τις διαδικτυακές- επίσης προτιμούν να συζητούν ένα βιβλίο ανά συνάντηση. Δεδομένου ότι το κοινωνικό στοιχείο είναι ένα από τα κρίσιμα κίνητρα για την εμπειρία της λέσχης ανάγνωσης, αυτό δεν αποτελεί έκπληξη.

7. 1. Σε μια ιδανική περίπτωση, θα προτιμούσατε
προσωπικές ή διαδικτυακές συναντήσεις;

7. 2. Προτιμάτε να συζητάτε ένα βιβλίο ανά
συνεδρία ή περισσότερα βιβλία (κατά κάποιο
τρόπο συνδεδεμένα);

Ωστόσο, οι συντονισμένες συζητήσεις προτιμώνται από τις αυθόρμητες συζητήσεις. Προφανώς, η συζήτηση για τα βιβλία αποτελεί για τα περισσότερα μέλη επίσης έναν τρόπο διεύρυνσης των γνώσεων και της κατανόησης της λογοτεχνίας και όχι απλώς μια αφορμή για κοινωνικοποίηση.

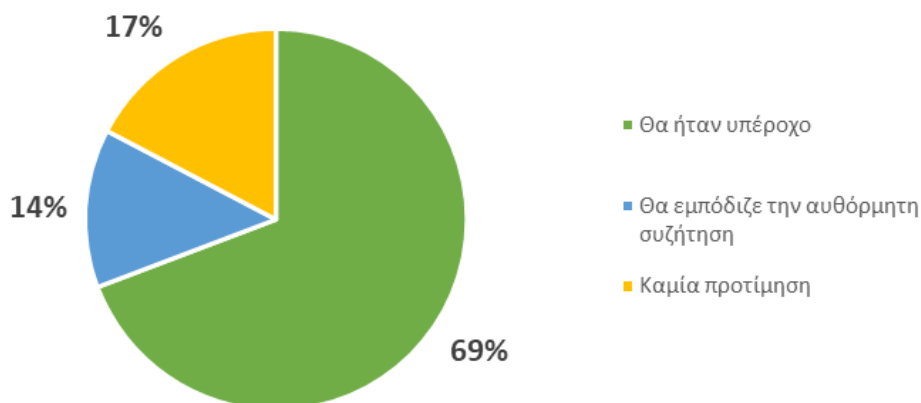

7. 3. Θεωρείτε ότι οι συντονισμένες συνεδριάσεις είναι πιο κατάλληλες από τις αυθόρμητες συζητήσεις;

Η επιθυμία για μια "επαγγελματική" προσέγγιση των υπό συζήτηση βιβλίων υπογραμμίζεται περαιτέρω από το γεγονός ότι οι περισσότεροι από τους ερωτηθέντες καλωσορίζουν τη συμμετοχή του συγγραφέα ή/και ενός ειδικού για το βιβλίο.

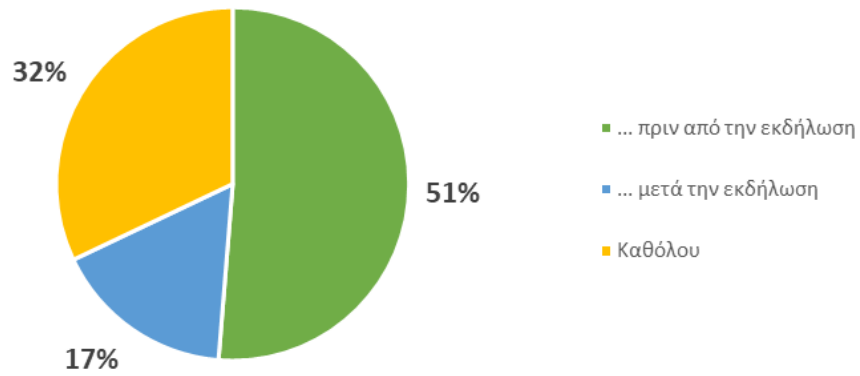
7. 4. Ποια είναι η γνώμη σας για την παρουσία του συγγραφέα/εμπειρογνώμονα στο βιβλίο;

Παρόλο που οι απαντήσεις δείχνουν μόνο μια μικρή επίδραση εξωτερικών παραγόντων, όπως τα λογοτεχνικά βραβεία, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και η ανταπόκριση των κριτικών στην επιλογή των βιβλίων που θα διαβαστούν, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων θα εκτιμούσε κάποιο πρόσθετο υλικό σχετικά με το βιβλίο που θα διαβαστεί, κατά προτίμηση πριν από τη συνάντηση.

7. 5. Θα θέλατε να λαμβάνετε οδηγίες σχετικά με το βιβλίο που διαβάζετε ...

Αποτελέσματα – Οι συνεντεύξεις

Όταν ρωτήθηκαν σχετικά με τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν, οι περισσότεροι συντονιστές των λεσχών ανάγνωσης ανέφεραν ως κύρια πρόκληση την έλλειψη συσκευών πληροφορικής ή/και γνώσεων πληροφορικής. Όπως ήταν αναμενόμενο, οι διαδικτυακές συναντήσεις είναι λιγότερο ελκυστικές, ιδίως για τα μέλη μεγαλύτερης ηλικίας που δεν διαθέτουν κατάλληλο εξοπλισμό ή γνώσεις σχετικά με τη χρήση της πληροφορικής.

Στις περισσότερες χώρες, η πανδημία έχει μειώσει ή έχει εξαλείψει εντελώς τις δραστηριότητες των λεσχών ανάγνωσης. Μετά από λίγο καιρό, ορισμένες από αυτές επανέλαβαν τις δραστηριότητές τους σε μια βασική μορφή, για παράδειγμα, ανταλλάσσοντας προτάσεις ανάγνωσης μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Οι λέσχες που είχαν συνάντηση στο διαδίκτυο πριν από την πανδημία επηρεάστηκαν φυσικά λιγότερο. Από την άλλη πλευρά, οι συναντήσεις που γίνονταν σε βιβλιοθήκες σταμάτησαν εντελώς, καθώς οι βιβλιοθήκες δεν ήταν ανοιχτές στην αρχή της πανδημίας.

Ορισμένοι συντονιστές ανέφεραν ότι δεν υπάρχει αρκετή γενική γνώση σχετικά με την ύπαρξη λεσχών ανάγνωσης και τα οφέλη από τη συμμετοχή σε αυτές (κοινωνικοποίηση, "αναγνωστικοφιλία", ανταλλαγή απόψεων, οικοδόμηση σχέσεων ...). Ορισμένοι ανέφεραν ότι δεν είναι εύκολο να βρεθούν αρκετά αντίτυπα των βιβλίων ώστε όλα τα μέλη να τα διαβάσουν εγκαίρως - ο αριθμός των αντιτύπων στις τοπικές δημόσιες βιβλιοθήκες είναι περιορισμένος- υπάρχουν πόλεις χωρίς βιβλιοπωλεία- και η παράδοση των ηλεκτρονικών παραγγελιών μπορεί να πάρει πολύ χρόνο.

Αρκετοί ανέφεραν τις επισκέψεις συγγραφέων και την ανταλλαγή εμπειριών από διάφορες λέσχες ανάγνωσης ως εργαλείο για τη βελτίωση των δραστηριοτήτων τους. Ζητήθηκε επίσης οικονομική στήριξη που θα μπορούσε να επιτρέψει τις επισκέψεις.

Οι φυσικοί χώροι συνάντησης ήταν, στις περισσότερες περιπτώσεις: δημόσιες βιβλιοθήκες, διάφορα πολιτιστικά ιδρύματα και ΜΚΟ, ιδιωτικά σπίτια και σε μια περίπτωση ένα μπαρ κολυμβητηρίου.

Κροατία

Και οι 10 λέσχες ανάγνωσης των οποίων οι συντονιστές συμμετείχαν στη συνέντευξη ανήκαν σε έναν οργανισμό, έξι από αυτούς λειτουργούσαν στο πλαίσιο μιας δημόσιας βιβλιοθήκης και τέσσερις από αυτούς σε μια ΜΚΟ. Έξι από αυτές έλαβαν οικονομική υποστήριξη από το Υπουργείο Πολιτισμού και την τοπική αυτοδιοίκηση, δύο από αυτές από μια δημόσια βιβλιοθήκη και μόνο δύο δεν έλαβαν καμία υποστήριξη.

Οι περισσότερες λέσχες μετέφεραν τις δραστηριότητές τους στο διαδίκτυο κατά τη διάρκεια της πανδημίας, γεγονός που είχε ως θετικό αποτέλεσμα να μπορούν να συμμετέχουν περισσότερα μέλη από μακρινά μέρη, ακόμη και από άλλες χώρες.

Κύπρος

Στην Κύπρο, τέσσερις από τις πέντε λέσχες ανάγνωσης αποτελούνταν από άτυπες συγκεντρώσεις ατόμων, ενώ μία διατέθηκε σε δημόσια βιβλιοθήκη. Αυτή ήταν η μόνη λέσχη ανάγνωσης που λάμβανε κάποια δημόσια κονδύλια από μια βιβλιοθήκη και τον τοπικό δήμο.

Ελλάδα

Οι λέσχες ανάγνωσης στην Ελλάδα είχαν ποικίλες πηγές χρηματοδότησης: η μία υποστηρίχθηκε από το crowdsourcing, η άλλη από δημόσιους πόρους, δύο από συνδρομές μελών και μία δεν έλαβε καθόλου υποστήριξη. Η ποικιλία αυτή έγινε αισθητή και στη μετάβαση στην ψηφιακή τεχνολογία κατά τη διάρκεια του COVID - μία από τις λέσχες ανέφερε μια απρόσκοπτη μετάβαση στις διαδικτυακές συναντήσεις, δύο αντιμετώπισαν δυσκολίες και δύο σταμάτησαν εντελώς τις δραστηριότητές τους.

Μία από τις ελληνικές λέσχες ανάγνωσης έχει ενσωματώσει τις συναντήσεις με συγγραφείς στις δραστηριότητές της - η συνάντηση με τον συγγραφέα ακολουθεί τη συνάντηση της λέσχης ανάγνωσης και διοργανώνεται ως δημόσια εκδήλωση, ανοιχτή σε όλους.

Σχεδόν όλοι οι Έλληνες συντονιστές ανέφεραν την έλλειψη χρόνου ως κύριο εμπόδιο για την καλύτερη ανάπτυξη της λέσχης ανάγνωσης, κάτι που δεν ίσχυε για τους άλλους συντονιστές. Τόνισαν επίσης την ανάγκη στενότερης σύνδεσης με τον επαγγελματικό τομέα του βιβλίου.

Ουγγαρία

Στην Ουγγαρία, οι επτά λέσχες ανάγνωσης που συμμετείχαν είχαν ποικίλες δομές - ορισμένες ήταν άτυπες συγκεντρώσεις ατόμων, άλλες ανεξάρτητες οργανώσεις πολιτών και άλλες μη κυβερνητικές οργανώσεις. Αυτή η ποικιλία αντικατοπτρίστηκε επίσης στους οικονομικούς πόρους για τις δραστηριότητες, που κυμαίνονταν από τις συνδρομές των μελών έως τις επιτυχείς αιτήσεις για χρηματοδότηση που έδιναν οι δήμοι και η κυβέρνηση.

Σλοβενία

Τρεις από τις πέντε λέσχες ανάγνωσης που συμπεριλήφθηκαν στη συνέντευξη ήταν μια δραστηριότητα που διεξήχθη μέσω μιας δημόσιας βιβλιοθήκης, μία ήταν μέρος μιας οργάνωσης πολιτών που δραστηριοποιείται σε πολλούς τομείς και μία ήταν μια ιδιωτική πρωτοβουλία. Η τελευταία ήταν η μόνη που δεν έτυχε δημόσιας χρηματοδότησης, αν και ορισμένοι από τους συντονιστές παραπονέθηκαν ότι τα ποσά που δίνονται στους συντονιστές ή/και στους προσκεκλημένους των λεσχών είναι "γελοία χαμηλά". Ορισμένες από τις λέσχες μετέφεραν τις δραστηριότητές τους στο διαδίκτυο μέσω του Zoom κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Παρατήρησαν την περιορισμένη αλληλεπίδραση μεταξύ των συμμετεχόντων σε αυτή τη μορφή. Από την άλλη πλευρά, ορισμένοι πιο ντροπαλοί συμμετέχοντες προτιμούν να εκφράζουν τη γνώμη τους διαδικτυακά.

Τα μέλη των λεσχών ανάγνωσης που εργάζονταν σε δημόσιες βιβλιοθήκες αποφάσισαν ως επί το πλείστον να σταματήσουν τις δραστηριότητές τους όσο οι δημόσιες βιβλιοθήκες ήταν κλειστές και να τις συνεχίσουν όταν οι συνθήκες άλλαζαν. Από την άλλη πλευρά, μια λέσχη ανάγνωσης σε μια από τις μεγαλύτερες δημόσιες βιβλιοθήκες της Σλοβενίας (στο κέντρο της πρωτεύουσας Λιουμπλιάνα) αποφάσισε να πραγματοποιεί τις συναντήσεις της μόνο μέσω Zoom. Αυτό επέτρεψε σε πιο απομακρυσμένα μέλη να συμμετάσχουν. Η λέσχη αυτή ανέφερε

ότι τα μεγαλύτερα μέλη σταδιακά εξοικειώθηκαν με την ψηφιακή επικοινωνία και τόνισε ότι θα βοηθούσε μια απλή οδηγία για την τεχνική πλευρά της επικοινωνίας με το Zoom.

Η λέσχη που ήταν μια εντελώς ιδιωτική πρωτοβουλία ξεκίνησε κατά τη διάρκεια της πανδημίας μέσω Zoom. Ο συντονιστής τόνισε ότι το σύστημα τηλεδιάσκεψης έδωσε τη δυνατότητα σε ορισμένα μέλη που ζουν σε άλλες χώρες να συμμετέχουν στις συζητήσεις. Ένας άλλος σύλλογος ανέφερε ότι έχει ένα μέλος που ζει στον Καναδά και ξεπερνά τη διαφορά στις ζώνες ώρας για να συμμετέχει στις συζητήσεις.

Μία από τις συντονίστριες εξέφρασε την άποψη ότι έχει γνώσεις λογοτεχνίας αλλά δεν έχει ικανότητες συντονισμού και θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει κάποιες πρόσθετες γνώσεις στον τομέα αυτό.

Σύνοψη

Οι απαντήσεις σχετικά με τα δημογραφικά στοιχεία δείχνουν ότι οι λέσχες ανάγνωσης αποτελούνται από ένα ομοιόμορφα κατανομημένο εύρος ηλικιών, σχεδόν σε ίσο βαθμό. Επίσης, τις επισκέπτονται εξίσου οι απασχολούμενοι στον ιδιωτικό τομέα και οι απασχολούμενοι στον δημόσιο τομέα. Ο αριθμός των ανέργων υπολείπεται ελαφρώς του ποσοστού των ανέργων στην Ευρώπη (5% έναντι 7%). Αν και ο συνταξιούχος πληθυσμός τείνει να διαβάσει πάνω από το μέσο όρο σύμφωνα με τα στοιχεία της γενικής έρευνας βιβλίου, το ποσοστό των συνταξιούχων μελών των λεσχών ανάγνωσης είναι επίσης ελαφρώς χαμηλότερο από το ποσοστό του συνταξιούχου πληθυσμού της Ευρώπης (17% έναντι 20%) - ο λόγος είναι πολύ πιθανό να οφείλεται στο γεγονός ότι η έρευνα διεξήχθη σε ηλεκτρονική μορφή και επομένως ήταν λιγότερο πιθανό να απαντηθεί από άτομα μεγαλύτερης ηλικίας. Στην Ουγγαρία, τα ερωτηματολόγια επισυνάπτονταν σε ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και κατά συνέπεια ο αριθμός των συνταξιούχων που απάντησαν ήταν πολύ υψηλότερος (64% του συνόλου των ερωτηθέντων) από ό,τι στις άλλες χώρες.

Τα στοιχεία αυτά θα μπορούσαν να οδηγήσουν στο βιαστικό συμπέρασμα ότι επί του παρόντος οι λέσχες ανάγνωσης είναι ανοικτές σε όλους εξίσου και ότι τα μέλη αντιπροσωπεύουν το γενικό πληθυσμό. Η πιο εμφανής διαφορά είναι ότι τα μέλη των λεσχών ανάγνωσης είναι κυρίως γυναίκες, γεγονός που αντιστοιχεί σε άλλες έρευνες του τομέα της ανάγνωσης. Το μορφωτικό επίπεδο παρουσιάζει επίσης μια μη ισορροπημένη εικόνα: το 80% των ερωτηθέντων έχει ολοκληρώσει πανεπιστημιακή εκπαίδευση (το οποίο είναι διπλάσιο από το ευρωπαϊκό ποσοστό στο σύνολο του πληθυσμού, σύμφωνα με τη Eurostat) και πολύ λίγοι έχουν τελειώσει μόνο το δημοτικό σχολείο. Αν και η σχέση μεταξύ εκπαίδευσης και αναγνωστικών συνηθειών είναι αναμφισβήτητη, πρέπει να τονιστεί ότι ορισμένες από τις έρευνες έχουν δείξει ότι αναγνωστικές συνήθειες υπάρχουν σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης.

Προφανώς υπάρχει κάποιο κενό στη δομή των υφιστάμενων λεσχών ανάγνωσης και θα μπορούσε να είναι επωφελής η δημιουργία λεσχών ανάγνωσης που θα απευθύνονται ειδικά σε άτομα των οποίων το υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης είναι το λύκειο ή λιγότερο- η συμμετοχή τους θα μπορούσε πιθανώς να ενθαρρυνθεί με την επιλογή πιο προσιτών βιβλίων. Η καθιερωμένη μορφή μιας μικρολέσχης (με περίπου πέντε ή λίγο περισσότερα μέλη) θα μπορούσε να είναι κατάλληλη για ένα τέτοιο εγχείρημα. Ίσως θα ήταν λογικό οι λέσχες αυτές να συντονίζονται από κοινωνικά πιο έμπειρους συντονιστές, οι οποίοι θα μπορούσαν να προτείνουν κατάλληλα βιβλία για το συγκεκριμένο αναγνωστικό κοινό και, από την άλλη πλευρά, να διευκολύνουν τη συζήτηση των βιβλίων σε επίπεδο που να μπορούν να παρακολουθήσουν όλα (ή τα περισσότερα) τα μέλη της λέσχης ανάγνωσης..

Ο ρόλος του συντονιστή εκφράζεται συνεχώς ως πολύ σημαντικός στην έρευνα, και ακόμη και με έναν πληθυσμό όπου το 80% των ερωτηθέντων έχει πανεπιστημιακή μόρφωση, οι συντονιστές πρέπει να φροντίζουν ώστε να ακούγεται κάθε γνώμη και κάποιοι από τους συμμετέχοντες να μην αφιερώνουν πολύ χρόνο στη συνεδρίαση για να εκφράσουν τη γνώμη τους.

Οι ισχυρότεροι λόγοι συμμετοχής σε μια λέσχη ανάγνωσης είναι η ανταλλαγή απόψεων σχετικά με τα βιβλία και η κοινωνική αλληλεπίδραση, η οποία συχνά επεκτείνεται πέρα από τη συζήτηση των βιβλίων και στη γενική κοινωνικοποίηση. Κατά συνέπεια, δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι η πλειονότητα των συμμετεχόντων προτιμά τις πραγματικές συναντήσεις από τις διαδικτυακές. Οι διαδικτυακές συναντήσεις έχουν επίσης τα πλεονεκτήματά τους: τονίστηκε αρκετές φορές ότι σε μια διαδικτυακή συνάντηση μπορούν να συμμετέχουν περισσότερα μέλη, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που προέρχονται από απομακρυσμένες περιοχές, πόλεις ή ακόμη και άλλες χώρες. Εάν συνθήκες όπως αυτές που προκλήθηκαν από την πανδημία αναγκάσουν τις λέσχες ανάγνωσης να μεταφερθούν από ζωντανές σε εικονικές εκδηλώσεις, θα ήταν ίσως εποικοδομητικό να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στις δυνατότητες κοινωνικοποίησης στην ηλεκτρονική επικοινωνία (π.χ. αίθουσες διαλείμματος στις συναντήσεις Zoom κ.λπ.).

Οι συντονισμένες συζητήσεις προτιμώνται από τις αυθόρμητες συζητήσεις και η συμμετοχή του συγγραφέα ή/και ενός ειδικού για το βιβλίο θα ήταν ευπρόσδεκτη από τους περισσότερους ερωτηθέντες. Η πλειονότητα των ερωτηθέντων θα εκτιμούσε κάποιο πρόσθετο υλικό σχετικά με το υπό συζήτηση βιβλίο και οι περισσότεροι από αυτούς θα προτιμούσαν να έχουν τέτοιο υλικό πριν από τη συνάντηση. Δεδομένου ότι σχεδόν όλες οι λέσχες συντάσσουν τη λίστα ανάγνωσης κατά τη διάρκεια της λειτουργίας τους και ότι οι επιλογές ανάγνωσης γίνονται, σε μεγάλο βαθμό, από τα μέλη της λέσχης ανάγνωσης, η εισαγωγή εκδόσεων οδηγών ανάγνωσης (αρκετά διαδεδομένων στα αγγλικά) μπορεί να μην είναι η καταλληλότερη απάντηση σε αυτή την ανάγκη - αν και θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν τουλάχιστον για ορισμένους από τους τίτλους που περιλαμβάνονται συχνά στην πρακτική των λεσχών ανάγνωσης και/ή αντιπροσωπεύουν έναν εθνικό ή ευρύτερο κανόνα. Τέτοια εργαλεία θα μπορούσαν επίσης να βοηθήσουν τους συντονιστές να οργανώσουν τη συζήτηση και να δώσουν πρόσθετη προσοχή σε κάποια κρυφά υπονοούμενα σε ορισμένα από τα βιβλία.

Πρέπει να τονιστεί ότι, με ένα ευρύ φάσμα γενεών μέσα σε μία και μόνο λέσχη, η εμπειρία της λέσχης ανάγνωσης παρέχει διάλογο μεταξύ των γενεών. Ωστόσο, ο διακοινωνικός διάλογος μπορεί να είναι σε χαμηλότερο επίπεδο - δεν ρωτήσαμε για το εισόδημα των μελών, καθώς θα έπρεπε να λάβουμε υπόψη τις διαφορές μεταξύ του μέσου εισοδήματος στις διάφορες χώρες, αλλά μπορούμε να το συμπεράνουμε αυτό από το γεγονός ότι τα μέλη με λιγότερη από πανεπιστημιακή εκπαίδευση είναι σπάνια.

Οι οικονομικές και οργανωτικές δομές διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό όχι μόνο μεταξύ των διαφόρων χωρών που συμμετέχουν στην έρευνα, αλλά και μεταξύ των διαφόρων λεσχών ανάγνωσης. Ενώ οκτώ στις δέκα λέσχες ανάγνωσης στην Κροατία και τέσσερις στις πέντε στη Σλοβενία έλαβαν οικονομική στήριξη από το κράτος ή/και την τοπική κοινότητα, μόνο μία στις πέντε λέσχες στην Κύπρο έλαβε στήριξη. Η οικονομική στήριξη προέρχεται από διάφορες πηγές, εκ των οποίων η δημόσια χρηματοδότηση είναι η πιο σταθερή. Οι περισσότεροι συντονιστές λεσχών αναφέρουν την έλλειψη ή το ακατάλληλο επίπεδο χρηματοδότησης ως ένα από τα κύρια εμπόδια για την ανάπτυξη λεσχών βιβλίου.

Τελικές προτάσεις

Με βάση τα αποτελέσματα της έρευνας, μπορούν να προταθούν οι ακόλουθες ενέργειες για τη βελτίωση της εμπειρίας της λέσχης ανάγνωσης:

- *Ένα δίκτυο λέσχης ανάγνωσης*

Ορισμένοι συντονιστές λεσχών ανέφεραν την επιθυμία τους να ανταλλάξουν εμπειρίες με άλλους συντονιστές λεσχών ανάγνωσης και να έρθουν σε επαφή με καλές καινοτόμες πρακτικές στο έργο τους. Ως εκ τούτου, θα ήταν χρήσιμη η διοργάνωση μιας συνεχούς εκδήλωσης που θα πραγματοποιείται σε τακτική βάση (ίσως δύο φορές το χρόνο) για την ανταλλαγή καλών πρακτικών πέρα από τα διεθνή σύνορα. Εντός των εθνικών συνόρων, οι προτάσεις για βιβλία που αποτελούν καλό σημείο εκκίνησης για συζήτηση θα μπορούσαν επίσης να συμβάλουν στις δραστηριότητες των λεσχών ανάγνωσης.

Αυτό το δίκτυο μπορεί να υποστηριχθεί από έναν κοινό διεθνή ιστότοπο για λέσχες ανάγνωσης (στα αγγλικά) με συνδέσεις με σελίδες στις εθνικές γλώσσες.

- *Επέκταση των γνώσεων στη βιβλιογραφία, τον συντονισμό και τις τεχνικές πτυχές της διαδικτυακής επικοινωνίας*

Ενώ οι τεχνικές πτυχές θα μπορούσαν να βελτιωθούν με έναν απλό οδηγό στη μητρική γλώσσα των συμμετεχόντων (ορισμένοι από τους οποίους δεν έχουν τις απαραίτητες αγγλικές δεξιότητες για να βασίζονται αποκλειστικά στις κατευθυντήριες γραμμές του Zoom), φαίνεται ότι υπάρχει ανάγκη να ενισχυθούν οι γνώσεις σχετικά με τη βιβλιογραφία (ιδίως η θεωρία της ανταπόκρισης του αναγνώστη) καθώς και οι δεξιότητες συντονισμού. Ορισμένοι συντονιστές εξέφρασαν την επιθυμία να συμμετάσχουν σε ένα σεμινάριο για τη βελτίωση του συντονισμού της λέσχης ανάγνωσης.

- *Δημιουργία λεσχών ανάγνωσης που απευθύνονται ειδικά σε αναγνώστες με μόρφωση λυκείου ή χαμηλότερη*

Δεδομένου ότι αυτοί οι αναγνώστες υποεκπροσωπούνται έντονα στις σημερινές λέσχες ανάγνωσης, ίσως υπάρχει ανάγκη για λέσχες ανάγνωσης που θα δημιουργηθούν ειδικά γι' αυτούς και θα συντονίζονται από έμπειρους συντονιστές που θα μπορούν να προτείνουν κατάλληλες επιλογές βιβλίων.

- *Επισκέψεις συγγραφέων ή/και εμπειρογνομόνων για συγκεκριμένα βιβλία/θέματα*

Ενώ σε πολλές (σε καμία περίπτωση σε όλες) τις χώρες υπάρχει ένα σύστημα υποστήριξης των εμφανίσεων των συγγραφέων στις λογοτεχνικές εκδηλώσεις, στα φεστιβάλ και στα βιβλιοπωλεία, αυτό δεν φαίνεται να επεκτείνεται στις λέσχες ανάγνωσης. Δεδομένου ότι πολλές από τις λέσχες που περιλαμβάνονται στην έρευνα δεν διαθέτουν δικά τους κεφάλαια (ή διαθέτουν πολύ περιορισμένα κεφάλαια), θα ήταν απαραίτητο να διερευνηθούν πιθανές επιλογές για την κάλυψη των αμοιβών των συγγραφέων και άλλων επαγγελματιών συμμετεχόντων για επισκέψεις.

Δεδομένου ότι στις συνεντεύξεις εκφράστηκε η άποψη ότι ορισμένα από τα μέλη θα μπορούσαν να είναι ελαφρώς αναστατωμένα κατά τη διάρκεια των επισκέψεων των συγγραφέων λόγω πιθανής "μη κατανόησης" του έργου τους, θα ήταν ίσως έξυπνο να συμφωνηθεί η επίσκεψη πριν από την πρόσκληση του συγγραφέα. Η πρακτική μιας από τις ελληνικές λέσχες ανάγνωσης όπου η συνάντηση με τον συγγραφέα ακολουθεί τη συνάντηση της λέσχης ανάγνωσης όπου συζητείται το βιβλίο του συγκεκριμένου συγγραφέα και οργανώνεται ως δημόσια εκδήλωση, ανοιχτή σε όλους, μπορεί να προταθεί ως επιτυχημένη πρακτική.

- *Δημιουργία οδηγών ανάγνωσης για ορισμένους επιλεγμένους τίτλους*

Η πλειονότητα των ερωτηθέντων θα εκτιμούσε πρόσθετο υλικό σχετικά με τα βιβλία που διαβάζουν, κατά προτίμηση πριν από τη συνάντηση. Τέτοιο υλικό θα πρέπει να δημιουργηθεί σε εθνικό επίπεδο και ενδεχομένως να διανεμηθεί ως δωρεάν λήψη μέσω του δικτυακού τόπου του δικτύου λεσχών ανάγνωσης. Η εξεύρεση τέτοιας υποστήριξης για τα βιβλία θα μπορούσε να συγκεντρώσει πρόσθετη προσοχή όταν οι λέσχες ανάγνωσης επιλέγουν βιβλία για συζήτηση, πράγμα που σημαίνει ότι μπορεί να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση σε βιβλία που υποστηρίζουν τη διαπολιτισμική κατανόηση.

Νοέμβριος 16, 2021

Παράρτημα: 5 Εθνικές συλλογές δεδομένων

ΙΟ1- Ερευνητική Έκθεση του READ-IN-CLUB

5 ΕΘΝΙΚΕΣ ΣΥΛΛΟΓΕΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Χώρες: Κροατία, Κύπρος, Ελλάδα, Ουγγαρία, Σλοβενία

Συνολικός αριθμός συμπληρωμένων ερωτηματολογίων:
48 + 26 + 20 + 25 + 37 = 156

Ερωτήσεις	ΚΡΟΑΤΙΑ - Αριθμός απαντήσε ων	ΚΥΠΡΟΣ - Αριθμός απαντήσε ων	ΕΛΛΑΔΑ - Αριθμός απαντήσε ων	ΟΥΓΓΑΡΙΑ - Αριθμός απαντήσεω ν	ΣΛΟΒΕΝΙΑ - Αριθμός απαντήσεω ν	ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ αριθμός απαντήσεω ν
1. Δημογραφικά στοιχεία του ερωτώμενου						
1. 1. Σε ποια θέση συμμετέχετε στη λέσχη ανάγνωσης;						
• Διοργανωτής	2	2	2	8	2	16
• Συντονιστής	1	1	1	3	2	8
• Διοργανωτής και συντονιστής	5	5	3	4	6	23
• Συντονιστής και συμμετέχων	2	4	2	0	0	8
• Συμμετέχων	38	14	12	10	27	101
1. 2. Ποια είναι η ηλικία σας;						
• Κάτω από 20	4	0	1	0	3	8
• 20–35	5	6	5	2	23	41
• 36–50	23	11	11	4	6	55
• 51–65	11	7	2	4	4	28
• Πάνω από 65	5	2	1	15	1	24
1. 3. Ποια είναι η επαγγελματική σας κατάσταση;						

• Μαθητής/Φοιτητής	4	0	1	1	13	19
• Απασχολούμενος στον ιδιωτικό τομέα	5	11	6	4	5	31
• Απασχολούμενοι στο δημόσιο/κυβερνητικό τομέα	29	6	5	2	9	51
• Αυτοαπασχολούμενος	3	5	7	2	4	21
• Άνεργος	1	2	0	0	5	8
• Συνταξιούχος	6	2	1	16	1	26

1. 4. Ποια είναι η εκπαίδευσή σας;

• Δημοτικό σχολείο	3	0	0	1	0	4
• Γυμνάσιο/Λύκειο	4	5	5	4	9	27
• Πανεπιστημιακό επίπεδο	5	13	8	16	22	64
• Μεταπτυχιακό, διδακτορικό	36	8	7	4	6	61

1. 5. Ποια είναι η σχέση σας με τον χώρο του βιβλίου; (εκδόσεις, βιβλιοθήκες, μέσα μαζικής ενημέρωσης...)

• Συνδέομαι επαγγελματικά	19	1	4	2	9	35
• Έχω περιστασιακές επαγγελματικές διασυνδέσεις	1	2	2	4	3	12
• Συνδέομαι εθελοντικά	1	9	3	2	10	25
• Είμαι ακόλουθος	27	14	11	17	15	84

1. 6. Πόσο καιρό συμμετέχετε σε λέσχη ανάγνωσης;

• Λιγότερο από έναν χρόνο	13	8	8	3	13	45
• 1 έως 3 χρόνια	19	6	5	1	16	47
• 3 έως 6 χρόνια	8	1	2	2	5	18
• 6 έως 10 χρόνια	8	5	3	4	0	20
• Περισσότερα από 10 χρόνια	0	6	2	15	3	26

2. Συνήθειες λέσχης ανάγνωσης

2. 1. Πόσο συχνά συνεδριάζει η λέσχη ανάγνωσης;

• Μερικές φορές την εβδομάδα	0	0	1	4	2	7
• Μία φορά την εβδομάδα	0	1	5	2	0	8
• Δύο ή τρεις φορές την εβδομάδα	0	0	0	0	0	0
• Μία φορά το μήνα	47	24	10	12	31	124
• Κάθε δύο μήνες	1	1	2	4	4	12
• Μερικές φορές το χρόνο	0	0	2	3	0	5

2. 2. Πόσο διαρκεί μια συνάντηση;

• Λιγότερο από μία ώρα	1	0	1	2	3	7
• 60 έως 90 λεπτά	26	14	11	8	23	82
• 90 έως 120 λεπτά	18	9	4	9	10	50
• Περισσότερο από δύο ώρες	3	3	4	6	1	17

2. 3. Πού πραγματοποιούνται οι συνεδριάσεις;

• Σε μια δημόσια βιβλιοθήκη	35	2	7	9	7	60
• Σε ιδιωτικό σπίτι/σπίτια	3	1	6	8	1	19
• Σε εστιατόριο/μπυραρία/καφέ	5	1	1	1	1	9
• Σε πολιτιστικό ίδρυμα που δεν είναι βιβλιοθήκη (γκαλερί/θέατρο κ.λπ.)	0	5	3	5	2	15
• Σε ένα άλλο είδος δημόσιου χώρου	3	1	0	2	2	8
• Μέσω zoom	14	5	3	0	18	40
• Μέσω MS Teams	0	0	0	0	0	0
• Μέσω άλλου τρόπου ηλεκτρονικής επικοινωνίας	0	11	0	0	6	17

2. 4. Πότε πραγματοποιούνται οι συνεδριάσεις;

• Κατά τις εργάσιμες ώρες, έως τις πέντε το απόγευμα	2	0	0	3	0	5
• Το βράδυ, κατά τη διάρκεια της εβδομάδας	46	13	10	16	20	105
• Τα Σαββατοκύριακα	2	13	10	6	17	48

3. Δημογραφικά στοιχεία της λέσχης ανάγνωσης

3. 1. Οι περισσότεροι από τους συμμετέχοντες στη λέσχη ανάγνωσης είναι:

• Άνδρες	0	0	0	0	0	0
• Γυναίκες	46	21	10	19	35	131
• Περίπου μισό/μισό	2	5	10	5	2	24

3. 2. Ποια είναι η κατά προσέγγιση μέση ηλικία τους;

• Κάτω από 20	7	0	1	1	0	9
• 20–35	0	8	2	2	23	35
• 36–50	29	10	12	2	8	61
• 51–65	12	7	5	12	5	41
• Πάνω από 65	0	1	0	8	1	10

3. 3. Ποια είναι η διαφορά ηλικίας μεταξύ του νεότερου και του γηραιότερου;

• Λιγότερο από 10 χρόνια	12	3	9	6	14	44
• 10–30 χρόνια	31	20	10	16	17	94
• Περισσότερο από 30 χρόνια	5	3	1	3	6	18

3. 4. Πόσα άτομα συμμετέχουν σε μία μόνο συνάντηση;

• 5 ή λιγότεροι	0	0	4	1	19	24
• 6–10	16	15	11	7	14	63
• 11–20	29	8	4	10	4	55
• 21–30	3	2	1	3	0	9
• Περισσότεροι από 30	0	1	0	4	0	5

3. 5. Ποιο είναι το ποσοστό των μη προσερχομένων (άτομα που είναι μέλη της λέσχης αλλά δεν παρευρίσκονται σε μια συγκεκριμένη συνάντηση);

• Λιγότερο από το 10%	20	13	10	3	7	53
• 10–20%	7	6	6	8	6	33
• 20–30%	4	4	2	7	3	20

• Περισσότερο από το 30%	1	0	1	5	5	12
• Δεν ισχύει (δεν υπάρχει συνδρομή, ο καθένας μπορεί να εμφανιστεί όποτε θέλει)	16	3	1	2	16	38
4. Συντονισμός						
4. 1. Έχουν οι συνεδριάσεις τακτικό συντονιστή;						
• Ναι, ο συντονιστής είναι ο ίδιος κάθε φορά.	41	21	10	6	26	104
• Μερικά άτομα από την ομάδα μοιράζονται εκ περιτροπής την αρμοδιότητα αυτή.	6	4	7	10	7	34
• Η εκδήλωση συντονίζεται από διαφορετικό άτομο κάθε φορά, οποιοσδήποτε μπορεί να συντονίσει.	1	0	3	5	2	11
• Δεν υπάρχει συντονιστής.	0	1	0	4	2	7
4. 2. Συνηθίζεται όλοι όσοι διαβάζουν το βιβλίο να εκφράζουν τη γνώμη τους;						
• Ναι	28	18	13	8	27	94
• Όχι	0	0	0	2	1	3
• Εξαρτάται από αυτούς αν θέλουν ή όχι	20	8	7	15	9	59
4. 3. Ο συντονιστής καλεί τους υπόλοιπους συμμετέχοντες να εκφράσουν τις απόψεις τους;						
• Ναι	24	21	14	13	16	88
• Όχι	0	0	0	12	1	13
• Εξαρτάται από αυτούς αν θέλουν ή όχι	24	5	6	0	20	55
4. 4. Ο συντονιστής φροντίζει ώστε η άποψη του κάθε μέλους να ακούγεται;						
• Ναι	37	21	12	12	21	103
• Ναι, τις περισσότερες φορές	9	4	7	8	11	39
• Περιστασιακά	1	1	1	1	4	8
• Όχι	1	0	0	4	1	6

4. 5. Φροντίζει ο συντονιστής ώστε κάποιοι από τους συμμετέχοντες να μην καταλαμβάνουν πολύ χρόνο συζήτησης;

• Ναι	10	12	8	8	7	45
• Σε κάποιο βαθμό	18	7	8	10	13	56
• Όχι	1	0	1	1	4	7
• Δεν αποτελεί πρόβλημα στην ομάδα μας	19	7	3	6	13	48

4. 6. Είναι υποχρεωτικό να διαβάσετε το βιβλίο που συζητείται;

• Ναι	6	5	7	2	7	27
• Προτιμάται	38	19	12	17	25	111
• Όχι	4	2	1	6	5	18

5. Συνήθειες

5. 1. Είναι δυνατή η αποστολή ερωτήσεων ή/και σχολίων μέσω ταχυδρομείου, εάν κάποιος δεν είναι παρών στη συνεδρίαση;

• Ναι	37	15	16	12	27	107
• Όχι	11	11	4	13	10	49

5. 2. Ποιος είναι ο κύριος λόγος για τον οποίο συμμετέχετε σε μια λέσχη ανάγνωσης; (επιλέξτε μία απάντηση)

• Λήψη προτάσεων για το τι να διαβάσετε	3	2	2	1	3	11
• Ανταλλαγή απόψεων για βιβλία που έχουμε διαβάσει	30	14	4	1	23	72
• Ενίσχυση της αναγνωστικής κουλτούρας με τακτική ανάγνωση	15	6	9	6	3	39
• Επέκταση κοινωνικών δεξιοτήτων	1	0	2	1	3	7
• Να διασκεδάσουμε σαν ομάδα	1	1	2	16	3	23
• Επέκταση του διαπολιτισμικού διαλόγου	0	3	1	0	2	6

5. 3. Αφιερώνεται κάποιο μέρος του χρόνου της λέσχης ανάγνωσης στη γενική κουβέντα/κοινωνικοποίηση;

• Όχι	7	0	0	2	6	15
• Ναι, έως και 15 λεπτά, ενώ περιμένουμε τους αργοπορημένους	26	14	8	4	15	67
• Ναι, μέχρι 15 λεπτά μετά τη διακοπή της συζήτησης για τα βιβλία	5	2	8	0	14	29
• Ναι, κοινωνικοποιούμε για αρκετή ώρα (περισσότερο από 15 λεπτά) μετά την εκδήλωση	10	10	4	19	2	45

6. Επιλογή βιβλίων

6.1. Ποιο είναι το επιλεγμένο μέσο ανάγνωσης;

• Μόνο έντυπα βιβλία	29	9	7	14	20	79
• Κυρίως έντυπα βιβλία, αλλά και άλλα μέσα (ηλεκτρονικά βιβλία, ακουστικά βιβλία)	19	17	13	10	14	73
• Ηλεκτρονικά βιβλία ή ακουστικά βιβλία μόνο ή κυρίως	0	0	0	1	3	4

6. 2. Η πλειονότητα των βιβλίων που συζητούνται αποτελείται από:

• Μυθιστορήματα	48	24	12	12	35	131
• Διηγήματα	2	0	4	4	0	10
• Ποίηση	0	1	4	0	0	5
• Μη μυθοπλασία	0	1	0	1	0	2
• Άλλο	0	0	0	8	0	8

6. 3. Άλλα συμπεριλαμβανόμενα είδη είναι (σημειώστε όλα όσα ισχύουν)

• Μυθιστορήματα	3	9	5	4	9	30
• Διηγήματα	39	19	3	6	24	91
• Ποίηση	15	5	2	8	5	35
• Μη μυθοπλασία	16	8	8	7	8	47
• Άλλο	6	4	2	0	5	17

6. 4. Ποιος επιλέγει πρωτίστως το βιβλίο για συζήτηση;

• Ο συντονιστής της λέσχης ανάγνωσης	41	3	7	5	12	68
• Ένας εξωτερικός παράγοντας (βραβείο, κριτική, εμπειρογνώμονας ...)	0	1	1	1	0	3
• Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων	7	19	11	12	19	68
• Οι πιο ενεργοί συμμετέχοντες	0	3	1	7	6	17

6. 5. Επηρεάζει μια εξωτερική πρόταση την επιλογή του βιβλίου που θα διαβάσετε;

• Όχι, αποφασίζουμε μόνοι μας	37	21	4	24	29	115
• Χρησιμοποιούμε έναν κατάλογο προτάσεων που δημιουργήθηκε από εμπειρογνώμονες	1	1	2	1	1	6

• Δεχόμαστε προτάσεις από (περισσότερες πιθανές απαντήσεις):

• Μέσα ενημέρωσης	4	6	4	6	4	24
• Λογοτεχνικά βραβεία	10	6	1	2	7	26
• Κριτικές	7	4	2	5	2	20
• Εμπειρογνώμονες	7	4	0	4	2	17
• Τάσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης	3	3	7	8	6	27

6. 6. Συμμετέχουν τα μέλη στην επιλογή των βιβλίων που θα συζητηθούν;

• Πάντα	3	18	5	6	17	49
• Τις περισσότερες φορές	11	4	13	11	9	48
• Περιστασιακά	25	3	2	8	8	46
• Σχεδόν ποτέ/Ποτέ	9	1	0	0	3	13

6. 7. Κάθε συνεδρία συζήτησης επικεντρώνεται σε ένα μόνο βιβλίο;

• Ναι	28	26	16	12	31	113
• Όχι	20	0	4	13	6	43

6. 8. Πόσοι τίτλοι βιβλίων συζητούνται συνήθως σε μία μόνο συνάντηση;

• Ένας μόνο τίτλος	33	23	13	18	34	121
--------------------	----	----	----	----	----	------------

• Δύο τίτλοι που σχετίζονται μεταξύ τους	3	1	5	4	0	13
• Τρεις ή περισσότεροι τίτλοι που σχετίζονται μεταξύ τους	7	2	1	0	2	12
• Δύο ασύνδετοι τίτλοι	0	0	1	2	1	4
• Τρεις ή περισσότεροι ασύνδετοι τίτλοι	6	0	0	1	0	7

6. 9. Πόσο νωρίτερα επιλέγονται τα βιβλία που θα συζητηθούν;

• Σε κάθε εκδήλωση επιλέγεται το βιβλίο για την επόμενη εκδήλωση	30	16	11	8	10	75
• Έως και ένα μήνα πριν από την εκδήλωση	16	8	9	10	14	57
• Έναν έως τρεις μήνες πριν από την εκδήλωση	1	2	0	6	9	18
• Περισσότεροι από τρεις μήνες πριν από την εκδήλωση	1	0	0	1	4	6

6. 10. Η τιμή των βιβλίων επηρεάζει την επιλογή;

• Ναι	0	20	2	2	0	24
• Όχι	6	5	12	14	20	57
• Τα περισσότερα βιβλία δανείζονται από δημόσια βιβλιοθήκη ή/και φίλους	42	1	6	9	17	75

6. 11. Ποιο είναι το ποσοστό των βιβλίων που διαβάζονται στη λέσχη και αγοράζονται από τα μέλη; (έναντι του ποσοστού των δανεισμένων βιβλίων)

• Όλα τα βιβλία αγοράζονται	0	4	5	2	1	12
• Τα περισσότερα βιβλία αγοράζονται	2	19	6	5	3	35
• 50%-50%	2	3	3	11	11	30
• Τα περισσότερα βιβλία είναι δανεισμένα	27	0	6	7	18	58
• Όλα τα βιβλία είναι δανεισμένα	17	0	0	0	4	21

6. 12. Διαβάζετε κυρίως βιβλία γραμμένα στη γλώσσα σας ή μεταφράσεις;

• Κυρίως βιβλία γραμμένα στη μητρική μου γλώσσα	8	8	11	19	6	52
• Κυρίως μεταφράσεις	17	8	3	1	18	47
• 50%-50%	23	10	6	5	13	57

7. Προτιμήσεις

7. 1. Σε μια ιδανική περίπτωση, θα προτιμούσατε προσωπικές ή διαδικτυακές συναντήσεις;

• Προσωπικές συναντήσεις	41	10	12	18	20	101
• Διαδικτυακές συναντήσεις	1	2	0	0	8	11
• Ένας συνδυασμός και των δύο	5	12	7	6	9	39
• Καμία προτίμηση	1	2	1	1	0	5

7. 2. Προτιμάτε να συζητάτε ένα βιβλίο ανά συνεδρία ή περισσότερα βιβλία (κατά κάποιο τρόπο συνδεδεμένα);

• Ένα βιβλίο ανά συνεδρία	32	22	14	11	27	106
• Περισσότερα βιβλία ανά συνεδρία	9	1	4	8	2	24
• Χωρίς προτίμηση	7	3	2	6	8	26

7. 3. Θεωρείτε ότι οι συντονισμένες συνεδριάσεις είναι πιο κατάλληλες από τις αυθόρμητες συζητήσεις;

• Προτιμώ τις συνεδριάσεις με συντονισμό	35	17	11	12	22	97
• Προτιμώ την αυθόρμητη συζήτηση	5	3	7	7	8	30
• Χωρίς προτίμηση	8	6	2	6	7	29

7. 4. Ποια είναι η γνώμη σας σχετικά με την παρουσία του συγγραφέα/εμπειρογνώμονα στο βιβλίο;

• Θα ήταν σπουδαίο	38	18	16	16	20	108
• Θα εμπόδιζε την αυθόρμητη συζήτηση	5	5	1	2	8	21
• Χωρίς προτίμηση	5	3	3	7	9	27

7. 5. Θα θέλατε να λαμβάνετε οδηγίες για το βιβλίο που διαβάζετε ...

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

• ... πριν από την εκδήλωση	25	10	10	14	21	80
• ... μετά από την εκδήλωση	9	5	4	0	8	26
• Καθόλου	14	11	6	11	8	50

